

ISSN online 2457-9904

REVISTA DE ȘTIINȚE MILITARE ANUL XVI, 2016 NR.2 (43)

Revista de Științe Militare

Editată de Secția de Științe Militare
a Academiei Oamenilor de Știință din România

15 august 1916
Intrarea României în Primul Război Mondial

Nr. 2 (43)
Anul XVI, 2016

Revista de Științe Militare

EDITOR
Secția de Științe Militare
a Academiei Oamenilor de Știință
din România

CONSILIUL EDITORIAL
PREȘEDINTE DE ONOARE
general (r) prof. univ. dr. H. C. Vasile CÂNDEA

PREȘEDINTE
general (r) prof. univ. dr. Teodor FRUNZETI

REFERENȚI ȘTIINȚIFICI
general (r) prof. univ. dr. Teodor FRUNZETI
general de brigadă (r) prof. univ. dr. Viorel BUȚA

MEMBRI
general (r) prof. univ. dr. Anghel ANDREESCU
general maior (r) prof. cons. dr. Constantin MINCU
general de brigadă (r) prof. univ. dr. Viorel BUȚA
locotenent-colonel dr. Cristophe MIDAN, Franța
dr. Karina MARCZUK, Polonia
prof. univ. dr. Adrian GHEORGHE, SUA
Dr. Dana PERKINS, SUA
general de brigadă Bohuslav PRIKRYL, Polonia
general de brigadă Boris DÜRKECH, Slovacia
general de brigadă (r) Rudolf URBAN, Republica Cehă
colonel Gábor BOLDIZSÁR, Ungaria
colonel (r) prof. univ. dr. ing. Eugen SITEANU

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef
colonel (r) prof. univ. dr. ing. Eugen SITEANU
e-mail: esiteanu@yahoo.com
Redactori
colonel (r) prof. univ. dr. Benoni ANDRONIC
e-mail: benoneandronic@yahoo.com
lector univ. dr. Diana Elena ȚUȚULANU
diana.tutuianu@yahoo.com
Cristina-Mariana TĂLPAN, talpan.cristina86@gmail.com
dr. Irina TĂTARU- CSSAS/UNAp "Carol I"

Tehnoredactor
Cristina-Mariana TĂLPAN

Tipar executat la
Tipografia Editurii Academiei
Oamenilor de Științe din România

Revista de Științe Militare apare trimestrial.

COPYRIGHT: sunt autorizate orice reproduceri,
fără perceperea taxelor aferente, cu condiția indicării
precise a numărului și datei apariției revistei din care provin.

*Responsabilitatea privind conținutul revine în totalitate autorilor,
respectând prevederile Legii nr. 206 din 27.05.2004 referitoare la buna
conduită în cercetarea științifică.*

Coperta I: Monumentul eroilor din arma geniului - Leul

Sursa:

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Monumentul_eroilor_din_arm_a_geniului_-_Leul_-_3.JPG

Coperta II: Columna lui Traian

Coperta IV: Detaliu din Mausoleul de la Mărășești

Sursa:

https://ro.wikipedia.org/wiki/Participarea_Rom%C3%A2niei_la_Primul_R%C4%83zboi_Mondial#/media/File:Mausoleul_Eroilor_%281916-1919%29_-_detaliu_pictural_al_cupolei.JPG

*Pentru publicarea de materiale promoționale în cuprinsul revistei,
rugăm agenții economici și pe toți cei interesați să se adreseze redacției
pentru a conveni forma de colaborare.*

*Revista
de
Științe Militare*

*Editată de Secția de Științe Militare
a Academiei Oamenilor de Știință din România*

ISSN online 2457-9904

Nr. 2 (43)
Anul XVI, 2016

CUPRINS

SECURITATEA ÎN REGIUNEA MĂRII NEGRE.....	
	<i>Gl (rz) prof.univ.dr. Teodor FRUNZETI</i>
PERICOLUL MIGRAȚIEI ASUPRA SECURITĂȚII ROMÂNIEI ȘI A EUROPEI.....	
	<i>Prof. univ. dr. Anghel ANDREESCU</i> <i>Lect. univ. dr. Cătălin ENUȚĂ</i>
RISCURI ȘI AMENINȚĂRI SOCIALE LA ADRESA EUROPEI.....	
	<i>Gl. mr. (r) prof. univ. dr. Visarion NEAGOE</i>
IMPACTUL MIGRAȚIEI ASUPRA SECURITĂȚII ROMÂNIEI ȘI A UNIUNII EUROPENE.....	
	<i>Gl. (r.) prof. univ. dr. Anghel ANDREESCU</i>
ATACURILE CIBERNETICE ÎN TOPUL AMENINȚĂRILOR ȘI VULNERABILITĂȚILOR LA ADRESA STATELOR, ORGANIZAȚIILOR ȘI CETĂȚENILOR.....	
	<i>Gl. mr. (r) prof. asoc. dr. Constantin MINCU</i>
TERORISMUL - AMENINȚARE GLOBALĂ MAJORĂ ÎN SECOLUL XXI.....	
	<i>Gl. bg. (r) Florian TUCĂ</i> <i>Col. (r) Eugen SITEANU</i>
HIBRIDITATEA CONFLICTULUI DIN UCRAINA	
	<i>Gl de bg (r.) prof. univ. dr. Viorel BUȚA</i>
CAPACITATEA COMBATIVĂ A FORȚELOR MILITARE ALE FEDERAȚIEI RUSE – MIT SAU REALITATE?	
	<i>CS III dr. Mirela ATANASIU</i> <i>Col. prof. univ. dr. Gheorghe CALOPĂREANU</i>

SĂRĂCIA ȘI SĂRĂCIREA – FACTORI GLOBALI DE INSECURITATE

Gl. bg. (r.) prof. univ. dr. Mircea UDRESCU

Col. (r.) Benone ANDRONIC

GESTIONAREA RISCURILOR ȘI AMENINȚĂRILOR DIN SECTORUL AGROALIMENTAR PRIN SISTEMUL DE INFORMAȚII DESPRE SECURITATEA ALIMENTARĂ.....

Col. conf.univ.dr. Filofteia REPEZ

Drd. Mădălina-Steluța PĂTRĂȘESCU NEACȘU

NECESITATEA UNOR NOI MODELE MANAGERIALE ALE SECURITĂȚII NAȚIONALE

Drd. Daniela Georgiana GOLEA

Drd. Andrei-Alexandru ȘTEFAN

DREPTUL INFORMAȚIILOR – CADRUL JURIDIC AL SOCIETĂȚII INFORMAȚIONALE.....

dr. Mihai-Ștefan DINU

MAREA NEGRĂ ÎN CONTEXTUL GEOSTRATEGIC ACTUAL.....

Gl (r) prof. univ. dr. Mihai ILIESCU

ADAPTAREA PROGRAMELOR UNIVERSITARE DIN UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE CAROL I LA SPIRITUL POLITICII EUROPENE DE SECURITATE ȘI APĂRARE COMUNĂ.....

Cdor.prof.univ.dr. Sorin TOPOR

RESURSELE DE APĂ POTABILĂ. GESTIONAREA ȘI CALITATEA APEI ÎN BAZINUL PRUT-NISTRU

Col. (r), conf. univ. dr. ing. Anatol MUNTEANU

SECURITATEA ÎN REGIUNEA MĂRII NEGRE

SECURITY IN BLACK SEA REGION

*Gl (rz) prof.univ.dr. Teodor FRUNZETI**

Rezumat: *Articolul abordează tipologia paradigmei de securitate în Regiunea Mării Negre subliniind faptul că securitatea regională nu este numai o problemă a acestui areal, ci a întregii comunități internaționale, foarte importantă fiind implicarea Uniunii Europene și NATO.*

Evoluția geopolitică și de securitate în zona Mării Negre, poziția geografică a regiunii, riscurile și amenințările existente la adresa stabilității în zonă, elementele ce țin de cooperarea politică, economică și militară sunt aspecte care atrag tot mai mult interesul comunității internaționale, a organizațiilor europene și euroatlantice, generând o abordare mai atentă a problematicii zonei.

Cuvinte-cheie: *mediul de securitate global; coeziunea comunității euroatlantice; Marea Neagră spațiu de convergență; violarea dreptului internațional; politica europeană de vecinătate.*

Abstract: *The article focuses on the typology of security within the Black Sea Region, underlining the fact that regional security is not only an issue of interest to this area, but rather to the whole international community, given the significant roles of European Union and NATO.*

The geopolitical and security evolution in the Black Sea area, the geography of the region, the current risks and threats to stability in the area, the elements pertaining to political, economic, and military cooperation are, all of them, aspects of increasing interest to the international community and to European and Euro-Atlantic organizations, resulting in a more careful approach of the issues in this region.

Keywords: *global security environment; cohesion of Euro-Atlantic community; Black Sea convergence space; international law violation; European neighborhood policy.*

1. Introducere

În contextul volatilității mediului de securitate global, a impredictibilității

* Universitatea „Titu Maiorescu”, București; Membru titular al Academiei Oamenilor de Știință din România și Președintele Secției de Științe Militare din Academia Oamenilor de Știință din România, E-mail: tfrunzeti@gmail.com

evoluției unor riscuri și amenințări, importanța și consistența problematicii securității din regiunea Mării Negre capătă o importanță crescută pentru securitatea europeană în mod special și pentru cea globală în general.

Este importantă, de asemenea, tipologia abordării paradigmei de securitate în această zonă: dacă până în urmă cu doar câțiva ani abordarea se referea în principal la implicarea statelor din regiune, în spiritul principiului de *regional ownership*, acum abordarea este comprehensivă, având în vedere apartenența mai multor state din regiune, inclusiv România, la NATO și UE.

Din această perspectivă, prezenta abordare reflectă coeziunea comunității euroatlantice și își propune să reliefeze necesitatea consolidării relației transatlantice. În era globalizării este firească promovarea unor soluții multilaterale, bazate pe valori și principii împărtășite, așa cum sunt cele pe care se fundamentează, de exemplu, NATO și UE și mai puțin a soluțiilor naționale sau chiar a celor bilaterale.

Securitatea regională este nu numai o problemă a statelor aparținând strict unui anume areal, ci este o problemă ce privește întreaga comunitate internațională, mai ales atunci când conflictele evoluează violent, spre război, fie el intra sau interstatal. Contextul internațional actual este deosebit de complex, caracterizat de transformări globale semnificative, în care puterile în ascensiune și cele revizioniste testează capacitatea de rezistență a lumii occidentale iar formele hibride de autoritarism sunt în creștere.

În proximitatea României, acțiunile militare din Ucraina reprezintă o provocare directă și foarte violentă la adresa bazelor juridice și teritoriale ale securității spațiului european.¹

În acest context, apartenența la NATO, alături de apartenența la Uniunea Europeană și de parteneriatul strategic cu SUA reprezintă coordonatele fundamentale ale politicii noastre externe și de securitate.

Consolidarea profilului României în NATO și UE reprezintă o prioritate esențială și o componentă a securității țării noastre în această perioadă, o linie de conduită specifică bunei guvernări, ce vizează o apropiere cât mai mare, chiar o identificare a deciziilor politice cu orizontul așteptărilor concetățenilor noștri.

La doisprezece ani de la aderarea la NATO și la nouă ani de la aderarea la UE, țara noastră trebuie să își consolideze credibilitatea strategică. Într-o zonă caracterizată de coliziunea intereselor strategice și într-o perioadă marcată de modificări geopolitice rapide, credibilitatea reprezintă o valoare națională importantă în relația cu aliații și partenerii noștri, cât și cu propriii noștri concetățeni.

¹ Remarks by NATO Deputy Secretary General Ambassador Alexander Vershbow at the National Library of Romania, Bucharest, 26.04.2016, valabil la www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_130415.htm?selectedLocale=en, accesat la 31.05.2016.

Credibilitatea României ca națiune depinde de mai mulți factori: continuitatea în promovarea unei politici orientată Euro-Atlantic cu impact durabil, pe termen lung; predictibilitatea în asumarea deciziilor de politică externă și internă și în definirea intereselor naționale și a obiectivelor strategice ce decurg din ele; transparență în definirea politicilor publice și în alocarea resurselor necesare implementării lor.

Aflându-se la confluența a două culturi și religii universale, cea europeană creștină și cea islamică, și a mai multor familii de popoare, Marea Neagră este un spațiu atât de convergență cât și de coliziune a intereselor țărilor riverane, dar și a diverșilor actori internaționali². Evoluția geopolitică și de securitate în zona Mării Negre, poziția geografică a regiunii, riscurile și amenințările existente la adresa stabilității în zonă, elementele ce țin de cooperarea politică, economică și militară sunt aspecte care atrag tot mai mult interesul comunității internaționale, a organizațiilor europene și euroatlantice, generând o abordare mai atentă a problematicii zonei.

Începutul secolului XXI a conferit acestui spațiu, în contextul noilor realități geopolitice și geostrategice euroatlantice, mai ales ca urmare a extinderii NATO și a Uniunii Europene, caracteristicile unui spațiu de proximitate al NATO și UE. Aderarea României și Bulgariei la NATO în 2004 și apoi la Uniunea Europeană în 2007 au fost momente de referință în extinderea democrației vest-europene la granițele bazinului Mării Negre, punctul de întâlnire a trei spații de securitate: Europa, Rusia și Orientul Mijlociu.

Situarea regiunii la frontierele NATO și UE, dar și a Orientului Mijlociu, existența unor probleme nerezolvate cum sunt conflictele deschise și cele înghețate, criminalitatea transfrontalieră, deficitul democratic, dar și prezența unor importante resurse energetice de interes pentru Europa au sporit importanța strategică a zonei Mării Negre pentru securitatea europeană și chiar cea globală.

Schimbarea de optică în abordarea problemei securității în zona Mării Negre a fost determinată de atentatele teroriste din 11 septembrie 2001. Lupta împotriva terorismului a devenit atunci noua provocare a statelor, iar marile puteri ale lumii au realizat cât de importantă este promovarea regimurilor democratice, a statului de drept, a drepturilor și libertăților omului, precum și dezvoltarea economică durabilă. De asemenea, extinderea NATO și UE până în această zonă, concomitant cu extinderea similară, în Nordul continentului, la Marea Baltică, au impus o nouă viziune strategică asupra noilor vecinătăți. Astăzi, ne confruntăm cu o mult mai mare diversitate de riscuri și amenințări, mai virulente, mai insidioase și generate

² Alocuțiunea Președintelui României, domnul Klaus Iohannis, susținută cu prilejul deschiderii Programului „*Securitate în regiunea Mării Negre. Provocări comune, viitor sustenabil*”, 31.05. 2016, valabil la www.presidency.ro/ro/media/discursuri, accesat la 03.06.2016.

mai apropiate geografic: războiul hibrid din Ucraina, terorismul internațional, mai brutal, dar și mai insidios ca niciodată, amenințări la adresa securității energetice a Europei, atacuri cibernetice și fluxul masiv de migranți care din 2015 se îndreaptă spre Europa. Toate aceste provocări trebuie abordate urgent și pentru toate trebuie găsite soluții³.

În mod semnificativ, ne confruntăm cu amenințări strategice din două direcții în același timp. Pe de o parte, Rusia a devenit tot mai amenințătoare și agresivă⁴, violând dreptul internațional și suveranitatea Ucrainei prin anexarea ilegală a Crimeii și destabilizarea estului acestei țări, respectiv regiunile Donețk și Luhansk a căror autoproclamată independență o susține. Pe de altă parte, instabilitatea și violența din Orientul Mijlociu (în special războiul din Siria), precum și din Nordul Africii (în special din Libia) amenință să se răspândească în Europa sub forma terorismului, mai ales sub steagul Daesh/ISIS și sub forma migrației scăpate de sub control. Deoarece România se află la intersecția acestor două amenințări ele constituie o realitate ce trebuie abordată cu realism.

În zona Mării Negre existența unor state neconsolidate, cu slabă capacitate administrativă, cu sărăcie și disparități economice, cu un fenomen al corupției deloc de neglijat și rețele active ale criminalității organizate determină reconsiderarea poziției NATO și UE față de politica de securitate în regiune. Extinderea NATO și UE până în această regiune și mai ales aspirațiile globale ale acestor organizații determină ieșirea Mării Negre din conul de umbră al periferiei Europei și afirmarea unei noi realități geopolitice, de interfață cu alte zone: Asia Centrală, Orientul Mijlociu și Marea Mediterană.

Mediul de securitate din zona extinsă a Mării Negre se definește prin: complexitate și eterogenitate; existența nu numai a unor riscuri, ci a unor adevărate pericole regionale la adresa securității zonei; absența unor soluții politice consistente la conflictele deschise și la cele înghețate; existența și manifestarea unor interese și viziuni diferite privind securitatea regională; existența unor riscuri transfrontaliere.

În ultimul deceniu, mediul de securitate în regiunea Mării Negre a fost supus unei serii de transformări datorate în principal: extinderii NATO și UE; dezvoltării relațiilor de cooperare dintre țările riverane; dinamicii accentuate a evoluțiilor politice și de securitate ale țărilor din regiune. În acest context, imediat după

³ Speech by NATO Deputy Secretary General Ambassador Alexander Vershbow at the Atlantic Club of Bulgaria Conference on Black Sea Security, Sofia, Bulgaria, 22.04.2016, valabil la www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_130340htm?selectedLocale=en, accesat la 06.06.2016.

⁴ Alocuțiunea Președintelui României, domnul Klaus Iohannis, susținută în cadrul Conferinței „Romania's Security Leadership in South East Europe”, 03.06.2016, valabil la www.presidency.ro/ro/media/discursuri, accesat la 06.06.2016.

sfârșitul Războiului Rece au fost inițiate o gamă largă de forme de cooperare între statele din regiunea Mării Negre. Astfel, există: structuri de cooperare instituționalizată (de exemplu, Organizația de Cooperare Economică la Marea Neagră); structuri non-instituționalizate (de exemplu, Procesul de Cooperare Sud-Est European); inițiative (cum ar fi, Euroregiunea Mării Negre). Totuși, deși în această regiune există multe astfel de forme de cooperare, ele nu au fost concepute într-o viziune integrată. Ca atare, multe au rămas doar la stadiul de proiect și bune intenții.

Cu toate acestea, printre trăsăturile definitorii ale cooperării regionale în zona Mării Negre se află următoarele:

- diversitatea formelor de cooperare politico-economică, politico-militară și socio-economică;
- instituționalizarea unor structuri interguvernamentale (de exemplu, Organizația de Cooperare Economică de la Marea Neagră) și interparlamentare de cooperare (de exemplu, Adunarea Parlamentară pentru Cooperare Economică la Marea Neagră);
- multitudinea actorilor statali și nonstatali implicați în cooperarea din această zonă (statele riverane mării Negre, Albania, Armenia, Moldova, Azerbaidjan, Grecia și Serbia și Muntenegru, SUA, UE, OSCE, Organizații ale societății civile);
- urmărirea unor obiective complexe (dezvoltare durabilă, stabilitate, pace, întărirea încrederii și a securității regionale).

În zonă, s-au constituit o serie de structuri de cooperare multilaterală între statele riverane Mării Negre și nu numai. În acest sens, amintim: Organizația de Cooperare Economică de la Marea Neagră (OCEMN); Adunarea Parlamentară pentru cooperare Economică la Marea Neagră (APCEMN); Procesul de Cooperare a Statelor Sud-Est Europene (SEECP); Consiliul Cooperării Regionale (RCC); Centrul Regional SECI pentru Combaterea Infraționalității Transfrontaliere.

Toate aceste forme de cooperare regională și inițiative materializează intenția de a permite statelor riverane Mării Negre să caute împreună cele mai adecvate căi pentru a asigura cea mai bună gestionare a acestui bazin și, în același timp, să răspundă nevoilor lor specifice, contribuind astfel la asigurarea păcii, stabilității și dezvoltării socio-economice a regiunii.

Din punctul de vedere al țării noastre, riscurile, amenințările dar și oportunitățile din regiunea Mării Negre pot fi abordate similar celor din Regiunea Mării Mediterane și respectiv din Regiunea Mării Baltice. Prin urmare, poate fi configurată o viziune comună, o viziune care să reunească Europa de Sud-Est, Marea Neagră, Caucazul și Marea Mediterană, pe dimensiunea sudică a securității europene și respectiv Regiunea Mării Negre și Marea Baltică pe dimensiunea estică

a acesteia. Această abordare ar trebui să se concentreze asupra dezvoltării economice, a securizării rutelor de transport energetic, susținută de eforturile de consolidare a democrației în regiune și furnizării de asistență statelor partenere pentru implementarea și consolidarea statului de drept și a societății civile, la care trebuie să se adauge eforturile consacrate consolidării securității regionale, incluzând soluționarea conflictelor înghețate sau mai puțin înghețate, combaterea criminalității organizate transfrontaliere și a migrației ilegale.

De asemenea, această viziune trebuie corelată cu inițiativele deja existente ale NATO și UE. Aici, pe de o parte, trebuie să avem în vedere o asistență mai consistentă decât cea oferită până acum prin Parteneriatul Estic și respectiv Uniunea pentru Mediterana, cele două dimensiuni regionale ale Politicii Europene de Vecinătate, inițiate de Uniunea Europeană.

Politica europeană de vecinătate a fost elaborată în 2004 pentru a preveni apariția unor noi linii de diviziune, așa cum au existat în timpul Războiului Rece între Est și Vest, între Uniunea Europeană, extinsă și vecinii săi și pentru a consolida prosperitatea, stabilitatea și securitatea tuturor. Această politică este bazată pe valorile pe care le împărtășesc statele membre ale Uniunii, adică democrația, pe supremația legii și pe respectul pentru drepturile omului și se aplică celor mai apropiați vecini ai UE.

Prin intermediul Politicii europene de vecinătate, Uniunea Europeană oferă vecinilor săi o relație privilegiată, care se bazează pe un angajament reciproc în favoarea valorilor comune (democrație și drepturile omului, statul de drept, buna guvernare, economia liberă de piață și dezvoltarea sustenabilă)⁵. Politica europeană de vecinătate sprijină coordonarea politică și aprofundarea integrării economice, mobilitatea sporită și contactele între persoane. Nivelul de ambiție al acestei relații depinde însă de măsura în care aceste valori sunt împărtășite de fiecare din cele 16 națiuni participante în parte, fiind, deci, strict individualizată.

Planurile de acțiune stabilite în cadrul Politicii europene de vecinătate reflectă, în egală măsură, atât nevoile, interesele și capacitățile UE cât și ale fiecărui partener în mod individual și personalizat. Prin obiectivele stabilite pentru fiecare plan în parte se urmărește dezvoltarea unor societăți democratice, echitabile, care să promoveze incluziunea socială și integrarea economică și să îmbunătățească circulația transfrontalieră a persoanelor.

Parteneriatul estic a fost conceput spre a da un plus de consistență relațiilor UE cu majoritatea vecinilor săi cu șase state aflate la frontiera sa estică sau în proximitatea acesteia: Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Georgia, Moldova și Ucraina. După cum se poate constata, rezultatele concrete de până acum ale

⁵ Cf. www.eeas.europa.eu/about-us/index_en.htm, accesat la 01.06.2016.

Politiciile europene de vecinătate nu sunt deloc spectaculoase, amenințările externe la adresa securității statelor partenere și propriile lor vulnerabilități interne agravându-se, în general, de la adoptarea acestei inițiative, acum doisprezece ani.

De aceea, un obiectiv esențial trebuie să fie creșterea eficacității și eficienței Politicii europene de vecinătate, prin implicarea mai strânsă a statelor membre în definirea și punerea în aplicare a politicii în țările partenere vizate de politica de vecinătate. Vor trebui introduse o serie de noi metode de lucru, inclusiv abolirea tradiționalului pachet anual de rapoarte pentru fiecare țară. Raportarea va trebui să fie mai bine adaptată specificului și calendarului de lucru proprii fiecărei relații în parte. Politica europeană de vecinătate va trebui să utilizeze resursele financiare disponibile într-un mod mai flexibil, astfel încât UE să poată reacționa mai rapid la noile provocări ce vor apărea în zona sa de vecinătate. În acest efort vor trebui implicați mai activ și responsabil societatea civilă și partenerii sociali, inclusiv reprezentanții organizațiilor de tineret.

Cele două componente regionale, Parteneriatul estic și Uniunea pentru Mediterana vor trebui consolidate, în conformitate cu angajamentele asumate la summitul de la Riga al UE de anul trecut. Statele partenere ar trebui să aibă un rol mai important și mai activ în definirea propriilor lor priorități, inclusiv în domeniul politic, trebuind lăsată deschisă opțiunea atragerii de noi parteneri, mai ales în cadrul Parteneriatului estic, din afara actualei zone de vecinătate, așa cum este ea definită în prezent, spre a găsi soluții mai eficiente pentru provocările emergente.

Evident, pentru țara noastră revizuirea Politicii europene de vecinătate este o oportunitate care trebuie valorificată, pe de o parte pentru stimularea cooperării economice cu statele din Parteneriatul estic și în primul rând cu Republica Moldova, iar în al doilea rând pentru consolidarea stabilității și securității regionale și combaterea amenințărilor transfrontaliere.

În plus, acționând în acest fel, putem păstra unitatea și viziunea valorilor europene, adică libertate, democrație, dreptate socială, respectarea drepturilor fundamentale ale omului. La rândul lor, aceste valori sunt fundamente solide pentru încrederea reciprocă, transparență, dezvoltare socială și umană sustenabilă spre beneficiul tuturor țărilor din regiune și a cetățenilor lor.

Angajamentul României de a furniza securitate în regiune, de a susține procesele de stabilizare, reformă, democratizare și integrare în zonă, de a promova o Europă sigură, liberă și prosperă nu doar în interiorul NATO și Uniunii Europene, ci și în vecinătatea acestora este o responsabilitate deopotrivă morală și pragmatică pe care ne-o asumăm fără tăgadă. Alături de aliații și partenerii noștri, România își oferă resursele de cunoaștere cât și pe cele umane și materiale pentru a contribui la restaurarea securității regionale bazate pe dreptul internațional și la asigurarea sustenabilității statelor din regiunea Mării Negre.

BIBLIOGRAFIE

Remarks by NATO Deputy Secretary General Ambassador Alexander Vershbow at the National Library of Romania, Bucharest, 26.04.2016, valabil la www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_130415.htm?selectedLocale=en

Alocuțiunea Președintelui României, domnul Klaus Iohannis, susținută cu prilejul deschiderii Programului „*Securitate în regiunea Mării Negre. Provocări comune, viitor sustenabil*”, 31.05. 2016, valabil la www.presidency.ro/ro/media/discursuri

Speech by NATO Deputy Secretary General Ambassador Alexander Vershbow at the Atlantic Club of Bulgaria Conference on Black Sea Security, Sofia, Bulgaria, 22.04.2016, valabil la www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_130340htm?selectedLocale=en

Alocuțiunea Președintelui României, domnul Klaus Iohannis, susținută în cadrul Conferinței „*Romania’s Security Leadership in South East Europe*”, 03.06.2016, valabil la [www.presidency.ro/ro/media-discursuri](http://www.presidency.ro/ro/media/discursuri)

www.eeas.europa.eu/about-us/index_en.htm

PERICOLUL MIGRAȚIEI ASUPRA SECURITĂȚII ROMÂNIEI ȘI A EUROPEI

THE DANGER OF MIGRATION TO ROMANIAN AND EUROPEAN SECURITY

*Prof. univ. dr. Anghel ANDREESCU**

*Lect. univ. dr. Cătălin ENUȚĂ***

Rezumat: Peste tot în lume, nu numai pentru politicieni, migrația este inevitabilă și importantă. Populația Europei va scade și numărul total al creștinilor în lume se va apropia de numărul musulmanilor.

Cuvinte-cheie: migrație, migrant, azil, amenințare demografică, globalizare, islamizare, ISIS.

Abstract: All over the world, not only as far as politicians are concerned, migration is inevitable and important. Europe's population will decrease further and the overall number of Christians in the world will soon become similar to that of Muslims.

Keywords: migration, migrant, asylum, demographic threat, globalization, islamization, ISIS

Migrația s-a manifestat din cele mai vechi timpuri, însă aceasta a căpătat o conotație multiplă și noi valențe de manifestare în etapa Post Război Rece, după înființarea ISIS, cu influențe marcante asupra dezvoltării unor regiuni ale lumii.

De fapt prima mare migrație din istoria omenirii, considerată a fi cea mai importantă a fost cea de acum 160 000 de ani din Africa Centrală și de Est care a ajuns în Europa acum 45 000 de ani și s-a terminat acum 15 000 de ani.

Efectele migrației forței de muncă și de altă natură în Europa, inclusiv în România determină schimbări importante în toate domeniile de activitate, în condițiile îmbătrânirii populației, a descreșterii acesteia, a sistemelor de securitate socială și a regimurilor de pensii.

Migrațiile de-a lungul istoriei, precum a grecilor, sciților, geților, romanilor, mongolilor etc., au dus la formarea majorității popoarelor lumii.

* Universitatea Biotera, membru titular al Academiei Oamenilor de Știință din România, E-mail: Universitatea Biotera, E-mail: xwx52@yahoo.com

** Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”, E-mail: cătălinenuță@yahoo.com

Migrațiile după descoperirea Americii, Australiei, Oceaniei etc., au dus la formarea marilor imperii ale vremii: spaniol, portughez, olandez, britanic, francez etc.

Europa modernă s-a caracterizat prin migrații precum:

- cea după terminarea celui de-al Doilea Război Mondial (etape);
- după dezintegrarea U.R.S.S. și a cortinei de fier;
- înființarea ISIS, precedat de Războiul din Golf și Nordul Africii.

Etimologic migrația se referă la deplasarea oamenilor, relocalizarea lor geografică permanentă sau temporară.

Juridic, acțiunea migrării presupune intenția persoanei de a pleca definitiv din statul de origine pentru a se stabili în alt stat.

Migrantul este persoana care, din alte motive decât temerea întemeiată de a fi persecutată în propria țară, o părăsește voluntar sau forțat și își stabilește reședința în alt stat.

Simpla intenție de a pleca nu înseamnă emigrarea așa cum o persoană poate pleca în interes de serviciu oficial, turism, alte misiuni.

Organizația Internațională a Muncii definește lucrătorul migrant ca fiind o persoană care migrează dintr-o țară în alta pentru a lucra.

Organizația Internațională pentru Migrație, definește migrantul ca o persoană mobilă care își stabilește reședința sau care rămâne pentru o perioadă mai lungă într-o altă țară.

Dicționarul de Sănătate Publică apreciază că migrația este o mișcare a oamenilor dintr-o locație geografică în alta, cu o schimbare a reședinței.

Migrația de colonizare, presupune că teritoriul destinației este fără o structură socială construită.

Tipologia migrațiilor după punctul de referință sunt apreciate a fi:

- legală și ilegală ca modalități de realizare; acestea au fost și vor fi tot timpul;
- la nivel global și regional;
- temporară a forței de muncă (sezonieră).

Importantă este și migrația dependenților care este reprezentată de cei care însoțesc migrantul, respectiv familia acestuia, copiii, bunicii, rudele, dar și migrația pentru căsătorie, considerată a fi o altă formă de manifestare a acestui fenomen.

Refugiat este cel persecutat etnic, național, religios și aflat în afară țării de origine, conform: art. 14 Declarația Universală a Drepturilor Omului, Convențiilor Statutului Refugiaților O.N.U. din 1951, Statului Refugiaților O.N.U. din 1967 și Rezoluției O.N.U. pe domeniu.

Refugiatul presupune un statut juridic concretizat în protecție și asistență. Se apreciază că sunt de rădăcină în jur de 12 000 de persoane pe zip pe Mapamond.

Azilul reprezintă principala formă de protecție a cetățenilor iar I.C.N.U.R.¹ a înființat 258 de birouri în 118 țări.

Conform studiilor, statele unde s-au înregistrat mulți refugiați sunt:

- Afganistan în perioada 1990 – 1994 = 6 mil. de refugiați (apoi câte 3 milioane);
- Bosnia Herțegovina;
- Kosovo;
- Kurzii (Turcia);
- Etiopia, Somalia, Irak, Siria, Libia, Sudan etc.

State sigure sunt considerate a fi cele fără persecuții de ordin juridic, etnic, religios, state printre care se regăsește și România.

Între anii 1945 – 2000, în Europa de Vest au migrat peste 50 de milioane de persoane, acestea reprezentând 15% din populație. Ultimele estimări și calcule, precum și predicțiile unor futurologi estimează că între 2000 și 2020 migrația va reprezenta 30% din populație. Pentru anul 2025 un cetățean din trei va fi de origine europeană.

Multe studii în domeniu au fost preluate de la Fundația pentru o Societate Deschisă, mai ales despre migrația mediului rural din România, precum studiul pe 530 de localități rurale în intervalul 2000 – 2001, cu șase rute majore de migrațiune.

Populația UE în anul 2000 a fost de 377,6 mil. locuitori, iar în anul 2014 era de 468 mil de locuitori. Comunitatea europeană a primit în anul 1992 1,4 milioane de migranți și aproape la fel în anul 2015.

Migrația este inevitabilă și importantă, apreciază majoritatea factorilor politici și nu numai, din întreaga lume.

Deficitul forței de muncă în perioada 2010 – 2030 se va ridica la peste 20 de milioane de persoane în UE datorită: declinului demografic; deficitul forței de muncă calificată; îmbătrânirii populației (Germania, Elveția, Grecia).

Deficitele de capital uman în statele de origine sunt foarte mari (vezi România cu 4 – 5 mil. de persoane care muncesc în afara țării de origine).

Migrația este un proces care trebuie gestionat și nu ca o problemă de rezolvat. Rezultă deci maximizarea efectelor pozitive și limitarea celor negative.

Organizația Internațională pentru Migrație a estimat în anul 2005 ca fiind în lume peste 200 de milioane de migranți, adică 3% din populația lumii, iar în anul 2015 peste 250 de milioane de migranți.

Statele lumii și-au stabilit politici și strategii în domeniu, mai ales: UE, SUA, Canada, Germania, etc.

¹ I.C.N.U.R. - Înalțul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați.

Încă din anul 2000, Comisia UE de la Lisabona a stabilit că Spațiul UE va fi asaltat de fluxuri de migrații la cote alarmante, ceea ce s-a și întâmplat (peste 1,2 milioane în anul 2015).

Europolul aprecia că anual în UE intră peste 700 000 de migranți oficiali și peste 300-500 000 ilegali.

De fapt migrația forței de muncă în UE este cel mai dinamic factor caracteristic al Europei.

Cererile de azil în România s-au ridicat la: 2510 – în anul 2012, 1495 în anul 2013, 1545 în anul 2014, față de 202 815 în Germania în anul 2014 și 64 500 în cele două state Italia și Franța.

Cifrele par mici față de cele 250 de milioane de lucrători chinezi care migrează dintr-o provincie în alta în China sau față de cele 500 de milioane de muncitori suplimentari ai Chinei și Indiei anul acesta, adică cât populația Europei.

Numai în 04.03.2016 China a hotărât disponibilizarea a peste 2 milioane de muncitori în unele ramuri economice ale statului.

Amenințarea demografică de mai sus este unică în istoria planetei noastre, spunea secretarul general al OCDE la Forumul de la Davos, în condițiile în care la cea mai mare migrație a lumii, de acum 45 000 de ani în Europa, toată populația lumii era apreciată a fi de 1 milion de oameni.

Integrarea migrantilor este o problemă deosebită, aceasta devenind greoaie, costisitoare, fără rezultate imediate, mai ales în ultimii ani.

Previziunile sunt sumbre pentru UE, cu riscuri majore, și anume:

- scăderea populației și îmbătrânirea acesteia;
- riscurile sociale și de securitate națională;
- Al Qaeda Albă (Albania, Kosovo, Bosnia);
- serii lungi de atentate teroriste din Franța (1996, 2012, 2015, 2016); Marea Britanie (2005 și 2015); Spania (2004), Belgia (2015), Cehia, Suedia etc.
- „Primăvara Arabă”;
- compoziția etnică a populației, ordinea publică, coeziunea socială și nu în ultimul rând creșterea alarmantă a criminalității peste limitele obișnuite;
- pierderea periferiilor marilor orașe din Occident, unde forțele de ordine nu le mai stăpânesc;
- comandantul NATO din Europa; într-o declarație publică a menționat despre infiltrarea teroriștilor ISIS în UE;
- fluxurile de migranți în creștere spre UE, conform informațiilor structurilor în domeniu:
- azilul funcționează însă nu și returnarea, deși au fost returnați din cei care nu corespund;
- minorii neînsoțiți (peste 100 000 în UE);

- traficul de organe în creștere;

- cele 17 instituții europene: Eurojust, Europol, Cefpol, Frontex , nu s-au ridicat la nivelul așteptărilor momentului.

În România, la un trafic de peste 51 de milioane de persoane în anul 2015 și peste 15 milioane de autovehicule, vârful de sarcină la cererile de azil în anul 2001 și 2015 a fost de peste 2500 de migranți ilegali.

Strategia Națională privind Imigrația în România este aplicată în principal de O.R.I., Poliția de Frontieră Română și celelalte structuri din M.A.I.

Importanța migrației pentru România:

- 4 – 5 milioane de persoane din România în străinătate la muncă;

- aproximativ 28 de mld. euro/an sunt estimate câștigurile acestora;

- 7 – 10 mld euro ar putea fi investiți, mai ales în România printr-o politică înțeleaptă;

De avut în vedere faptul că îmbătrânirea și reducerea numărului populației României și a Europei, România de la 23 de milioane în 1990 s-a ajuns în anul 2012 la 20 de milioane și prognoza pentru anul 2040 este de aproximativ 15 milioane.

Populația Europei va scădea în continuare, iar per total în lume numărul creștinilor va ajunge la egalitate cu numărul musulmanilor și apoi depășiți în 2050 – 2060, cu toate consecințele ce decurg din această stare de fapt.

Un alt aspect este reprezentat de radicalizarea și răspândire Islamului în Occident, Legea Sharia, care se aplică integral în 39 de state și parțial în alte 19 state, inclusiv occidentale, în comunitățile de musulmani.

Alte aspecte importante și vulnerabile care trebuie avute în atenție:

- presa din vest a ultimilor zile prezintă constant consecințele migrației actuale;

- migrația este determinată de factori economici, sociali, naturali, religioși, conflicte armate etc.;

- eșecul parțial al revoluțiilor din statele arabe, situate în Nordul Africii și Orientului Mijlociu;

- O.N.U. incapabil să gestioneze situația din zonă și nu numai;

- afirmarea Statului Islamic în zonă și multe state din Orient și Africa de Nord;

- poziția moderațiilor din lume, inclusiv din statele islamice inexistentă;

- falii mari de insecuritate, laxatism judiciar, eșecuri de integrare în statele UE;

- integrarea migranților greoaie, iar suburbiile marilor orașe europene au ajuns să fie controlate de aceștia și nu de forțele de ordine din UE;

- lista lungă de atentate teroriste în statele UE;
- politicile și strategiile UE pe domeniul migrației trebuie îmbunătățite;
- falimentul Spațiului Schengen?
- securizarea documentelor de călătorie și acces;
- stabilirea răspunderii transportatorilor, călăuzelor, inclusiv cu pedepse mai severe.

România în perioada 2013 – 2015, deși aflată pe o direcție secundară de migrație, mai ales ilegală a ajuns în anul 2015 la peste 2500 de persoane din state: Siria, Irak, Afganistan, Turcia, Pakistan etc.

Conform informațiilor, în orașul Istanbul se găsește peste 50 000 de migranți care așteaptă un moment prielnic să migreze în UE.

Rutele de migranți conform Frontex: Maroc – Spania; Libia, Algeria, Tunisia – Italia; Egipt, Siria, Irak, Turcia – Grecia, Germania; Turcia – Bulgaria – România și varianta România (Marea Neagră). Sud – Estul și Estul Europei, reprezintă o rută de migrație secundară, fără probleme deosebite

Turcia a dovedit că este un factor important în gestionarea situației de care dorește să profite în rezolvarea cerinței de integrare în UE. Nu întâmplător președintele Turciei a avertizat UE că a cheltuit peste 9 mld de euro cu întreținerea celor peste 4 milioane de refugiați aflați în taberele din Turcia, dar și în Liban și Iordania.

De asemenea nu a permis navelor NATO să gestioneze criza refugiaților în Marea Egee, pentru ca mai târziu să se accepte după întâlnirea premierului Turciei cu responsabili europeni.

Și-au pierdut viața în traversarea Mării Mediterane între 3500 – 10 000 de persoane în anul 2015.

Se apreciază că 4 – 5000 de luptători ISIS au fost introduși în ultimii ani în UE alături de migranți.

Migrația va continua deoarece cauzele determinate nu au fost înlăturate (ISIS, statele eșuate, contradicțiile între marile puteri ale lumii etc.).

Lipsa consensului european și mondial ne va costa mult din toate punctele de vedere. Avându-se în vedere pericolul crescut determinat de fluxul masiv, fără precedent, al migrației actuale și viitoare spre Europa în mod deosebit, implicit fiind afectată și România ca parte a UE, dar și în calitate de graniță externă a UE, a doua ca lungime după Finlanda, se impune respectarea cu strictețe a unor măsuri în domeniu, adoptate de Statele Schengen, altele poate înăsprite, precum și politici și strategii, viabile, concrete pe domeniu.

Desființarea controalelor la frontierele interne ale UE, analiza atentatelor teroriste, comise în ultimii ani în Occident, tulburarea gravă a ordinii publice în

suburbiile unor capitale ale Europei, insecuritatea creată, reclamă aplicarea fermă a legilor în vigoare.

Interesante sunt recomandările privind politicile statelor din UE de către Anthony Giddens²:

1) Multiculturalismul:

- accentul pe învățarea limbii naționale;
- acceptarea identității naționale;
- recunoașterea obligațiilor ce decurg din cetățenie.

2) Necesitatea de reforme sociale, economice complexe pentru reducerea șomajului, piața de muncă divizată, cartierele ghetou;

3) Politici speciale pentru combaterea rasismului;

4) Protecția socială pozitivă;

5) Limitarea valului de migranți ilegali;

6) Libertatea cuvântului de investigație și de acțiune³.

Apreciem că trebuie avute în vedere următoarele:

- reguli stricte la frontierele UE și o conducere unitară prin Frontex;
- cooperarea polițienească să devină obligatorie pe domeniile cu probleme vitale: trafic de persoane, droguri, armament, material radioactiv, crimă organizată în general, terorism și migrație;

- schimbul permanent de ofițeri de legătură între polițiilor statelor pe termen limitat și nelimitat unde se impune;

- sisteme de comunicații standardizate și compatibile; înlăturarea birocrățiilor specifice din domeniu;

- cooperarea transfrontalieră de servicii comune ale poliției, poliției de frontieră, vămilelor, medicale etc.

- infrastructură și procedee moderne de lucru;

- schimb obligatoriu de informații în domeniu;

- cooperarea judiciară reală în extrădări, implementări, returnări, alte decizii judecătorești;

- reguli stricte pentru vize, azil supraveghere și urmărire transfrontalieră;

- puncte de contact naționale, standardizate, specializate;

- solidaritatea statelor UE în protecția granițelor externe și combaterea faptelor grave;

- atragerea populației printr-o propagandă reală științifică de partea forțelor de ordine în lupta comună;

² Anthony Giddens vorbește despre o decontextualizare a relațiilor umane ,cu scoaterea relațiilor sociale din contexte locale de interacțiune și restructurarea lor la distanțe nedefinite în spațiu și timp.

³ Anthony Giddens, *Europa în epoca globală*, Editura Ziua, București, 2007, p. 57.

• - analiza periodică sau ori de câte ori este nevoie, la nivelul UE a situației în domeniul siguranței, cu miniștrii de interne și justiție (JAI), dar și cu șefi de arme în domeniu, poliție, frontieră, specialiști pe domeniile afectate, inclusiv pe informații.

Secolul XXI va fi secolul migrantului, determinant fiind numărul mare al acestora și a formelor de migrație și deceniul haosului, violenței și dezordinii.

În concluzie, migrația se va amplifica, așa cum afirma și Papa Francisc (06.03.2016): „*avem de-a face cu o invazie arabă în Europa*”, iar forțele de ordine și de informații din UE vor acționa anemic în condițiile „*bâlbâielilor*” factorilor politici cu consecințe grave asupra viitorului Europei.

BIBLIOGRAFIE

- BRUGNIÈRE J-L, *Ceea ce n-am putut spune. 30 de ani de luptă împotriva terorismului*, Editura Rao, București, 2012;
- DAVIES N, *O istorie a Europei*, Editura Rao, București, 2015.
- GIDDENS A, *Europa în epoca globală*, Editura Ziua, București;
- GRELLE A, *În pielea unei jihadistice. O mărturie despre filierele de recrutare ale Statului Islamic*, Editura polirom, București, 2015;
- MANSFIELD P, *O istorie a Orientului Mijlociu*, Editura Humanitas, București, 2015;
- NAPOLEON L, *ISIS Califatul terorii*, Editura Corint, București, 2014;
- WEISS M, Hassan Hassan, *ISIS. Armata Jihadului*, Editura Corint, București, 2016;

RISCURI ȘI AMENINȚĂRI SOCIALE LA ADRESA EUROPEI

SOCIAL RISKS AND THREATS AGAINST EUROPE

Gl. mr. (r) prof. univ. dr. Visarion NEAGOE*

Rezumat: Este mai mult decât evident faptul că Europa se confruntă cu o amenințare socială prin aceste valuri de refugiați care au invadat continentul nostru. În zilele noastre, migrația se află în partea de sus a agendei politice europene. Sunt toate aceste evenimente lucruri care pur și simplu s-au întâmplat sau sunt planificate înainte? În opinia noastră, ambele posibilități pot fi valabile și unii actori internaționali exploatează această situație. Toate intrările masive și nedorite ale migranților sunt considerate a amenința stabilitatea Uniunii Europene. În general vorbind, migranții „nedoriti” sunt cei care trec granițele într-un mod ilegal, dar, de asemenea, ar putea fi cei și cei care nu intră în principal în scopuri de angajare, cum ar fi refugiații sau solicitanții de azil. Sistemul militar este de asemenea afectat de aceste evenimente, deoarece multe țări se îndreaptă către forțele lor militare pentru a stopa fluxul. În multe cazuri, soldați și marinari care s-au antrenat pentru conflicte militare tradiționale se găsesc patrulând granițele naționale sau rutele maritime, ca parte a campaniilor de stopare sau de gestionare a imigrației și fluxurilor de refugiați ilegali. Efectul rezultat este faptul că forțele armate regulate își deplasează atenția spre o cu totul alta parte. Prin urmare, acest lucru este departe de principalele îndatoriri ale acestora, o astfel de situație creând haos în țările respective. Ca urmare, armata trebuie să se adapteze rapid și să ajusteze formarea și ocuparea forței de muncă a acestora, în scopul de a răspunde noilor provocări.

Cuvinte-cheie: amenințare socială, migrație, sistem militar, gestionarea imigrației, îngrădirea granițelor.

Abstract: It is more than obvious that Europe is facing a social threat through these waves of refugees that invaded our continent. Nowadays, migration stands on top of the European policy agenda. Could we say that all these events simply happened or are they planned ahead? In our opinion, both possibilities could be valid and some international actors exploit this situation. All in all, massive and unwanted inflows of migrants are deemed to threaten the stability of the European Union. Generally speaking, ‘unwanted’ migrants are those who cross borders in an illegal manner, but also could be those who do not enter mainly for employment purposes, as the case is with refugees or asylum seekers.

* Membru corespondent al Academiei Oamenilor de Știință din România, E-mail: visarionneago@ yahoo.com.

The military system is also affected by these events because many countries are turning to their military forces to stem the flow. In many cases, soldiers and sailors who have trained for traditional military conflicts find themselves patrolling national borders or sea lanes as part of campaigns to halt or manage illegal immigration and refugee flows. The resulting effect is the fact that the regular armed forces attention shifts towards a totally different side. Therefore, this takes them away from their main duties, such a situation creating chaos in their respective countries. As a consequence, the military has to quickly adapt and adjust their training and employment in order to respond to the new challenges.

Keywords: social threat, migration, military system, immigration management, border security

Introducere

Acest mediu complex de securitate în care trăim este intens afectat, în acești ultimi ani, de amploarea și multitudinea de evenimente care au loc la nivel global. Astfel, în acest cadru extrem de dinamic, în care instabilitatea și rata mare a schimbărilor este extrem de vizibilă, ies în evidență transformări semnificative, vizibile în aproape toate domeniile existenței sociale, inclusiv în planul mediului de securitate, unde predomină fenomene ca: terorismul, traficul de persoane și de materiale strategice, migrația, scăderea drastică a resurselor naturale, poluarea mediului, încălzirea îngrijorătoare a climei etc.

Astfel, *scăderea drastică a resurselor naturale* este una din principalele cauze ale conflictelor actuale și nu numai. Goana după resurse determină statele puternice să-și exercite influența în alte zone de pe glob, în detrimentul statelor mai mici.

Așadar, fenomene ca terorismul, traficul de armament, traficul de droguri sau migrația vin asupra marilor puteri ca un „efect de bumerang” al acțiunilor desfășurate în Orientul Mijlociu sau în alte părți ale globului. Acestor țări din Orientul Mijlociu, dezbinat în interior și erodate de războaie, nu le rămân la îndemână alte arme pentru a se răzbuna sau pentru a-și atinge obiectivele decât terorismul sub toate formele sale și, spunem noi, migrația ca o armă sau formă de manifestare a terorismului sau ca mijloc de îndeplinire a acestuia.

În prezent, datorită acestui fenomen al migrației, Europa este divizată în două tabere: între cei care îi compătimească pe refugiați și vor să le acorde ajutor, considerându-i victime ale războaielor și cei care îi contestă și îi văd ca o amenințare menită să le schimbe modul de viață. Mai există o a treia categorie care este de acord cu ajutorarea refugiaților, însă pe alte teritorii decât cel propriu, fiind dispuși să contribuie cu sume de bani sau ajutoare de altă natură.

În cele ce urmează vom analiza în ce măsură migrația reprezintă sau nu o amenințare la adresa Europei, de asemenea dacă există circumstanțe ca acest

fenomen să fie planificat și coordonat de anumiți actori și ce influențe are acest fenomen asupra sistemului militar.

Migrația, ca amenințare la adresa securității Europei

Pentru a analiza cele menționate mai sus, trebuie să scoatem în evidență opțiunile pe care le are la dispoziție un refugiat și să identificăm cauzele din care aleg varianta cea mai costisitoare și mai periculoasă.

Astfel, *prima opțiune* pentru un locuitor al Siriei, spre exemplu, este *să rămână în țară*. Acest lucru îi micșorează rata de supraviețuire extrem de mult, dacă luăm în considerare amploarea bombardamentelor și acțiunilor ISIS. În consecință, majoritatea dintre ei aleg să părăsească țara împreună cu familia, optând pentru una din situațiile ce urmează.

O a doua opțiune este de a locui temporar într-o tabără de refugiați dintr-o țară vecină. Aici, condițiile de viață sunt precare din cauza privării accesului la educație, lipsei unui sistem medical competent, condițiilor de igienă și zonelor aride în care sunt dispuse. Doar 9% dintre refugiați aleg această opțiune.

Astfel, *varianta a treia* este *să migreze spre zonele urbane din apropierea granițelor*, ca de exemplu Amman sau Beirut. Aici se găsesc în postura imigrantului fără drept de muncă, fără asigurare medicală și fără acces la educație fiind nevoiți să cheltuiască pentru supraviețuire singura sumă de bani pe care o dețin. Cu toate acestea, aproximativ 75% dintre refugiați aleg această opțiune.

Ultima opțiune este de a încerca să ajungă în Occident. Pentru aceasta, se avântă în călătorii periculoase spre Turcia, Grecia sau Italia cu destinația finală Germania sau țările nordice. Mulți dintre ei nu supraviețuiesc acestor călătorii. Cei care reușesc într-un fel sau altul să ajungă la destinație vor intra în categoria imigranților ilegali. Printre aceștia se vor regăsi mulți dintre adepții organizațiilor teroriste sosiți cu alte scopuri în Europa.

Percepția asupra migrației ca o amenințare la adresa securității s-a dezvoltat în paralel cu creșterea rapidă a numărului de imigranți din întreaga lume: în timp ce în 2005 existau aproximativ 191 milioane de persoane care trăiau în afara țării lor de origine, până în 2010 acest număr s-a mărit la aproximativ 214 milioane, iar în 2015 la aproximativ 244 milioane, continuând să crească.

Vorbim astfel, despre un fenomen care a scăpat de sub control, iar sistemul european pentru refugiați a eșuat. În acest context, putem afirma că migrația este o amenințare reală la adresa securității Europei, atât a securității sociale, cât și a securității economice, securității interne și securității publice.

Conceptul de *securitate socială* se află în directă legătură cu problema identității colective. Securitatea socială se referă la „capacitatea unei societăți de a persista în caracterul său esențial în condițiile unor schimbări și amenințări

*posibile sau reale*¹. În ceea ce privește migrația internațională, acest concept de securitate socială cuprinde modul în care membrii unui stat percep ca identitatea lor culturală, lingvistică, religioasă sau națională să fie amenințată de imigranți.

Însă, există state care se mândresc cu multiculturalitatea lor primind controlat imigranți. Canada, în contrast cu Germania, este o astfel de țară care acceptă vorbirea mai multor limbi, acceptă culturi și religii diferite. Dar aceștia sunt obligați să treacă printr-un proces de selecție, îndeplinind cumulativ anumite cerințe. De cealaltă parte, Germania consideră că fluxul de imigranți în Germania reprezintă o consecință nefericită și neintenționată a istoriei sale.

Un alt motiv pentru care migrația este văzută ca o amenințare la adresa intereselor naționale este faptul că fenomenul are un impact negativ asupra *securității economice* a statului. Migrația are un impact semnificativ atât asupra statului care îi primește, cât și asupra statului de origine. În conformitate cu acest argument, emigrarea lucrătorilor calificați din țările în curs de dezvoltare către statele dezvoltate este văzută ca un „*exod al creierelor*” din țara de origine, dar în același timp ca o scădere economică nedorită în țara de destinație. Desigur, există păreri contrare care susțin cu dovezi că emigrarea persoanelor calificate aduc un mare plus țărilor care îi primesc deoarece acestea nu investesc nimic în pregătirea acestora, imigranții acceptă salarii mai mici, își depun interesul pentru a demonstra și pentru a-și păstra locul de muncă.

Pe de altă parte, sumele de bani transferate către țările de origine ale migranților joacă un rol important în creșterea și dezvoltarea economică a acestora. Potrivit datelor Băncii Mondiale, în 2012, aceste sume au depășit 406 miliarde de dolari și continuă să crească. Acest lucru are un impact pozitiv asupra reducerii sărăciei și dezvoltării financiare. În multe țări în curs de dezvoltare aceste sume au redus procentul populației care trăiește sub pragul sărăciei: cu 11 procente în Uganda, 6 în Bangladesh, și 5 în Ghana.

Migrația are un impact și asupra pieței forței de muncă. Astfel, lucrătorii migranți scad salariile și iau locurile de muncă nativilor. Imigranții, în special refugiații și solicitanții de azil, sunt amenințări la adresa sistemului de asistență socială a statului primitor. Refugiații și solicitanții de azil sunt prezentați ca profitori care exploatează în mod ilegal sistemul de protecție socială a statului gazdă, iar sistemul de protecție socială este prezentat ca fiind în imposibilitatea de a susține un aflus de imigranți. Aceste argumente sunt adesea folosite pentru a justifica politicile restrictive și de excludere a imigranților.

¹ Waever, O., “*Societal Security: The Concept.*” In: Waever, O., B. Buzan, M. Kelstrup and P. Lemaitre, eds. *Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe.* London: Pinter Publishers, 1993, p.17.

Noțiunea de imigrație ca o amenințare la adresa *securității interne* a fost prezentă încă din anii 1980. Astfel, Acordul Schengen și Convenția de la Dublin sunt legate de imigrația terorismului, a criminalității internaționale și controlul la frontieră. De la atacurile teroriste din 11 septembrie 2001, migrația s-a regăsit în mod vizibil pe agenda de combatere a terorismului, iar guvernele au înăsprit politicile de imigrație deoarece leagă migrația de activități teroriste.

Pe de altă parte, există mulți susținători ai ideii conform căreia atacurile teroriste nu sunt rezultatul deschiderii și liberalizării politicilor de imigrare, ci datorită faptului că statele europene au eșuat în identificarea, monitorizarea și controlul persoanelor care reprezintă o amenințare reală la securitatea internă. Această idee este întărită de faptul că în ultimele atentate din Franța și Belgia au fost implicați nativi francezi și belgieni care au aderat ulterior la diferite organizații teroriste.

Similar cu modul în care migrația a fost corelată cu terorismul, aceasta a fost, corelată și cu creșterea criminalității, ceea ce reprezintă o *amenințare pentru siguranța publică*. Lipsa educației și a locurilor de muncă împinge imigranții în sfera criminalității și infracționalității.

De cealaltă parte, există o serie de studii care încearcă să demonstreze slaba sau inexistența corelației dintre imigrație și criminalitate. Astfel, Brian David Bell, profesor la Universitatea Oxford, și colaboratorii săi, au investigat în 2010² relația dintre imigrație și criminalitate pe parcursul a două perioade specifice de mari fluxuri migratorii în Regatul Unit: în timpul valului de solicitanți de azil de la sfârșitul anilor 1990 și începutul anilor 2000, precum și pe timpul aflului de migranți economici din țările aderente la UE începând cu anul 2004. Rapoartele de studiu au arătat că ratele de arestare a imigranților nu erau mai mari decât ratele de arestare a nativilor.

Deși există argumente pro și contra, în condițiile lipsei controlului migrației din partea autorităților, acestea fiind depășite de situație tindem să credem că DA, migrația afectează securitatea europeană.

Migrația ca acțiune planificată și armă de destabilizare

Referitor la acest subiect unii specialiștii militari, mai ales cei care susțin ideea migrației ca parte a războiului hibrid, consideră că acest fenomen face parte din orchestrația unor organizații teroriste sau a unor state. Astfel, valurile de refugiați sunt direcționate spre anumite state din Europa în scopul destabilizării și distragerii atenției acestora.

² Bell B., Machin S., Fasani F., Crime and Immigration: Evidence from Large Immigrant Waves, Centre for Economic Policy Research, London, 2010, disponibil la: <http://www.cepr.org/meets/-wkc/2/2429/papers/BellFinal.pdf>

S-ar părea că acest flux de refugiați are motive obiective: conflictele armate și războaiele din Libia, Siria și Irak, situația turbulentă din Palestina, Afganistan, Tunisia, Egipt, Bahrain și Yemen. Există, de asemenea, un alt detaliu important: taberele pentru refugiații musulmani sunt construite în Arabia Saudită, dar nimeni nu merge acolo pentru oarecare motive. Ca ultimă instanță, aceștia rămân în Iordania și Turcia.

Există, totuși, un motiv general care le alimentează dorința lor frenetică de a fugi atât de departe de țara lor. Potrivit unor rapoarte, acești contrabandiști iau între 4 000 \$ și 10 000 \$ pentru a transporta un singur refugiat din Siria sau Libia către Europa. Chiar dacă aceste persoane au rude bogate în străinătate, primirea banilor prin transfer bancar este imposibilă în condițiile din Siria. Organizarea transporturilor pe credit implică în mod clar anumite garanții, mai ales că foarte mulți nu supraviețuiesc. Cine oferă aceste garanții care încurajează sute de mii de oameni să se grăbească de pe alte continente în Europa și de ce?

Cercetătorii au descoperit un fapt foarte interesant legat de utilizarea siteurilor sociale. S-a constatat faptul că majoritatea apelurilor de pe Twitter către refugiați care îi îndeamnă să călătorească în Germania au venit din SUA.

Unul dintre studiile Centrului Belfer pentru Știință și Afaceri Internaționale de la Universitatea Harvard, care poartă titlul de "Strategic Engineered Migration as a Weapon of War" a fost publicat pentru prima dată în 2008, în revista "Civil Wars". Utilizând o combinație de date statistice și studii de caz, autorul lucrării, Kelly Greenhill, oferă răspunsuri la următoarele întrebări: pot reprezenta refugiații un anumit tip de armă? Poate fi această armă folosită atât pe timp de război, cât și pe timp de pace? Are succes exploatarea ei? Pe ansamblu, Greenhill răspunde la aceste întrebări în mod afirmativ.

SUA doar pretind să simpatizeze cu Europa, care este puternic afectată de valul migrator. Într-un articol recent publicat de Richard Haass, președinte al influentei organizații globaliste Consiliul pentru Relații Externe, constată că SUA, deși au atât obligația de a ajuta Uniunea Europeană, cât și interese strategice în ceea ce privește cooperarea cu Germania și Europa în ansamblul său, nu a făcut aproape nimic în acest sens. Președintele american Barack Obama s-a angajat, în toamna anului trecut, că SUA vor găzdui circa 100 000 de refugiați de toate naționalitățile, între care 10 000 de sirieni. În anul 2016, doar 942 de cetățeni sirieni au trecut de toate etapele de admitere pe teritoriul american, potrivit datelor oficiale.

Se pare că cea mai eficientă armă, atât atât la propriu, cât și la figurat, pot fi acei imigranți capabili de a stabili un grup de gherilă mic pentru a executa acte teroriste subversive pe noul teritoriu. Există oficiali ai NATO care confirmă implicarea Rusiei și Siriei în folosirea refugiaților ca armă. Astfel, Generalul Philip

Breedlove, Comandantul Suprem al Forțelor Aliate în Europa (SACEUR), a estimat, în fața Comisiei pentru forțele armate a Senatului SUA că „împreună, Rusia și regimul lui Bashar al-Assad utilizează deliberat migrația ca o armă pentru a încerca să copleșească structurile europene și să spargă hotărârea europenilor”³

Așadar, există acuzații asupra marilor puteri, atât împotriva Rusiei, cât și împotriva SUA, privind implicarea, într-un fel sau altul, în extinderea acestui fenomen în Europa. O concluzie se poate trage cu siguranță și anume că, acest fenomen nu se întâmplă ”ad-hoc”, este ajutat din exterior, iar anumite state, au dezvoltat un interes pentru destabilizarea Europei sau poate eșuarea proiectului numit Uniunea Europeană.

Implicații ale migrației în sistemul militar

Pe măsură ce țările bogate se confruntă cu un aflux tot mai mare de imigranți și refugiați ilegali, mulți se îndreaptă către forța militară pentru a stopa fluxul. Dependența tot mai mare de forța militară a multor guverne care se confruntă cu imigrația sau cu refugiații determină o schimbare fundamentală în modul de folosire a forțelor armate în deceniile următoare. Cu toate acestea, mai important este faptul că există o tendință de schimbare dramatică a modului în care multe țări văd această problemă a migrației internaționale. Migrația, văzută în trecut ca un fenomen social sau economic, este din ce în ce mai mult considerată de mai multe națiuni ca o preocupare de securitate. În jurul lumii, liderii politici și militari din diverse țări, precum Ungaria, Malaezia, Rusia, Africa de Sud, Tailanda și Emiratele Arabe Unite caracterizează imigrația ilegală sau migrația în masă ca amenințări actuale sau potențiale la adresa securității lor naționale, acționând ca atare.

Ca rezultat, multe națiuni dislocă trupe militare, pentru a intercepta imigranți și refugiați înainte de sosirea lor. Italia și-a desfășurat trupe militare de-a lungul zonei de coastă Adriatică, pentru a preveni un eventual aflux de imigranți ilegali din Albania sau alte țări.

În plus față de utilizarea de trupe pentru a opri imigranții ilegali la frontieră, multe țări se bazează pe forța militară pentru a repatria imigranții, adesea involuntar și cu forța, după ce aceștia au sosit. Astfel, anul trecut Franța și Spania au repatriat mai multe grupuri de imigranți ilegali, utilizând aeronave militare.

Multe guverne justifică utilizarea forței militare în domeniul imigrației și a refugiaților datorită problemelor cauzate de provocările logistice masive reprezentate de gestionarea grupurilor mari de oameni. Trupele militare pot crea tabere de refugiați sau centre de locuit temporare complete cu clinici/spitale

³ Disponibil la: <http://www.agerpres.ro/externe/2016/03/01/generalul-philip-breedlove-moscova-si-damascul-folosesc-refugiati-sirieni-ca-arma-contra-europei-20-56-32>

medicale și facilități de luat masa, pe o scară și într-un ritm care pur și simplu nu pot fi realizate de alte agenții guvernamentale.

Dar, folosirea forței militare pentru a face față imigranților și refugiaților nu este lipsită de controverse. Mai mulți lideri militari nu cred că acest lucru face parte din datoria lor. Aceștia consideră că folosirea fregatelor și echipamentelor militare pentru deportarea sau stoparea acestui fenomen reprezintă o demonstrație a înțelegerii limitate din partea politicianilor despre domeniul apărării.

Este clar că implicarea militară în materie de migrație și refugiați este o tendință în creștere. Întrucât amploarea migrației internaționale crește în toată lumea, determinată de factori precum creșterea populației sau șomajul în țările de origine, multe guverne se vor găsi sub presiunea de "a face ceva". Pentru mulți dintre ei, desfășurarea de trupe militare va fi o alegere tentantă.

Considerații finale

În contextul actual, fenomenul migrației nu va putea fi oprit. Oamenii vor călători dintr-o parte în alta a lumii pentru un trai mai bun. Așadar, interzicerea imigranților nu este o soluție, ci mai degrabă integrarea acestora care ar putea să aducă foloase atât pentru ei, cât și pentru națiunea gazdă.

Un alt aspect poate fi scos în evidență și anume faptul că Uniunea Europeană "șchioapătă" la capitolul unitate, cooperare și coordonare. Fiecare stat membru al UE își urmărește propriile interese și mai puțin interesele UE. Credem că rezultatele ar fi mult mai bune dacă statele UE ar acționa sinergic pentru a gestiona această criză. Îngrădirea granițelor, cum procedează Ungaria și, mai nou, Austria, nu reprezintă o soluție. Acest lucru de moment este o decizie politică ce atrage simpatie pentru facțiunile politice inițiatoare. Există câteva țări europene care duc greul, iar celelalte preferă să se delimiteze de problema umanitară. Orice încercare de a împărți refugiații între cele 28 de țări ale UE a fost sortită eșecului, unele țări s-au opus ideii de teama unei asedieri a refugiaților.

BIBLIOGRAFIE

BRIAN D B, S. Machin and F. Fasani, *Crime and Immigration: Evidence from Large Immigrant Waves*, Centre for Economic Policy Research, 2010, disponibil online la: <http://www.cepr.org/meets/wkcn/2/2429/papers/-BellFinal.pdf>

- GREENHILL K. M , *Strategic Engineered Migration as a Weapon of War*, studiu publicat în *Civil Wars Journal*, 2008;
<http://cis.org/MilitaryRoleImmigrationEnforcement>
<http://www.e-ir.info/2013/08/24/is-immigration-a-threat-to-security>
<http://www.mediafax.ro/externe/cum-arata-orasul-sirian-kobane-dupa-luptele-purtate-impotriva-combatantilor-statului-islamic-galerie-foto-13884371>
<http://www.strategic-culture.org/news/2015/10/26/strategic-engineered-migration-as-weapon-of-war.html>
https://www.ted.com/talks/alexander_betts_our_refugee_system_is_failing_here_s_how_can_fix_it#t-1068915
- HUYSMANS J, *The European Union and the Securitization of Migration*, *Journal of Common Market Studies* 39(5), 2000;
- International Organization for Migration (IOM), *World Migration Report*, 2010, disponibil online la: http://publications.iom.int/bookstore/free/WMR-2010_summary.pdf
- LEE M., MARTINEZ R Jr., and ROSENFELD R, *Does Immigration Increase Homicide? Negative Evidence From Three Border Cities*, *The Sociological Quarterly* 42(4), 2001;
- RATHA D., *Leveraging Remittances for Development*, Migration Policy Institute, 2007, disponibil online la: http://www.migrationpolicy.org/pubs/Mig-DevPB_062507.pdf
- SHARMA K., *The Impact of Remittances on Economic Insecurity*, United Nations Department of Economic and Social Affairs Working Paper No. 78, 2009, disponibil online la: http://www.un.org/esa/desa/papers/2009/wp78_2009.pdf
- WAEVER, O., “*Societal Security: The Concept.*” In: Waever, O., B. Buzan, M. Kelstrup and P. Lemaitre, eds. *Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe*. London: Pinter Publishers, 1993;

IMPACTUL MIGRAȚIEI ASUPRA SECURITĂȚII ROMÂNIEI ȘI A UNIUNII EUROPENE

THE IMPACT OF MIGRATION ON ROMANIAN AND UNION EUROPEAN SECURITY

*Gl. (r.) prof. univ. dr. Anghel ANDREESCU**

Rezumat: Migrația s-a transformat dintr-un proces regional într-un proces global privind fluxul migrator îndepărtat spre Occident; dinspre Nordul Africii, Orientul Mijlociu și Apropiat, afectând grav securitatea României și a UE.

Cuvinte-cheie: migrație; securitate națională; securitatea Europei; Frontex; rute de migrație.

Abstract: Migration has turned from a regional process into a global one regarding the migrating flow towards the West from North Africa, the Near and Middle East, severely affecting the security of Romania and the EU.

Keywords: migration; national security; the security of Europe; Frontex; migration routes.

Migrația s-a manifestat din cele mai vechi timpuri, însă aceasta a căpătat o conotație multiplă cu noi valențe de manifestare în special în etapa Post Război Rece și după valul Revoluțiilor din Nordul Africii și al Orientului Mijlociu al evoluției Statului Islamic (ISIS) din zonă.

Din punct de vedere etimologic *migrația* se referă la deplasarea oamenilor și la relocalizarea lor geografică permanentă sau temporară.

În sens larg, *migrația* semnifică atât deplasarea unor grupuri mari de oameni dinspre țările de origine către alte state sau teritorii, cât și efectele produse în plan social, cultural, religios, democratic și economic.

Din punct de vedere al modalității de realizare, migrația se poate realiza legal sau ilegal, la limita dintre legal și ilegal, ceea ce însumează diferite metode și

* Universitatea Biotera, E-mail: xwx52@yahoo.com

mijloace la care recurg emigranții, atât pentru a părăsi țările de origine, cât și pentru a tranzita alte state sau de a pătrunde și a se stabili în țările de destinație.

Migrația s-a transformat dintr-un proces regional, așa cum este în China, India etc., unde un număr impresionant de oameni – de ordinul milioane, sunt în mișcare, în căutare de noi locuri de muncă, dintr-o provincie în alta până la procesul global, privind fluxul migrator actual îndreptat spre Europa; în special, dinspre Nordul Africii, Orientul Mijlociu și Asia, ajungând până la 3 – 5% din populația lumii.

Migrația este determinată de factori economici, politici, sociali, naturali și chiar religioși.

Sunt afectate toate statele: cele de origine, de tranzit și de destinație, în măsuri mai mici sau mai mari – cu efecte majore, inclusiv pentru securitatea națională a statelor de tranzit și de destinație.

Efectele pentru țara gazdă ar fi: reducerea deficitului de forță de muncă (calificare înaltă, specializată, necalificată); contribuții la creșterea producției etc.

Efectele negative pentru țara de destinație: scăderea nivelului de trai; creșterea numărului de locuitori; munca „*la negru*”; creșterea infracționalității etc.

Se aprecia că 50% din forța de muncă calificată ajungea în SUA și 25 – 30% în UE, însă în ultimii ani raporturile sau inversat.

Reglementarea migrației se află la confluența dintre normele de drept ale statelor implicate în derularea fenomenului de emigrare sau imigrare și prevederile statuate ale dreptului internațional în acest domeniu.

Necesitatea protejării permanente a drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor, indiferent de locul unde se află sau calitatea pe care acestea o dețin, respectiv cetățean, apatrid ori refugiat, determină armonizarea, conjugarea normelor interne și internaționale în domeniul juridic.

Politicile migrației legale presupun: întărirea drepturilor fundamentale și cetățenești; lupta împotriva terorismului; stabilirea unor proceduri comune în domeniul azilului; maximizarea impactului pozitiv al migrației; dezvoltarea managementului integrat al frontierelor existente în UE; echilibru între privat și securitate; responsabilitate și solidaritate; o cooperare mai bună în UE; cu fonduri europene pentru frontierele externe, integrare, returnare și refugiați.

Problemele legate de migrația ilegală le vom analiza după prezentarea fenomenului de migrație, legală și ilegală din ultimii ani, cu consecințe grave, uneori, asupra securității noastre și a Europei.

După eșecul parțial al revoluțiilor din Nordul Africii, al statelor din Orientul Mijlociu, începând cu anul 2010 și continuând cu anul 2011, s-a pus capăt unor regimuri autoritare precum în: Tunisia (decembrie 2010); Egipt (Mubarak – 2011); Libia (august 2011); Yemen (noiembrie 2011) și au zdruncinat serios unele

monarhii din Siria, Maroc, Iordania, Emiratele Arabe Unite, Brahain, Kuwait, Oman etc. Aceste state și altele din zonă, deși bogate în petrol și gaze naturale (53% din resursele mondiale de petrol și 40% din resursele mondiale de gaze naturale), importă majoritatea produselor agricole de care au nevoie, fără rezerve mari de apă, cu o rată înaltă a natalității, condiții precare de locuit, șomeri, consumatori de droguri, unele state eșuate precum: Irakul, Afganistanul, Libia, Siria, războaiele duse pe teritoriul acestora, altele în curs de desfășurare, așa cum este în Siria, Irak, Libia, formarea Statului Islamic, respectiv a Califatului, toate au creat condiții favorabile pentru dezvoltarea rețelelor teroriste de tot felul, Al Qaeda, Frații Musulmani etc. și culminând cu ISIS.

Haosul creat, lupta pentru putere cu actori statali periculoși, lipsa unei viziuni din partea puterilor occidentale au determinat importuri masive de armament și tehnică militară din țările dezvoltate, o situație înghețată în Orientul Mijlociu, fără soluții de rezolvare, deci condiții ideale pentru amplificarea fenomenului terorist, a Statului Islamic, cel mai periculos factor de schimbare în zonă și de influențare în Africa de Nord și nu numai.

ONU a devenit un organism incapabil să gestioneze situația în condițiile în care marile puteri nu s-au pus de acord și din nefericire s-au creat falii mari de insecuritate, Rusia dorește să se impună, să fie tratată ca odinioară – de superputere alături de SUA.

Occidentul vede lumea musulmană, închistată, conservatoare, atașată valorilor tradiționale, deci două lumi total diferite, mereu gata de confruntare, deși acesta nu are încă o strategie de rezolvare, pe când Rusia da.

Cele două milioane de refugiați numai din Siria și Irak – cei mai mulți; alții în taberele din Turcia; alții în Iordania și Liban; alții s-au îndreptat spre Europa cu țintă precisă Germania, Marea Britanie, Franța etc.

Mai mult de 1/3 din lumea islamică trăiește în emigrație ca populație minoritară în Europa – însă adaptarea lor la standardele occidentale lasă de dorit, uneori chiar sfidează cerințele minime – ceea ce duce la tensiuni între populația autohtonă din Vest și minoritatea musulmană, așa cum s-a întâmplat de multe ori în suburbiile Parisului, Romei, Londrei etc., iar cu prilejul sărbătorilor de Anul Nou în Germania, în mod deosebit, Austria, când s-au comportat cu mult în afara legilor de bun simț, comițând numeroase infracțiuni de viol, jaf, tulburare gravă de ordine publică, iar forțele de ordine, poate influențate de factorul politic, au fost depășite, acționând anemic, determinând o reacție dură a forțelor de dreapta și a populației îngrozite din Europa.

Marea de refugiați, care se revarsă pe coastele Europei Occidentale – din Nordul Africii și din Orientul Mijlociu, având direcții bine stabilite: Libia – Italia;

Egipt – Grecia, statele balcanice sau Italia și apoi spre centrul și vestul Europei și o direcție secundară prin: Turcia – Bulgaria – Ungaria – Occident.

Migrația masivă spre Europa din prezent și din perspectivă determină imposibilitățile statelor gazdă de integrare, asimilare, care este de durată, greoaie și în niciun caz așa cum s-a produs în SUA, America de Sud, Australia cu mai mulți ani în urmă sau în prezent.

Lista lungă de atentate care s-au produs aproape zilnic în diverse capitale ale Europei, în alte localități ale lumii demonstrează pericolul grav al fenomenului terorist caracteristic anului 2015 și începutului de an 2016.

Multe comunități etnice au suferit și vor mai suferi în continuare pe nedrept în urma acestor atentate grave, cu mesaje de răzbunare, frică, ură și dezbinare.

Din nefericire momentul acestei migrații aparent necontrolate scoate în evidență o listă mare de contraindicații din interiorul Occidentului, între acesta și Rusia care contestă ordinea mondială actuală și dorește să redevină superputere; alături de SUA.

Poate nu întâmplător un fost consilier al lui Putin aprecia la un canal TV că țările europene nu ar trebui să fie surprinse dacă în Europa ar apărea o primăvară islamică de care ar putea profita Putin.

Migrația s-a agravat pe fondul formării Califatului, a Statului Islamic, a războaielor din Irak, Afganistan și Libia, state eșuate în momentul de față.

În România și în UE există un plan de politici în domeniul migrației legale, cu măsuri legislative în domeniul migrației forței de muncă, Directiva 2003/109/CE și alte patru directive referitoare la accesul și schimbul de informații, integrarea migrațiilor, cooperarea cu țările de origine, Directiva Cadru privind Procedura unei Singure Cereri în ce privește Permisul pentru Statele Terțe, Directiva referitoare la Admisia Imigranților Înalt Calificați etc.

Probleme deosebite ridică migrația ilegală – care poate determina pericole grave asupra securității naționale și europene.

Politicile în domeniul combaterii imigrației ilegale se referă la: dialogul și cooperarea cu statele terțe în domeniul migrației; securizarea frontierelor; managementul comun Frontex; securizarea documentelor de călătorie și identitate; combaterea imigrației ilegale și traficului de persoane (bune practici, colectarea de date, mecanisme de coordonare și cooperare, implicarea organizațiilor internaționale și neguvernamentale); finalizarea acordurilor de readmisie; exploatarea informațiilor; stabilirea răspunderii transporturilor; integrarea socială a străinilor; actualizarea Strategiei Naționale privind Imigrația.

Referitor la migrația ilegală, în ultimii trei ani (2013 – 2015), în România se poate aprecia că numărul de cetățeni străini implicați a crescut în fiecare an,

ajungând la un total de 2000 în anul 2015, din care unii au fost depistați în momentul trecerii sau a tentativei de trecere ilegală a frontierei de stat.

Modalitățile de încercare, de pătrundere ilegală, în România, folosite mai des au fost cele de trecere/tentative pe frontiera verde, ascunderea în mijloace de transport sau ieșire și folosirea de pașapoarte false/falsificate, vize false, substituirii de persoane, organizarea în grupuri de migranți cu facilitări.

De asemenea nu li s-a permis intrarea în România din motive legale – a mai mult de 5000 de cetățeni străini, cu o creștere de 19% față de anul 2014.

Migranții provin din statele Orientului Mijlociu: sirieni, afgani, irakieni, albanezi, turci – folosind mai mult două direcții: Turcia – Bulgaria și varianta pe Marea Neagră: Turcia – România.

Din cercetări a rezultat că în zona orașului Istanbul se află peste 50 000 de migranți proveniți din Iran, Irak, Siria, Afganistan etc., care încearcă să ajungă în România și în alte state ale UE. Conform analizei Agenției Frontex, în ultimii ani, rutele de migrație ilegală în UE au fost:

- ruta Central Mediteraneană, respectiv Libia – Italia;
- ruta Est Mediteraneană: Libia, Egipt, Turcia – Grecia/Bulgaria.
- ruta Balcanilor de Vest: Turcia – Grecia – Serbia – Ungaria.
- ruta Est Europeană nu a fost prea mult solicitată, doar Polonia a înregistrat mai multe cereri de azil.

În concluzie se apreciază că și în viitor va fi o mare presiune asupra frontierei de sud și de sud-est a UE, cu migranții din Afganistan, Pakistan, Iran, Irak, Siria, Libia, Egipt și aceasta în condițiile în care aproximativ 1,1 milioane de refugiați au ajuns numai în Germania în cursul anului 2015, iar alte sute de mii până la câteva milioane sunt în taberele din Turcia, Iordania, Liban ori în Nordul Africii, în special în Libia sau Siria, Turcia așteptând ocazii de a-și face loc în ambarcațiunile celor care speculează nenorocirea majorității celor care migrează din fața pericolului care se numește Statul Islamic (ISIS). Traficul la frontierele românești este în creștere; în condițiile în care în cursul anului 2015 valorile traficului de persoane a ajuns la aproape 51 de milioane de cetățeni români și străini – cu un trafic de peste 14 milioane de mijloace de transport.

Neintegrarea definitivă a populației musulmane emigrate în țările din Occident precum în: Franța, Germania, Belgia, Anglia etc., evenimentele teroriste din anul 2015, repetate în Franța și alte state, poziția moderaților din statele islamice, aproape inexistentă față de aplicarea arbitrară a Legii Sharia, a învățămintelor din Coran în numele democrației și în state ale Europei, „Europa islamizată de la sfârșitul secolului XXI”, cum a prevăzut Papa Ioan Paul al II-lea, cu mult timp în urmă, precum și Francisc Fukuyama, Huntington, Ali Laidi etc., ne determină să reflectăm foarte serios – că nimeni nu este imun la acest flagel și că

„tot ceea ce pare posibil doar în media sau undeva departe de noi, se poate întâmpla chiar acum, aici, nouă înșine, familiilor noastre, celor mai buni prieteni, conașionalilor noștri, în localitatea și pe strada unde locuim sau muncim.”

BIBLIOGRAFIE

- BRUGUIERE J-L, *Ceea ce n-am putut spune. Treizeci de ani de luptă împotriva terorismului*, Editura RAO, București, 2015;
GRIGORE G, *Coranul*, Editura Herald, București, 2005;
LAIDI A, *Efectul de bumerang. Cum a determinat globalizarea apariției terorismului*, Editura Coresi, 2007;
MANSFIELD P, *O istorie a Orientului Mijlociu*, Editura Humanitas, 2015;
NAPOLEONI L, *ISIS. Califatul terorii*, Editura Corint, 2015.

**ATACURILE CIBERNETICE ÎN TOPUL AMENINȚĂRILOR ȘI
VULNERABILITĂȚILOR LA ADRESA STATELOR,
ORGANIZAȚIILOR ȘI CETĂȚENILOR,
ÎN PREZENT ȘI ÎN VIITOR**

**CYBER ATTACKS TOP THREATS AND VULNERABILITIES
AGAINST STATES, ORGANIZATIONS AND CITIZENS,
AT PRESENT AND IN THE FUTURE**

Gl. mr. (r) prof. asoc. dr. Constantin MINCU*

Rezumat: Autorul încearcă, pe scurt, să readucă în atenția celor interesați problema complexă, cu dezvoltare la nivel global, privind riscurile, amenințările și vulnerabilitățile cibernetice, mergând până la nivelul de „război cibernetic” cu implicarea directă a unor actori statali.

Sunt prezentate unele mijloace și vectori de atac, precum și măsurile ce se impun pentru a proteja utilizatorii individuali, companiile, structurile guvernamentale și militare.

În final, este adusă în atenție situația din România, privind unele măsuri deja luate și altele care, probabil, se vor lua în viitor, mai ales în plan legislativ și administrativ, în problematica protecției cibernetice.

Cuvinte cheie: atacuri cibernetice, război cibernetic, scurt istoric, vulnerabilități și amenințări cibernetice, NATO, UE.

Abstract: The author briefly tries to draw the attention of those interested in this topic on the complex issue developed globally with respect to cyber risks, threats and vulnerabilities, reaching up to the level of „cyber warfare” with the direct involvement of some state actors.

Some means and vectors of attack are presented, as well as the countermeasures to be taken in order to protect the individual users, companies, governmental and military structures.

In the end, the author outlines the situation in Romania regarding some measures already taken and others that will be probably taken in the future, particularly in the legislative and administrative sectors aiming at ensuring cyber protection.

* Membru titular al Academiei Oamenilor de Știință din România, membru al Consiliului Onorific al Academiei Oamenilor de Știință din România, secretar științific al Secției de Științe Militare, Telefon 0722.303.015, E-mail: mincu-constantin@yahoo.com.

Key words: *cyber attacks, cyber warfare, brief history, cyber vulnerabilities and threats, NATO, EU*

Numeroși autori români și străini au abordat și abordează, îndeosebi după anul 2005, problematica complexă a atacurilor cibernetice efectuate de actori individuali și, mai nou, de actori statali interesați, din rațiuni diferite, să dezorganizeze sistemele informaționale ale adversarilor, să fure informații sensibile, să obțină beneficii materiale importante, să afecteze grav funcționarea unor sisteme publice vitale cum sunt: sistemele medicale, sistemele financiar-bancare, comunicațiile civile și militare, sistemele militare de comandă și control, precum și cele de arme complexe, utilitățile (energie electrică, gazele naturale, rețelele de apă, rețelele de transport) precum și vectorii mass-media și instituțiile culturale.

Mai nou, un nou tip de război își face simțită prezența din ce în ce mai mult în ultimul timp, unul purtat în fața calculatorului, iar câmpul de luptă este internetul. Studiarea, cu atenție sporită, a tuturor aspectelor războiului informațional și cibernetic, precum și a efectelor sale asupra civilizației umane cade în sarcina tuturor serviciilor și instituțiilor specializate, dar și în sarcina fiecărui utilizator de bună credință, conectat la internet.

În acest articol nu putem epuiza această temă complexă, dar vom încerca să punctăm câteva aspecte, care, să arate importanța dezvoltării unor sisteme solide de protecție prin acțiuni ale factorului politic (legislație adecvată), instituțiilor statului cu atribuții în domeniu, corporațiilor și societăților comerciale și nu în ultimul rând a fiecărui cetățean conectat la internet și rețelele sociale.

Scurt istoric al comunicațiilor electrice și electronice, precum și a sistemelor informatice

Deși foarte mulți oameni cunosc, fie și secvențial, dezvoltarea sistemelor de comunicații și informatice, puțini se mai apleacă asupra unor momente cruciale în dezvoltarea, cu rapiditate, a comunicării la distanță. Contează acum doar efectul rețelelor de azi și de mâine care să ne facă interconectabili, în timp real, la nivel global.

Să revedem, totuși, câteva repere și realizări istorice, care au făcut posibile progresele de astăzi:

- 1837 – apare telegraful electric pe fir;
- 1854 – se inventează telefonul;
- 1865 – începe construirea de cabluri terestre și subacvatice;
- 1930 – apare telexul (se renunță la el abia în 1990);
- 1872 – importante cercetări ale telegrafiei fără fir (Loomis - SUA);
- 1888 – savantul Hertz – descoperă existența undelor electromagnetice;

- 1894 – se fac primele experimente ale transmiterii unor mesaje prin radio;
- 1901 – românul Dragomir Hurmuzescu face cercetări, cu rezultate importante, ale transmisiunilor radio;
- 1902 – prima transmisiune radio a vocii umane;
- 1917 – prima legătură radio avion-sol;
- 1917 – 1960: dezvoltarea comunicațiilor radio în domeniile militar, guvernamental și comercial;
- 1962 – SUA lansează primul satelit comercial de comunicații;
- 1964 – Organizația „INTELSAT” ia decizia să lanseze sateliți de comunicații;
- 1965 – este lansat primul satelit de comunicații „INTELSAT-1”. După acest eveniment au apărut și alte rețele cu destinații comerciale dar și guvernamentale: INMARSAT, EUTELSAT, IRIDIUM, INTERSPUTNIK;
- După anul 1965 se accentuează relația biunivocă globalizare - comunicații;
- **1967 – Momentul zero al viitorului INTERNET. Pentagonul în cooperare cu câteva universități de prestigiu din SUA începe realizarea unei rețele complexe numită ARPANET;**
- 1967 – apare compania INTEL care se specializează în producția de microprocesoare (moment crucial în accelerarea dezvoltărilor ulterioare în domeniul sistemelor de calcul);
- 1970 – apare banala dischetă, care ușurează în mod substanțial dialogul om-mașină;
- 1971 – ARPANETUL (SUA) ajunge la 15 noduri și 23 de hosturi. Este vorba de o rețea distribuită în teritoriu, care să poată asigura continuitatea conducerii de către structurile guvernamentale și militare, în situația unui conflict militar major;
- 1971 – apare primul procesor INTEL cunoscut ca „*chip*”;
- 1972 – se introduce **e-mailul** pe ARPANET;
- 1972 – apare prima rețea locală (LAN) numită ETHERNET;
- 1973 – **vorbim deja de INTERNET;**
- 1981 – „IBM” – realizează primul „*personal computer*” (PC);
- 1982 – în lume sunt 5,5 milioane PC-uri, iar acum în 2016 – 4,5 miliarde;
- 1982 – apare utilul „MOUSE”, care ușurează interacțiunea cu computerul;
- 1985 – MICROSOFT lansează „*Windows 1.0*”;

- 1991 – primele conexiuni INTERNET în România, pentru unele universități;
- 1992 – în lume sunt 65 milioane de PC-uri și un milion de hosturi;
- 1992 – **INTERNETUL este globalizat**;
- 1993 – apare domeniul „.ro”;
- 1996 – cetățenii și instituțiile din peste 100 de țări sunt conectate la internet;
- 1997 – apare conceptul de EXTRANET;
- 1998 – apare conceptul de „GRID”, o rețea extinsă cu conexiuni puternice;
- 2000 – 100 de milioane de sisteme de calcul sunt în INTERNET;
- 2007 – se poate afirma că societatea este dominată de puterea și facilitățile internetului (politică-alegeri, afaceri-finanțe, sisteme bancare, apărare, securitate, mass-media, cetățeni etc.).
- 2007 – apar și se extind rețelele și site-urile populare de socializare și comunicare (My SPACE, FACEBOOK, YOU TUBE etc.);
- După 2007 și până astăzi (2016) rețelele s-au dezvoltat exponențial, astfel că putem consemna¹:

	POPULAȚIE	Conectați la internet	Grad de penetrare	% din conexiunile totale în lume
ÎN LUME	TOTAL ÎN LUME 7,3 mld. oameni	3,367 mld. oameni	46,4%	100%
EU	ÎN EUROPA 822 milioane	604,2 milioane	73,5%	18%
AMERICA DE NORD	AMERICA DE NORD 358 milioane	314 milioane	87,9%	9,3%

• **Situația din România în noiembrie 2015**

- Populație: 19.861.408;
- Conectați la internet: 11.178.477 (56,3% penetrare);
- Conectați la FACEBOOK: 8.100.000

¹ www.internetworldstats.com/stats.html

• **Gradul de penetrare în unele țări europene**

- Danemarca: 96%;
- Franța: 84%;
- Germania: 88,4%;
- Ungaria: 76%;
- Bulgaria: 56,7%
- Rusia: 70,5%;
- Serbia: 66,2%;
- Ucraina: 43,4%.

Toate datele menționate mai sus demonstrează, din plin globalizarea sistemelor informaționale, în general, și a INTERNETULUI, în special, cu utilizări în toate domeniile de activitate umană.

Vulnerabilități și amenințări cibernetice

Între autorii care au analizat, utilizând un limbaj accesibil marelui public, problematica complexă a sistemelor informaționale actuale și ale atacurilor cibernetice venite din surse diferite, se află și specialistul american James F. Dunnigan², care pe lângă descrierea evoluției sistemelor de comunicații și informatice, prezintă, în oglindă, partea neplăcută a proceselor, prin dezvoltarea atacurilor și înmulțirea atacatorilor fie ei indivizi, grupuri sau unele state.

Specialistul afirmă că cyber-războiului este lupta pentru supremația asupra internetului și a marelui segment din economie care acum depinde de această rețea de computere. Vulnerabile sunt și structurile guvernamentale și cele militare, atât în fața atacatorilor individuali cât și a atacatorilor state.

Hackerii civili, fie ei individuali sau grupuri, atacă pentru a da lovituri financiare și de imagine, pe când războinicii militari o fac pentru a ajuta la câștigarea războiului, pentru a produce pagube maxime economiei și forțelor armate ale adversarului.

Pentru a înțelege mai bine ce distrugeri pot face atacatorii cibernetici este necesar să reamintim câteva elemente ale vocabularului specific acestui gen de acțiuni:

• **Caii troieni** sunt programe deghizate în programe legale. La început, caili troieni au fost folosiți în scop de farse și realizau doar niște glume inofensive. Dar pe parcursul anilor '80 aceștia au devenit periculoși, unii dintre ei fiind capabili să distrugă date și programe. Alții, odată rulați, se răspândeau prin modificarea altui software cu ajutorul propriilor rutine.

² James F. Dunnigan, *Noua amenințare mondială – Cyber-Terrorismul*, Editura Curtea Veche, București, 2010.

• **Virusii** sunt ceea ce au devenit cai troieni. Virusul se atașează de un program sau document autentic. În anii '90 când caii troieni au început să se răspândească rapid pe internet, au fost numiți viruși informatici.

• **Viermii** sunt viruși care se atașează de alte programe. De exemplu „Logic Bomb”. Acesta este un program ascuns din sistemul Computerului care devine activ numai când sunt îndeplinite anumite condiții.

• **Zombie** (uneori numiți boți, de la roboți) sunt o variantă a calului troian. Spre deosebire de adevăratele programe cal troian, zombie sunt mai degrabă controlați (pe internet) de către persoane care i-a inserat, decât să fie lăsați să acționeze automat.

• **Vampirii** sunt viermi sau viruși al căror unic scop este să pătrundă atât de adânc în sistem, încât calculatorul infestat să nu mai poată face nimic altceva.

• **Adulmecătorii** sunt instrumente de hacking care colectează informațiile ce intră sau ies dintr-un computer (de obicei în server). Informația este apoi trimisă către cel care a implantat adulmecătorul. Adulmecătorii sunt utili pentru colectarea parolilor sau ID-urilor utilizatorilor.

• **Buffer Overflow Exploitation** este o tehnică prin care se trimite un anumit tip de date către un server web și se declanșează manifestarea unei deficiențe a software-ului (comună multor produse Microsoft), lucru care permite strecurarea un virus sau un program zombie și astfel se pătrunde în server, în ciuda apărării.

• **Există** și alte instrumente de hacking și arme sofisticate, în permanentă dezvoltare cantitativă și perfecționare calitativă care pot aduce multe neazuri utilizatorilor individuali și celor din corporații și structuri guvernamentale.

Să rememorăm câteva elemente ale evoluției amenințărilor cibernetice resimțite de NATO, Uniunea Europeană și majoritatea țărilor membre ale acestor organizații, precum și de către alte state aflate în vizorul unor atacatori³:

• **Atacurile executate** cu implicarea unui grup numeros de calculatoare care generează refuzul de a presta serviciile solicitate (distributed denial of service - DDOS), privite până acum ca, de fapt nimic mai mult decât niște „blocaje de protest”, au devenit un instrument în războiul informațional.

• **În anul 2007** a fost lansat de către un actor statal virusul „Octombrie Roșu.” Cele mai multe victime au fost instituții diplomatice, guvernamentale, companii de energie, inclusiv energie nucleară, instituții de cercetare științifică, contractori militari și firme care se ocupă de industria petrolieră și de gaze. Atacurile au fost axate pe extragerea de informații de la victime, informații care

³ <http://www.nato.int/dom/review/2011/11-september/Cyber-Threads>

puteau oferi avantaje geostrategice. Instituții importante din România au fost, la rândul lor, afectate de acest virus.

• **În anul 2008**, unul din cele mai serioase atacuri de până în prezent a fost lansat împotriva sistemelor americane de calculatoare. Prin intermediul unui singur memory-stick conectat la un laptop al armatei, la o bază militară din Orientul Mijlociu, un program spion s-a răspândit nedetectat, atât în sisteme clasificate, cât și în cele neclasificate. Acest eveniment a realizat ceea ce a echivalat cu un „*cap de pod digital*”, prin care mii de dosare cu date au fost transferate în servere aflate sub control străin. Începând de atunci, spionajul cibernetic a devenit o amenințare constantă. Incidente similare s-au produs în toate țările membre NATO.

• **În iunie 2010**, softul malițios „*Stuxnet*” a devenit public, ceva ca o „*bombă de penetrare a țintelor blindate digitale*” care a atacat programul nuclear iranian. Prin aceasta, avertizările timpurii transmise de experți începând din 2001, au devenit realitate, sugerând că dimensiunea cibernetică ar putea fi folosită mai devreme sau mai târziu pentru executarea unor atacuri serioase care vor avea consecințe letale în lumea reală.

• **În timpul conflictului Georgia - Rusia** s-au produs atacuri masive împotriva website-urilor și serverelor guvernamentale din Georgia, oferind termenului de război cibernetic o formă mai concretă.

• **În vara lui 2010** s-a răspândit vestea că aproximativ 45 000 de sisteme de control industrial **Siemens** din întreaga lume au fost infectate cu un virus troian special conceput, care putea manipula procesele tehnice de o importanță crucială pentru controalele nucleare din Iran. Deși evaluarea avariilor este în continuare neclară, acest lucru a evidențiat riscul softului malițios care afectează sisteme de calculatoare de o importanță crucială în managementul aprovizionării cu energie sau al rețelelor de trafic. Pentru prima dată, aici a existat dovada existenței atacurilor cibernetică care pot cauza avarii fizice reale și generează riscul pierderii de vieți umane.

• **În februarie 2013**⁴ se înregistrează un atac puternic prin programul „*Adobe Reader*”. Acesta nu este un atac obișnuit, e un atac extraordinar de sofisticat care apare cam o dată pe an. O vulnerabilitate le permite hackerilor să copieze niște fișiere pe sistem și o a doua le permite să scape din sandbox. Cine a făcut atacul este extraordinar (funcționează pe sisteme Adobe Reader în limba arabă, ebraică, engleză și greacă).

Concluzia specialiștilor este că avem de a face cu un atac sponsorizat de un stat, de cel mai înalt nivel, atac care a necesitat resurse enorme.

⁴ Costin Raiu, *Laboratoarele Kaspersky*, Interviu acordat Ziarului Adevărul, 19 februarie 2013.

• **După debutul crizei**, dintre Ucraina și Rusia (2014), s-au amplificat atacurile cibernetice împotriva Ucrainei, dar și împotriva statelor membre NATO și UE.

• **Este de remarcat** că în 1996 apărea câte un virus nou pe săptămână sau pe lună, acum apar peste 200 000 de virusi noi pe zi.

• **România**, fiind la ora actuală, puternic conectată la Internet este afectată, mai ales după 2010 de atacurile cibernetice asupra utilizatorilor individuali și mai nou, ținte au devenit instituțiile guvernamentale, cele militare și companiile.

O evaluare echilibrată a amenințărilor demonstrează clar două lucruri:

• **Până în prezent**, cei mai periculoși actori în domeniul cibernetic sunt tot statele-națiuni. În pofida unor capacități ofensive aflate din ce în ce mai mult la dispoziția rețelelor de criminalitate, care ar putea fi folosite de actori non-statali precum teroriștii, spionajul și sabotajul de înaltă sofisticare în domeniul cibernetic, aceste grupări au nevoie, în continuare, de capacitățile, hotărârea și rațiunea cost-beneficii ale unui stat-națiune.

• **Pagubele fizice** și terorismul cibernetic în lumea reală nu s-au produs încă. Este clar că tehnologia atacurilor evoluează de la câteva probleme agasante la o amenințare serioasă la adresa securității informațiilor și chiar la adresa infrastructurilor naționale de o importanță majoră.

Nu există nici o îndoială că unele țări investesc deja masiv în capacități cibernetice care pot fi folosite în scopuri militare. La prima vedere, cursa digitală a momentului se bazează pe o logică clară și implacabilă, deoarece domeniul războiului cibernetic oferă numeroase avantaje: este asimetric, atrăgător prin costurile scăzute, iar atacatorul deține în faza inițială toate avantajele.

Mai mult decât atât, nu există practic nicio formă reală de descurajare în cadrul războiului cibernetic, deoarece până și identificarea atacatorului este extrem de dificilă și, respectând dreptul internațional, probabil, aproape imposibil.

Este însă de remarcat că cele mai multe state membre NATO și UE dezvoltă, în ritm accelerat, capacități de apărare în domeniul cibernetic, mergând de la crearea unui cadru legal și până la constituirea unor puternice capacități tehnice și asigurarea cu specialiști de cea mai înaltă clasă în domeniu.

Aflat în fața provocărilor, în domeniul securității cibernetice, NATO încearcă să se adapteze la acest tip de amenințări și vulnerabilități:

• În 2002 a adresat statelor membre o solicitare vizând îmbunătățirea „capacităților acestora de a se apăra împotriva atacurilor cibernetice”, ca parte a angajamentelor de la Praga privind capacitățile (noiembrie 2002).

• **Totuși, în anii de după 2002**, Alianța s-a concentrat, în primul rând, asupra reglementării unor măsuri pasive de protecție, care fuseseră solicitate de partea militară.

• **Evenimentele din Estonia** din primăvara lui 2007 au impulsionat Alianța să-și regândească în mod radical nevoia de o politică în domeniul apărării cibernetice și să-și ridice contra-măsurile la un nou nivel. De aceea, organizația a elaborat pentru prima dată o „*Politica NATO privind Apărarea Cibernetică*”, adoptată în ianuarie 2008, document în care au fost stabiliți trei piloni centrali ai politicii în spațiul cibernetic:

- **subsidiaritatea** – asistența este furnizată numai la cerere, altfel se aplică principiul responsabilității proprii purtate de statele suverane.
- **Neduplicarea**, de exemplu, prin evitarea unei duplicări inutile la nivelul structurilor sau al capacităților – la nivel internațional, regional și național.
- **Securitatea** – cooperarea bazată pe încredere, luând în considerare sensibilitatea informațiilor legate de sisteme care trebuie puse la dispoziție și posibilele vulnerabilități.

• **La Summitul de la Lisabona** (noiembrie 2010) Alianța a pus, cu succes, bazele unei examinări factuale autogestionate a problematicii, din ce în ce mai complexe, a războiului cibernetic.

• **În conformitate cu Noul Concept Strategic al NATO**, politica Alianței privind Apărarea Cibernetică revăzută definește amenințările cibernetice drept o sursă potențială care face obiectul apărării colective în concordanță cu Articolul 5 al NATO. Mai mult decât atât, noua politică și „*Planul de Acțiune*” pentru implementarea sa – oferă NATO linii directe clare și o listă de priorități agreeată în privința modului în care să avanseze apărarea cibernetică a Alianței.

Securitatea cibernetică – o dimensiune importantă a securității naționale a României

Toate statele lumii resimt efectele pozitive ale evoluțiilor din domeniul tehnologiei informațiilor și comunicațiilor, dar așa cum am arătat anterior, acestea vin la pachet cu riscuri și amenințări și vulnerabilități în domeniul atacurilor cibernetice și chiar a războiului cibernetic. „*Aceste fenomene implică crearea și finanțarea unor instituții care să se ocupe doar de securitatea cibernetică, realizând planuri pentru prevenirea atacurilor cibernetice, pentru posibilitatea de a avea un răspuns rapid în cazul în care asemenea evenimente au loc, pentru abilitatea de a descoperi persoanele sau organizațiile responsabile pentru acestea astfel încât să fie aduse în fața justiției, și nu în ultimul rând, pentru abilitatea de a*

înlocui sau repara în cel mai scurt timp componentele afectate ale rețelei digitale.”⁵

Securitatea cibernetică reprezintă o provocare ce trebuie abordată prin cooperare între diverși actori naționali, precum instituții, companii private sau organizații nonguvernamentale, dar și la nivel internațional prin cooperarea între state, organizații regionale și globale, având în vedere faptul că securitatea cibernetică este o problemă globală. Și România a recunoscut securitatea cibernetică drept o dimensiune importantă pentru securitatea sa națională în anul 2010, atunci când a fost inclusă în „**Strategia Națională de Apărare**”. Acest document politico-militar include, în ceea ce privește securitatea cibernetică, obiective pe termen scurt și pe termen lung, deoarece menționează că țara depinde de buna funcționare a multiplelor rețele de care depind viețile cetățenilor români și economia națională. În Strategie se recunoaște de asemenea, faptul că România are vulnerabilități în a asigura securitatea spațiului cibernetic național, deoarece prezintă deficiențe în ceea ce privește protecția și funcționarea infrastructurii digitale și a celei critice.

Totodată, Strategia evidențiază că un nivel mai ridicat de securitate a infrastructurii digitale este necesară, deoarece la un nivel mondial atacurile cibernetică sunt din ce în ce mai frecvente și mai complexe. De aceea, România a avut în vedere anumite obiective care între timp au fost îndeplinite, precum înființarea unei comunități de experți în domeniul informaticii și a securității rețelelor digitale, **CERT-RO** (Centrul Național de Răspuns la Incidente de Securitate Cibernetică).

CERT-RO este acum un centru funcțional responsabil pentru „*Prevenirea, analiza, identificarea și reacția la incidentele cibernetică*” și pentru dezvoltarea de politici publice în domeniu.

Există, de asemenea, instituții naționale implicate în activități specifice securității cibernetică, precum Ministerul Comunicațiilor și Societății Informaționale, Direcția de Investigare a Infrafracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism (DIICOT), Serviciul Român de Informații, Ministerul Apărării Naționale, Ministerul Afacerilor Interne, Autoritatea Națională de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal și alte câteva având capacități limitate.

Cu toate acestea, nu există încă o instituție centrală care să se ocupe în mod direct și cuprinzător de riscuri cibernetică la nivel național, având ca fundament o strategie de securitate cibernetică.

⁵ <http://www.caleaeuropeana.ro/securitate-securitate-cibernetica-national-romania-cepe/> (Autor: Andra Alexandru)

De menționat că Ministerul Comunicațiilor și Societății Informaționale a lansat în iunie 2011 un document de lucru numit „*Strategia de Securitate Cibernetică a României*”, care, într-o formă mai complexă a fost aprobat de către CSAT, în februarie 2013.

A fost lansat în dezbateră publică, la începutul acestui an proiectul „*Legea privind Securitatea Cibernetică a României*”. Acesta nu a ajuns în dezbateră Parlamentului din cauza numeroaselor critici și rezerve privind viața privată a cetățenilor și confidențialitatea necesară pentru mediul de afaceri. Este însă, un document mult așteptat și necesar în această fază a atacurilor cibernetice. Să sperăm că până la 31 decembrie 2016 se va găsi o soluție de compromis și legea va fi votată și promulgată.

Trebuie să arătăm că problema securității cibernetice este tratată în mod corespunzător și în „*Ghidul Strategiei Naționale de Apărare pentru perioada 2015-2019*”, document aprobat prin Hotărârea CSAT nr. 128, din 10 decembrie 2015.

După câte se observă documentele sunt și vor mai fi, dar noi credem că se impun măsuri practice mai hotărâte pentru a răspunde eficient riscurilor, amenințărilor și vulnerabilităților cibernetice.

Sunt numeroși specialiști, români și străini, în domeniul ITC, care propun soluții de securitate pentru utilizatorii individuali, companii și structuri guvernamentale, între care menționăm:

- Să fie folosită o soluție de securitate actualizată constant;
- Să se remedieze și să se actualizeze toate programele software care rulează pe terminale și servere web;
- Să fie instalate soluții de backup;
- Să se administreze fișierele care rulează în calea de director, „*AppData/Local AppData*” și să se asigure politici care împiedică utilizatorii să execute aplicații sau fișiere;
- Să fie limitată utilizarea de către unele persoane a accesării unor destinații din rețea;
- Să se aplice soluții performante de protecție a serverelor de e-mail, prin filtrarea conținutului;
- Să se asigure că angajații pot identifica e-mailuri care răspândesc viruși și să evite accesarea acestora provenite de la expeditori necunoscuți;
- Mai sunt și alte măsuri care privesc alegerea și protejarea parolei, protecția împotriva programelor spyware, protecția atunci când utilizăm rețelele publice folosind și conexiunile Wi-Fi (cu laptop, telefoane sau tablete).

De la început am menționat că problematica complexă, de mare actualitate, a atacurilor cibernetice nu poate fi clarificată într-un simplu articol dintr-o revistă.

Scopul este doar ridicarea, în fața celor interesați, a acestor probleme și descoperirea celor mai bune soluții de protecție.

Pentru un studiu mai complet este necesară parcurgerea a zeci de cărți, studii și articole activitate care intră în fișa postului administratorilor de rețea și responsabililor din instituțiile statului cu atribuții directe în securitatea cibernetică a României.

BIBLIOGRAFIE

Strategia Națională de Apărare, București, 2010;

Strategia de Securitate Cibernetică a României, aprobată de CSAT, în luna februarie 2013;

Proiect de Lege privind Securitatea Cibernetică a României”, lansat în dezbatere publică de către MCTI, în luna Ianuarie 2016;

Ghidul Strategiei Naționale de Apărare a țării pentru perioada 2015-2019, aprobat prin Hotărârea CSAT nr. 128, din 10 decembrie 2015;

DUNNIGAN F.J., *Noua amenințare mondială – Cyber-Terrorismul*, Editura Curtea Veche, București, 2010.

RAIU C., *Laboratoarele Kaspersky*, Interviu acordat Ziarului Adevărul, 19 februarie 2013.

www.internetworldstats.com/stats.html

<http://www.nato.int/dom/review/2011/11-september/Cyber-Threads/RO/index.htm>

<http://www.caleaeuropeana.ro/securitate-securitate-cibernetica-national-romania-cepe/>

Alte site-uri de profil utilizând căutarea cu „atacuri cibernetică”.

TERORISMUL - AMENINȚARE GLOBALĂ MAJORĂ ÎN SECOLUL XXI

TERRORISM – A MAJOR GLOBAL THREAT IN THE 21ST CENTURY

*Gl. bg (r) prof. univ. dr. Florian TUCĂ**
*Col. (r) prof. univ. dr. Eugen SITEANU***

Rezumat: Terorismul reprezintă o amenințare globală gravă la adresa omnitării, a securității naționale, dar și internaționale și, de aceea, subiectul este de mare actualitate. Autorii prezintă succint o analiză obiectivă a atacurilor teroriste și a fenomenului terorismului, din care a rezultat că probabilitatea de reușită a unui atac terorist este foarte ridicată în raport de costurile totale pentru pregătirea și executarea acțiunii, și că posibilitatea ca teroristul sinucigaș să fie prins și interogată este de asemenea extrem de mică. Autorii au ajuns la concluzia că pe plan național sunt necesare cercetări și analize ale metodologiei de cercetare în domeniul terorist, dar mai ales ale calității legislației în acest domeniu în scopul elaborării unui cadru legislativ adecvat în domeniul fenomenului terorist.

Cuvinte-cheie: fenomenul terorismului; amenințare globală; securitate națională; analiză obiectivă; legislație adecvată.

Abstract: Terrorism is a serious global threat to mankind, as well as to national and international security, and that is why the subject is topical nowadays. The authors briefly present an objective analysis of terrorist attacks and the terrorist phenomenon in general which demonstrates that the likelihood of conducting a successful terrorist attack is very high as compared to the total costs for preparing and conducting the action and the possibility of catching and interrogating the suicidal terrorist is rather small. Thus, the authors came to the conclusion that there is a real need, nationally, for research and analyses of the research methodology in the terrorist field, and especially the quality of laws in this domain in order to create a proper legal framework with respect to terrorism.

* Membru al Academiei Oamenilor de Știință din România, istoric.

** Membru corespondent al Academiei Oamenilor de Știință din România, consilier al președintelui Asociației Naționale a Cadrelor Militare în Rezervă și în Retragere „Alexandru Ioan Cuza”, vicepreședintele Asociației Absolvenților Universității Naționale de Apărare „Carol I”, membru în consiliul editorial și redactor șef al Revistei de Științe Militare.

Keywords: terrorism; global threat; national security; objective analysis; proper laws.

Terrorismul este un subiect de mare actualitate care preocupă individul uman indiferent de religia căreia îi este adept.

Oricine știe, astăzi, că terorismul reprezintă o amenințare globală gravă la adresa omenirii, a securității naționale, dar și internaționale. Nicio țară, oricât de puternică ar fi, nu-și mai poate asigura de una singură securitatea pentru că terorismul, organizațiile de crimă transnațională, migrația în masă a populațiilor și alte amenințări nu se pot contracara decât prin cooperarea tuturor statelor democratice în domeniul securității și prin efortul comun al acestora.

La începutul noului mileniu, schimbările care s-au produs prin evoluția societății umane au determinat o modificare de paradigmă a securității întrucât siguranța vieții oamenilor a alunecat pe panta abruptă a incertitudinii, iar acțiunile teroriste se produc în cele mai neașteptate locuri și momente și în tot mai multe țări occidentale. Analiza obiectivă a atacurilor teroriste și a terorismului, în general, ridică multe dificultăți greu de surmontat, inclusiv definirea motivelor care l-au determinat pe (un) individ să devină terorist. Atacurile teroriste ridică semne de întrebare și determină numeroase implicații sociale, economice, politice și militare în statele și comunitățile/societățile care se confruntă cu asemenea acte bestiale.

Numărul din ce în ce mai mare de acte teroriste din ultimul deceniu ne face să credem că, astăzi, creșterea riscurilor, pericolelor și amenințărilor din anumite țări și regiuni este legată de persoanele născute, educate și crescute în zone conflictuale, cu un istoric social și educativ violent și în societăți închise dominate de ură, în care conducătorii formali/ informali sau liderii caută indivizi care sunt animați de dorința arzătoare de răzbunare, ca singur scop în viața lor. Aceștia sunt manipulați de organizațiile teroriste prin mesaje ideologice și religioase pentru a se sacrifica.

Probabilitatea de reușită a unui atac terorist este foarte ridicată în raport de costurile totale pentru pregătirea și executarea acțiunii, iar dacă este vorba de un terorist sinucigaș posibilitatea ca teroristul să fie prins și interogat este de asemenea extrem de mică după cum s-a dovedit deja în ultimii ani. Din cauza diversificării atacurilor teroriste, forțele armate specializate se pot implica în acțiuni sau atacuri antiteroriste și/sau contrateroriste. Cele din urmă sunt cunoscute prin sintagma operații contrateroriste. Soluționarea crizelor teroriste intră în sfera de decizie a factorului politic sau mai precis, a factorului politico-militar.

Acest articol are mai mult o dimensiune teoretică, decât una practic-aplicativă deoarece tratează atât aspectele psihologice și sociologice, cât și cele

tactice și strategice și mai puțin cele ce privesc acțiunile militare contrateroriste organizate și desfășurate în zona obiectivului - țintă teroristă.

Terorismul actual folosește echipamente și tehnologii de vârf sau sofisticate în acțiunile teroriste obținând efecte strategice cu forțe și mijloace de nivel tactic (puține și ieftine). Rezultă că și în operațiunile contrateroriste trebuie să se realizeze efecte strategice cu forțe și mijloace de valoare tactică din punct de vedere al efectului la țintă. Astfel, se vor utiliza de regulă vectori de lovire miniaturizați, dar cu precizie maximă de lovire a teroriștilor.

S-au realizat multe studii și cercetări referitoare la terorism în general și în special la terorismul sinucigaș, dar și la psihopatologia fenomenului terorist. Astfel, pe plan național sunt necesare cercetări și analize ale tipologiei de terorist, metodologiei de cercetare în domeniul terorist, dar mai ales ale calității legislației în acest domeniu și ale elaborării unui cadru legislativ adecvat în domeniul fenomenului terorist¹. Totodată, studiile românești ar trebui să identifice acele elemente psihosociale principale, dar și tipologiile de caracter ale indivizilor care optează să participe la atacuri teroriste. În aceste studii ar fi de dorit să se explice legăturile dintre atacul terorist și anumiți factori politici, ideologici, religioși, sociali și psihologici pentru a defini gradul de pericolozitate și unele metode/moduri de contracarare/contraatac care să fie reglementate în legislația națională și internațională. Așa, de pildă, conform unor studii ale ONU printre cauzele ascunse ale terorismului internațional se numără colonialismul, rasismul, situațiile de violare flagrantă a drepturilor omului și libertăților fundamentale, ocupația străină etc.²

Islamul și creștinismul sunt religii ale păcii și toleranței ceea ce înseamnă că este foarte probabil ca anumite forțe care au interese obscure să inițieze și să alimenteze ura și terorismul pentru că din senin, fără nicio intervenție a unor entități interesate, nu ar fi izbucnit cu atâta forță terorismul la începutul mileniului al treilea.³ Pentru a afla adevărul ar trebui să pornim de la întrebarea: cine nu își dorește pacea?, care poate fi reformulată: cine își dorește războiul neapărat? Și cine își dorește războiul terorist, care e cel mai ieftin război?

Toate aceste întrebări s-ar putea reduce la una singură: cine a depus eforturi și a consumat resurse apreciabile pentru a crea Statul Islamic? Nu cunoaștem toate răspunsurile, cunoaștem doar unul: în lupta pentru controlul și cucerirea resurselor

¹ Mihai-Ștefan Dinu, *Cauze strategice și implicații juridice ale actualiei crize a refugiaților din Europa*, Revista de Științe Militare nr. 3/2015, Editura Academiei Oamenilor de Științe din România, București, 2015, pp. 52-54.

² Rezoluția nr. 40/61 a Adunării Generale a ONU din 9 decembrie 1985.

³ Benoni Andronic, *Religia în procesul globalizării*, Revista de Științe Militare nr. 1/2016, Editura Academiei Oamenilor de Științe din România, București, 2016, p.38.

Planetei Albastre una sau două puteri/unul sau doi actori globale(i) au reușit să instaureze un stat islamic pentru a-și realiza mai ușor interesele globale, căci ISIS (ISIL) reprezintă un pericol global. „Prin normele de drept internațional actualizate la activitățile umane moderne se pot consolida relațiile internaționale îmbunătățindu-se considerabil securitatea și stabilitatea mondială.”⁴

Aducem și un argument care să sprijine ideea sau ipoteza noastră că din senin nu ar fi apărut ISIS/ISIL: de exemplu, în România, comunitatea musulmană trăiește în pace și armonie, în Dobrogea, împreună cu cea românească de sute de ani. Acest model de conviețuire pașnică a funcționat în pofida numeroaselor războaie româno-turce pentru că turcii, tătarii și românii sunt uniți de credința în Creatorul universal, fie că este numit Dumnezeu sau Allah. Pericolul la adresa credincioșilor musulmani sau creștini o reprezintă intoleranța și sectele susținute financiar de anumite state care au scopul să dezbină comunitatea creștină, dar și cea musulmană și să distrugă armonia interetnică/interreligioasă care are o vechime de aproximativ opt secole în Dobrogea. Deci există state care urmăresc să folosească islamul în interes politic, pentru a alimenta extremismul și violența.

Nu vom încerca să dăm o definiție terorismului deoarece există o mulțime de definiții și încă nu s-a putut adopta în consens o definiție. Dar putem afirma că „islamul nu înseamnă terorism”⁵.

Islam și salam, din limba arabă, se traduc în română: supunere și pace. Dar liderii islamului vorbesc din ce în ce mai mult despre faptul că a sosit timpul reinstaurării Califatului, iar Vaticanul a atenționat Occidentul că ar fi amenințat cu islamizarea. În 2003 în Europa erau peste 23 de milioane de musulmani rezidenți (5% din populația Europei), iar în anul 2050 se estimează o creștere de la 5% la 20%, ceea ce reprezintă un pericol evident pentru UE deoarece în 30-40 de ani numărul de musulmani din Europa va fi mai mare decât numărul creștinilor.

Dacă se analizează atât atacurile teroriste care au avut loc, cât și cele posibile, adică viitoarele atacuri, din punct de vedere al caracteristicilor acestora, se pot anticipa unele scenarii ale viitoarelor atacuri teroriste. Din numeroasele evenimente teroriste se pot desprinde multe exemple din care să rezulte organizațiile teroriste care au executat atacurile, obiectivele acestora, locul (locația) atacului, ținta (țintele), tacticile și strategiile teroriștilor. Pe baza unei asemenea sinteze (unui astfel de studiu) se pot estima/elabora câteva scenarii de atacuri teroriste viitoare posibile din punct de vedere logic, operațional și al caracteristicilor generale. Unele dintre aceste scenarii de atac nu pot fi

⁴ Mihai-Ștefan Dinu, *Norme de drept internațional și actuala ordine mondială*, Revista de Științe Militare nr. 1/2016, Editura Academiei Oamenilor de Științe din România, București, 2016, p. 74.

⁵ Anghel Andreescu, Nicolae Radu, *Jihadul islamic. De la „înfrângerea terorii” și „războiul sfânt” la „speranța libertății”*, RAO CLASS, București, 2015, p. 15.

contracarate/combătute cu actualele resurse antiteroriste. În această situație complexă ar fi necesară nu atât o evaluare posibilă, ci una probabilă a amenințării teroriste, adică o evaluare nu numai a caracterului atacului, ci și a capacității amenințării teroriste actuale.

Pentru securitatea națională analiștii de securitate ai fiecărui stat trebuie să facă „o prioritizare a activităților de securitate” care trebuie planificate și organizate de factorii de decizie ai țării respective, cu luarea în considerație a „numărului nelimitat de scenarii de atac posibil”⁶. Până acum nu s-a reușit să se explice cu claritate terorismul, însă acesta a putut să fie descris și s-a tras concluzia că prin terorism se înțelege folosirea ilegală a violenței împotriva indivizilor sau bunurilor acestora cu scopuri politice sau sociale de intimidare ori de constrângere a statelor, a celor care exercită puterea, a unor grupuri de oameni sau a unor indivizi pentru impunerea deciziilor politice sau pentru schimbarea comportamentului factorilor de decizie. Membrii rețelelor teroriste procură armament de diverse categorii, explozibili, întocmesc o serie de planuri diversioniste, angajează din ce în ce mai mulți membri ai grupurilor teroriste și continuă să execute atacuri teroriste. Începând cu anul 1970 teroriștii și-au sporit atacurile internaționale care au constat în ambuscade și capturare de ostatici, dar în secolul XXI metodele de luptă ale teroriștilor au început să se schimbe deoarece aceștia utilizează frecvent tehnologiile militare de vârf cum ar fi, de exemplu: dispozitivele pentru detonarea telecomandată, teroriști „kamikaze” care conduc mijloace de transport cu exploziv, lansatoare de rachete etc.

Cele mai cunoscute încercări de combatere a terorismului au fost elaborarea normelor juridice antiteroriste și încercările de contracarare prin forță, ceea ce nu reprezintă, în opinia noastră, soluții viabile și decisive, nici eficiente de contracarare a terorismului. Considerăm că soluțiile cele mai bune ar fi cele de identificare și eradicare a cauzelor terorismului și de înlăturare a factorilor care favorizează declanșarea și proliferarea acestui fenomen.

BIBLIOGRAFIE

Rezoluția nr. 40/61 a Adunării Generale a ONU din 9 decembrie 1985;
ANDREESCU A, RADU N, *Jihadul islamic. De la „înfrângerea terorii” și „războiul sfânt” la „speranța libertății”*, RAO CLASS, București, 2015;

⁶ Marius Hanganu, Georgică Slămnoiu, *Platformele de foraj marin românești și securitatea acestora*, Editura UNAP „Carol I”, București, 2010, p. 38.

- JONES L, *How Do International Economic Sanctions (Not) Work?*, The Foreign Policy, <http://fpc.org.uk>
- DINU M-Șt, *Cauze strategice și implicații juridice ale actualei crize a refugiaților din Europa*, Revista de Științe Militare nr. 3/2015, Editura Academiei Oamenilor de Științe din România, București, 2015;
- DINU M-Șt, *Norme de drept internațional și actuala ordine mondială*, Revista de Științe Militare nr. 1/2016, Editura Academiei Oamenilor de Științe din România, București, 2016;
- HANGANU M, SLĂMNOIU G, *Platformele de foraj marin românești și securitatea acestora*, Editura UNAp „Carol I”, București, 2010.

HIBRIDITATEA CONFLICTULUI DIN UCRAINA

THE HYBRID CHARACTER OF THE UKRAINIAN CONFLICT

*Gl de bg (r.) prof. univ. dr. Viorel BUȚA**

Rezumat: Un impuls deosebit de puternic în dezvoltarea cercetărilor asupra caracteristicilor războiului hibrid se datorează conflictului din Ucraina. Integritatea teritorială a acestui stat, recunoscută în baza acordurilor internaționale, a fost afectată de anexarea Crimeei de către Federația Rusă și de acțiunile militare și non-militare desfășurate de formațiunile secesioniste din auto-proclamatele republici populare Donețk și Lugansk, cu sprijinul discret al Moscovei, sub formă de asistență militară, diplomatică, economică și umanitară.

Analiza evoluției conflictului din Ucraina din perspectiva hibridității sale constituie în sine un studiu de caz, o prezentare a modalităților prin care independența, suveranitatea și integritatea teritorială ale unui stat pot fi prejudiciate grav ca urmare a combinării presiunilor politice, economice, militare și informaționale cu acțiuni subversive, desfășurate de formațiuni insurgente, paramilitare, grupări civice, sprijinite din exterior de alte state sau organizații. Astfel de acțiuni afectează nu doar statul în cauză. Comunitatea internațională în ansamblul său este afectată de tensionarea și agravarea relațiilor dintre state și grupuri de state, alianțe și coaliții.

Cuvinte-cheie: război hibrid; asimetrie; omuleți verzi; republicile separatiste; reanalizarea capabilităților.

Abstract: A strong incentive in developing research regarding the characteristic features of hybrid warfare was represented by the conflict in Ukraine. The territorial integrity of this state, recognized according to international agreements, was affected by the annexation of Crimea by the Russian Federation as well as by the military and non-military actions conducted by secessionist groups in Donețk and Lugansk self-proclaimed popular republics, with discreet support from Moscow rendered as military, diplomatic, economic, and humanitarian assistance.

Analyzing the evolution of the Ukrainian conflict from the perspective of its hybrid character is in itself a case-study presenting the ways in which the independence, sovereignty, and territorial integrity of a state may be seriously affected following the addition of political, economic, military, and information pressure with subversive actions undertaken by insurgent, paramilitary elements and civic groups supported from outside by

* Membru titular al Academiei Oamenilor de Știință din România, E-mail: vbuta49@yahoo.com

other states and organizations. Such actions do not affect the respective state only. The international community on the whole is affected by the tension and aggravation of relationships between states and groups of states, alliances and coalitions.

Keywords: *hybrid warfare, asymmetry, little green men, separatist republics, rethinking capabilities*

Nerespectarea cutumelor și a normelor de drept internațional, încălcarea tratatelor și a acordurilor interstatale conduc implacabil la incapacitatea mecanismelor de securitate colectivă, cu repercusiuni grave asupra echilibrelor de putere, stabilității sistemului internațional și păcii în lume.

Repere teoretice ale hibridității conflictelor moderne

Hibriditatea conflictului din Ucraina este invocată frecvent în mass-media și în discursurile liderilor politico-militari din statele membre NATO ca element de maximă noutate, echivalent cu o schimbare de paradigmă în modul de concepere și ducere a războiului, reflectat inclusiv în doctrinele forțelor armate ale Federației Ruse.

De menționat totuși că sintagma „*război hibrid*” este anterioară izbucnirii conflictului din Ucraina, fiind introdusă în dezbateră academică militară (nu rareori polemică!) la sfârșitul anilor '90 ai secolului trecut. Primele referiri la hibriditatea amenințărilor și războiului modern pot fi identificate în articole publicate în Marea Britanie și în Statele Unite ale Americii, de Thomas Mockaitis, Robert Walker, William Nemeth, Nathan Freier, James Mattis, Frank Hoffman, John McCuen ș.a.

Pentru Frank Hoffman conflictul din Liban, din vara anului 2006, reprezintă un exemplu de război hibrid, deoarece o organizație non-statală, Hezbollah, s-a angajat militar împotriva forțelor armate ale Israelului și, în pofida superiorității numerice și tehnologice a acestora, a reușit să reziste 34 de zile și să le provoace pierderi serioase.

Structura modulară, constituită din celule autorizate să inițieze și să desfășoare acțiuni de luptă în mod descentralizat, utilizarea tacticilor specifice luptelor de gherilă simultan cu valorificarea potențialului de lovire și de distrugere al armelor moderne (rachete antitanc dirijate, rachete de croazieră antinavă, drone, sisteme de monitorizare a comunicațiilor și deplasărilor forțelor armate israeliene ș.a.) apăreau ca trăsături distinctive ale războiului hibrid. În baza acestor observații, Frank Hoffman a formulat una dintre cele mai cuprinzătoare definiții ale războiului hibrid, care a fost preluată de numeroși alți autori și transpuse inclusiv în documente NATO pe tema hibridității amenințărilor și conflictelor contemporane.

Conform lui Frank Hoffman, războiul hibrid poate fi desfășurat „*atât de state cât și de o varietate de actori non-statali, încorporând o gamă completă de capacități, forme și modalități de luptă, convenționale, neregulate și paramilitare, acte teroriste, violență generalizată, acțiuni coercitive și comportament infraționnal*”¹.

O altă definiție de actualitate aparține lui John McCuen, în opinia căruia „*războiul hibrid reprezintă combinarea războiului simetric cu războiul asimetric, în care forțele de intervenție desfășoară operații militare clasice împotriva forțelor armate și țintelor inamice, conducând simultan acțiuni decisive pentru obținerea controlului asupra populației din zona de luptă prin securizarea și stabilizarea acesteia.*”² McCuen susține că războaiele hibride acoperă întregul spectru al beligeranței, având ca obiective câștigarea și păstrarea inițiativei, paralizarea forțelor inamice atât prin acțiuni de luptă cât și prin mijloace non-letale (blocarea unităților adverse în cazarmi, reducerea sau anularea libertății de mișcare a acestora, preluarea controlului asupra liniilor de aprovizionare, campanii de propagandă pentru delegitimarea liderilor/comandanților, pentru culpabilizarea și diabolizarea acestora). McCuen mai precizează că și în cazul războiului hibrid nicio victorie nu poate fi deplină fără obținerea sprijinului populației din teatrul de operații și a opiniei publice internaționale. Rezultă de aici o extindere considerabilă a spațiului de confruntare, care necesită aplicarea unor strategii de informare și influențare adecvate situațiilor concrete și cerințelor de sprijinire a îndeplinirii obiectivelor războiului hibrid.

Deși are ca fundament solid apărarea colectivă, securitatea țărilor membre NATO nu este pe deplin protejată de amenințări exercitate cu mijloace convenționale sau neconvenționale, printre care se află terorismul, sabotajul, epuizarea resurselor vitale, criminalitatea organizată și migrația masivă a populației din zonele afectate de conflicte civile prelungite și de sărăcia endemică (ex. Libia, Siria, Afganistan), confruntări sociale, interetnice și interconfesionale care pot alimenta mișcări extremiste și/sau separatiste. Conștientizarea riscurilor la care se expun într-un context internațional marcat de tensiuni și de instabilitate, la care s-a adăugat și forța de atracție a teoriilor americane asupra hibridității războaielor contemporane, a determinat statele membre NATO să inițieze demersuri în sensul dezvoltării metodelor și procedurilor de contracarare a amenințărilor hibride. La nivelul Alianței, era acceptată în februarie 2010 următoarea definiție a amenințării hibride - „*cea care survine din partea oricărui adversar, actual sau potențial, state, entități non-statale și grupări teroriste, care are capacitatea, demonstrată*

¹ Hoffman, Frank G. - *Hybrid Warfare and Challenges*, Joint Force Quarterly, no. 52 (1st Quarter 2009), p. 36.

² McCuen, John J. - *Hybrid wars*, Military review, March-April 2008, p. 108.

sau probabilă, de a utiliza simultan și adaptativ mijloace convenționale și neconvenționale cu scopul de a-și îndeplini propriile obiective.”³

Menționarea conceptului de „război hibrid” în Doctrina Întrunită Aliată AJP-01(D), din decembrie 2010, și în conținutul Declarației Summit-ului NATO din Țara Galilor confirmă înțelegerea și acceptarea faptului că războaiele moderne sunt caracterizate de „estomparea limitelor dintre actorii statali și non-statali - grupări insurgente, teroriste sau infracționale”⁴ și de utilizarea simultană de către adversari „atât a mijloacelor convenționale cât și a celor neconvenționale.”⁵

Agenda Summit-ului NATO din Țara Galilor, din luna septembrie 2014, a reflectat de asemenea preocuparea statelor membre pentru dezvoltarea capacităților necesare Alianței pentru a putea „să abordeze eficient provocările și amenințările specifice războiului hibrid, care presupune utilizarea unei game largi de măsuri militare, paramilitare și civile, deschise și sub acoperire, într-o arhitectură cu un grad înalt de integrare.”⁶ Declarația preconiza înzestrarea Alianței cu noi instrumente și cu noi proceduri destinate „descurajării și contracarării eficiente a amenințărilor specifice războiului hibrid, dar și sprijinirii forțelor armate ale statelor membre.”⁷ În acest sens, liderii statelor aliate conveneau asupra necesității dezvoltării „comunicării strategice, a scenariilor de exerciții pentru războiul hibrid și a coordonării între Alianță și alte organizații, conform deciziilor relevante adoptate, în scopul eficientizării schimbului de informații, optimizării proceselor de consultare politică și îmbunătățirii coordonării interne.”⁸

Cu ocazia Summit-ului NATO din Țara Galilor era anunțat și faptul că au fost deja dispuse măsuri pentru revizuirea și reanalizarea capacităților și a procedurilor necesare pentru contracararea războiului hibrid, în același timp cu implementarea Planului de Acțiune pentru creșterea capacității de reacție a Alianței - *Readiness Action Plan*.

De remarcă faptul că, într-o formulare concisă, Declarația Summit-ului NATO din Țara Galilor precizează care sunt caracteristicile principale ale

³ US Government Accountability Office - *Hybrid Warfare: Briefing to the Subcommittee on Terrorism, Unconventional Threats and Capabilities*, Committee on Armed Services, House of Representatives, GAO-10-1036R, Washington, September 10, 2010, p. 15, <http://www.gao.gov/products/GAO-10-1036R>

⁴ Allied Joint Doctrine AJP-01(D), December 2010, p. 2-6.

⁵ Idem, p. 2-6.

⁶ *Wales Summit Declaration*, Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Wales, September 5, 2014, pct. 13, http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm?mode=pressrelease

⁷ Idem.

⁸ Idem.

războiului hibrid – integrarea, coordonarea și sincronizarea acțiunilor militare de tip clasic cu acțiunile de tip paramiliar, ale căror efecte sunt substituite sau multiplicare de acțiuni de sprijin desfășurate în plan politic, diplomatic, economic, informațional, cultural, umanitar, anterior.

Caracteristici hibride ale conflictului din Ucraina

Analiza conflictului din Ucraina confirmă prezumțiile teoreticienilor militari referitoare la hibriditatea acestuia. Mijloacele folosite și acțiunile întreprinse de actorii implicați, forțe armate, speciale și paramilitare aflate sub control guvernamental, forțe insurgente, operații sub acoperire desfășurate de forțe ale unui stat străin, exercitarea de presiuni politice, diplomatice, economice, informaționale, toate acestea sunt caracteristici ale modelului teoretic al războiului hibrid, care pot fi identificate cu precizie pe parcursul fazelor conflictului din Ucraina.

Hibriditatea conflictului din Ucraina este probată de însăși decelarea tuturor complementelor războiului hibrid - integrarea mijloacelor militare și a celor non-militare, exploatarea disensiunilor politice, sociale, interetnice și interconfesionale, crearea și sprijinirea grupărilor insurgente ale căror acțiuni vizează destabilizarea conducerii politico-militare, constituirea unor entități teritoriale autonome, în baza principiului majorității etnice, și declararea independenței acestora.

În cele ce urmează ne propunem să prezentăm aspecte și dimensiuni ale conflictului din Ucraina, care se suprapun caracteristicilor teoretice principale ale războiului hibrid, așa cum acestea sunt descrise în definițiile uzitate de NATO. Considerăm că această abordare constituie o demonstrație nu atât a noutății conceptului de război hibrid, întrucât elementele sale componente pot fi identificate pe parcursul războaielor din toate timpurile, cât a adaptabilității formelor și mijloacelor de confruntare, a războiului în ansamblul său, la contextul geopolitic, economic, legal și de securitate, în funcție de starea sistemului internațional și de tendințele de modificare a echilibrului de putere la nivel mondial.

Hibriditatea conflictului din Ucraina este confirmată de însăși protagoniștii săi - forțe armate convenționale, forțe speciale și paramilitare, dar și de acțiunile acestora, deschise și sub acoperire, integrate, coordonate și susținute prin măsuri ce țin de resortul unor instituții civile, aplicate la nivelurile politic, diplomatic, economic, informațional, cultural și umanitar.

Rapiditatea derulării evenimentelor, de la 23 februarie până la 18 martie 2014, care au condus la anexarea Crimeei de către Federația Rusă, permite luarea în considerare a ipotezei că acestea au fost planificate din timp, în mod similar unei operații militare, disimulată însă de numeroase acțiuni de sprijin și de imagine, concertate, desfășurate la nivel politic și diplomatic, informațional și economic.

Data declanșării acestei operații, 23 februarie 2014, când la Sevastopol au avut loc demonstrații de protest împotriva autorităților ucrainene, în fapt demonstrații pro-ruse, coincide, întâmplător sau nu, cu data la care se încheiau Jocurile Olimpice de Iarnă, găzduite de Federația Rusă, la Soci. Acestea au reprezentat o excelentă oportunitate de imagine pozitivă pentru autoritățile de la Moscova, competiția sportivă pe arena internațională fiind continuată în plan politico-diplomatic și militar cu scopul de a recâștiga (anexa) Crimeea, un premiu de incomensurabilă valoare strategică, economică și simbolică pentru Rusia.

În scurt timp aveau să intre în scenă și celebrii „*omuleți verzi*”, militari ai forțelor speciale ruse, care au acționat fără a-și expune însemnele de identificare și apartenență la armata rusă, folosind vehicule militare fără numere de înmatriculare. Cu sprijinul etnicilor ruși din peninsula, care au organizat demonstrații împotriva autorităților de la Kiev și au contribuit la blocarea trupelor ucrainene în cazarmii, „*omuleții verzi*” și formațiunile paramilitare locale au preluat cu ușurință controlul, la 27 februarie, asupra Consiliului Suprem și au instalat la putere un guvern pro-rus. Totodată, au ocupat sediile organelor locale ale administrației de stat, redacțiile mass-media și obiectivele strategice, porturi, aeroporturi, căi de comunicație și capacități de producție.

La 11 martie 2014, Consiliului Suprem al Republicii Autonome Crimeea și Consiliul orașului Sevastopol adoptau o Declarație comună⁹ prin care își afirmau independența și intenția de a intra în compunerea Federației Ruse, în cazul obținerii sprijinului populației, solicitată să participe la referendumul organizat în acest scop în data de 16 martie 2014. Moscova nu a întârziat să recunoască rezultatele referendumului¹⁰ și să aprobe intrarea Republicii Autonome Crimeea și a orașului Sevastopol în compunerea Federației Ruse începând cu data de 18 martie 2014.

Pentru menținerea și dezvoltarea succesului obținut prin anexarea Crimeei, fără tragerea vreunui foc de armă, Federația Rusă a continuat să sprijine mișcările de secesiune din regiunile estice ale Ucrainei, în care au fost constituite succesiv Republica Populară Donețk, la 7 aprilie 2014, și Republica Populară Lugansk, la

⁹ În textul Declarației era invocat explicit precedentul declarării unilaterale, la 17 februarie 2008, a independenței provinciei Kosovo, asupra căreia Curtea Internațională de Justiție s-a pronunțat, la 22 iulie 2010, în sensul că aceasta nu reprezintă o violare a normelor dreptului internațional general.

¹⁰ Subiect al rezoluției nr. 68/262 a Adunării Generale a Națiunilor Unite – Integritatea teritorială a Ucrainei, din 27 martie 2014, referendul din Crimeea a exprimat indirect disensiunile care se manifestă în cadrul Consiliului de Securitate al Organizației Națiunilor Unite și în rândul statelor membre. Deși 100 de state membre au votat pentru adoptarea acestei rezoluții, în favoarea menținerii integrității teritoriale a Ucrainei în cadrul frontierelor sale recunoscute internațional, 11 state (Armenia, Belarus, Bolivia, Cuba, Coreea de Nord, Nicaragua, Rusia, Sudan, Siria, Venezuela și Zimbabwe) au votat împotriva, 58 s-au abținut, iar 24 s-au manifestat prin absență.

27 aprilie 2014, ambele considerate și componente ale unui proiect de federalizare mai amplu, denumit Novorossia.

Sprijinul acordat de Federația Rusă celor două republici autodeclarate a depășit limitele ajutorului umanitar, alimente și medicamente, recunoscut de Moscova, și a constat în armament și muniții, piese de artilerie, rachete antitanc și antiaeriene, vehicule blindate, echipamente de comunicații, dar și în angajarea în acțiunile de luptă desfășurate pe teritoriul Ucrainei a unor echipe formate din luptători din cadrul forțelor speciale, instructori și consilieri. Acest sprijin militar s-a dovedit a fi esențial pentru consolidarea controlului formațiunilor insurgente asupra regiunii istorice Donbas (Donețk și Lugansk) din estul Ucrainei, permițându-le să opună o rezistență organizată forțelor armate regulate și unităților paramilitare ale Ucrainei.

Sprijinul Federației Ruse pentru republicile populare autodeclarate Donețk și Lugansk s-a manifestat și la nivelurile politic și diplomatic, prin intervenții și luări de poziție în cadrul Organizației Națiunilor Unite și Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa, prin participarea la rundele de negocieri care au condus la semnarea Protocolului de la Minsk, la 5 septembrie 2014, și a Protocolului Minsk II, la 11 februarie 2015.

Obiectivele principale ale acestor negocieri, departe a fi realizate integral, urmăresc să determine părțile să respecte acordurile de încetare a focului și să continue dialogul în scopul reconcilierii naționale și îmbunătățirii situației umanitare. Sunt menționate asigurarea accesului populației la ajutoare și la asistență sanitară, inițierea proiectelor de reconstrucție și de refacere a economiei în regiunile Donețk și Lugansk, repunerea în funcțiune a sistemului bancar, reluarea plății drepturilor financiare convenite cetățenilor și a încasării impozitelor.

Totodată, OSCE a fost autorizată să asigure monitorizarea și verificarea modului de aplicare a acordurilor de încetare a focului, dar și monitorizarea și verificarea frontierei dintre Federația Rusă și Ucraina, inclusiv prin crearea unor zone de securitate de-a lungul graniței ruso-ucrainene.

Pentru creșterea încrederii reciproce și prevenirea reluării ostilităților, este prevăzută retragerea armelor grele de către ambele părți, crearea unor zone de securitate, dezarmarea grupărilor ilegale și retragerea formațiunilor armate străine, a echipamentelor militare și a mercenarilor de pe teritoriul Ucrainei, sub supravegherea OSCE.

Acordurile prevăd și efectuarea schimbului de ostateci, eliberarea persoanelor deținute ilegal, precum și adoptarea unei legi prin care să fie interzisă urmărirea și pedepsirea persoanelor pentru participarea la evenimentele care au avut loc în regiunile Donețk și Lugansk ale Ucrainei.

Pentru normalizarea situației, acordurile de la Minsk menționează revenirea frontierei de stat, din întreaga zonă de conflict, sub controlul autorităților guvernamentale de la Kiev. Aceasta este condiționată însă de efectuarea unei reforme constituționale în Ucraina, axată pe descentralizare, autonomie extinsă, folosirea limbilor regionale, conlucrarea autorităților centrale și locale pentru dezvoltarea economică, socială și culturală, cooperarea transfrontalieră cu Federația Rusă și autorizarea consiliilor locale de a-și constitui unități de miliție destinate menținerii ordinii publice în anumite districte ale regiunilor Donețk și Lugansk.

Influențarea opiniei publice internaționale, a opiniei publice din țările limitrofe, din Ucraina, ca și a opiniei publice interne, a constituit o altă linie de acțiune și de efort pentru Moscova, interesată de acreditarea propriei versiuni asupra originii, cauzelor și soluțiilor preconizate ale conflictului din Donbas.

Prin intermediul canalelor mass-media de limba rusă, dar și prin intermediul versiunilor destinate străinătății ale acestora, realizate în limbi de circulație internațională, prezentarea acțiunilor întreprinse de Federația Rusă în sprijinul autoproclamatelor republici populare Donețk și Lugansk reflectă preocuparea Moscovei pentru respectarea ordinii internaționale, reducerea numărului de victime, acordarea de ajutoare umanitare, încetarea focului, normalizarea situației și restabilirea păcii.

În practică însă declarațiile Kremlinului au fost contrazise frecvent de prezența și de acțiunile militarilor săi pe teritoriul Ucrainei, stat independent și suveran, ale cărui frontiere sunt recunoscute internațional, inclusiv de Federația Rusă.

De altfel, în calitate de semnatar al Memorandumului¹¹ de la Budapesta, la 5 decembrie 1994, Federația Rusă își asuma responsabilități de asigurare a securității statului ucrainean. Prin acest memorandum, Federația Rusă și celelate puteri nucleare, Statele Unite ale Americii, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord și, ulterior, prin acte unilaterale, Franța și China, acordau Ucrainei asigurări de securitate, în schimbul renunțării la arsenalul său nuclear, al treilea ca mărime din lume. De remarcat diferența dintre asigurările și garanțiile de securitate! Aceste asigurări de securitate îi erau acordate Ucrainei împotriva amenințării cu folosirea forței și a folosirii forței pentru a-i afecta integritatea teritorială și independența politică, precum și împotriva folosirii presiunilor economice pentru a influența conduita politică autorităților guvernamentale de la Kiev. Totodată, memorandumul menționa obligația statelor nucleare, care acordau asigurările de securitate,

¹¹ Budapest Memorandums on Security Assurances, 1994, <http://www.cfr.org/nonproliferation-arms-control-and-disarmament/budapest-memorandums-security-assurances-1994/p32484>

să se consulte între ele și să intervină de urgență, prin intermediul Consiliului de Securitate al ONU, pentru a oferi statului ucrainean asistența necesară în cazul în care aceasta ar deveni victimă a unei agresiuni sau ar fi amenințat cu utilizarea armelor nucleare, precum și să se rețină de la a folosi armele nucleare împotriva Ucrainei.

Sprijinul militar acordat de Federația Rusă republicilor secesioniste din Donbas a fost suficient pentru a bloca ofensiva forțelor armate ucrainene și chiar pentru organizarea, în premieră, a unor parade militare, la Donețk și Lugansk, la 9 mai 2015, cu ocazia Zilei Victoriei. Prezentarea publică a capacităților militare de care dispun cele două republici autodeclarate Donețk și Lugansk (tancuri, transportoare și mașini de luptă blindate, artilerie autopropulsată și lansatoare mobile de rachete, unități militare bine organizate, echipe și instruite) a fost calificată, conform lui Alexander Hug, adjunctul șefului Misiunii Speciale de Monitorizare a OSCE în Ucraina, ca „o încălcare a acordurilor de la Minsk.”¹²

Din perspectivă informațională, paradele militare organizate la Donețk și la Lugansk sunt mai mult decât un simplu exercițiu de imagine, sunt o demonstrație de forță și, totodată, un mesaj adresat nu doar autorităților ucrainene, semnificativ pentru hotărârea cu care separatiștii din Donbas își urmăresc obiectivele și își impun condițiile cu privire la soluționarea conflictului din regiune.

Campaniile de propagandă și de dezinformare orchestrate de Moscova, adaptate diferitelor categorii de audiențe (interne, externe), au conținut și informații hilare. Un astfel de exemplu a fost prezentat de presa din România, care a preluat informații difuzate în mass-media de limba rusă cu privire la existența unui plan ultrasecret, denumit „România Mare”, în baza căruia forțele armate ale României urmau să atace Ucraina, 26 februarie 2014, prin regiunile Cernăuți și Odesa. Dincolo de caracterul aberant al unor astfel de pseudoinformații se află intenția care stă la baza difuzării lor în mass-media accesibile vorbitorilor de rusă și de ucraineană: crearea și consolidarea în mentalul acestora a unor false percepții pe tema caracterului „fascist” al politicii externe românești, definitiv pentru conduita „agresivă” a României, stat „revizionist”, care „nu respectă” regulile de drept internațional, prevederile tratatelor și acordurilor pe care se fundamentează ordinea mondială post-belică.

Ambivalența conduitei Moscovei în raport cu evoluția confruntărilor din Donbas se manifestă la nivelurile politic, diplomatic și informațional. Negării constante a oricărei implicări a forțelor armate ale Federației Ruse în regiunile separatiste rusofone din estul Ucrainei îi este contrapusă afirmarea permanentă a

¹² Interfax/Ukraine - OSCE sees May 9 military parade in Donetsk as violation of Minsk agreements, May 13, 2015, <http://www.kyivpost.com/content/ukraine/-388458.html>

disponibilității pentru dialog și mediere, pentru facilitarea soluțiilor de compromis, pentru sprijinirea operațiilor de asistență umanitară și de menținere a păcii. Activismul Federației Ruse se manifestă și la nivelul organizațiilor internaționale de securitate, ONU și OSCE, solicitând intervenția acestora pentru a se asigura respectarea prevederilor dreptului internațional. Sunt exceptate cazurile în care Federația Rusă a considerat că obiectivele și interesele sale ar putea fi prejudiciate și a recurs la exercitarea dreptului său de veto în cadrul Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite.

Conflictul din Ucraina este acompaniat de o gamă largă de măsuri ce țin de resortul războiului economic, adoptate de părțile implicate direct, de Ucraina și de republicile separatiste autoprocimate din Donbas, dar și de suporterii acestora, Uniunea Europeană, state membre și parteneri ale Alianței Nord-Atlantice, pe de o parte, Federația Rusă și aliații acesteia pe de altă parte. De menționat că există nuanțe și atitudini diferențiate față de conflictul din Ucraina și de acțiunile Federației Ruse în sprijinul separatiștilor proruși din Donbas, care se manifestă inclusiv în rândul statelor membre ale Uniunii Europene.

Excluderea Federației Ruse din Grupul țărilor puternic industrializate – G8 și sancțiunile care i-au fost impuse de Uniunea Europeană, de Statele Unite ale Americii și de Canada, au determinat răspunsuri similare din partea Moscovei. În acest context se poate afirma că nu este chiar întâmplătoare inițiativa adoptată în 2014 de cele cinci state membre ale grupului BRICS (Brazilia, Rusia, India, China și Africa de Sud) de sprijini constituirea a două noi instituții financiare mondiale.

Primul acord, referitor la înființarea Noii Bănci de Dezvoltare și a unui fond valutar de rezervă, a fost perfectat de liderii Braziliei, Rusiei, Indiei, Chinei și Africii de Sud cu ocazia celei de-a șasea reuniuni BRICS, care a avut loc în orașul brazilian Fortaleza, în luna iulie 2014. Cu sediul central la Shanghai, noua bancă își propune să finanțeze, începând cu anul 2016, marile proiecte de infrastructură ale țărilor membre, să faciliteze cooperarea economică și dezvoltarea piețelor emergente, precum și să gestioneze situațiile de criză generate de migrația capitalurilor. În luna octombrie 2014, la Beijing, 21 de state asiatice au parafat acordul de înființare a unei bănci de investiții - Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB), urmând ca aceasta să devină operațională până sfârșitul anul 2015 și să poată oferi împrumuturi avantajoase țărilor în curs de dezvoltare. Ca membru regional, Rusia este parte a acestui proiect financiar condus de China, încercând să identifice noi piețe de desfacere, noi oportunități economice, prin care să compenseze pierderile suferite ca urmare a sancțiunilor economice occidentale.

Din perspectivă economică, deși se desfășoară la nivel local, conflictul din Ucraina are implicații globale și numeroase consecințe, pozitive și negative, asupra tuturor statelor participante la schimburile comerciale, asupra celor sancționate și

asupra celor care sancționează, dar și asupra statelor terțe. Propagarea efectelor sancțiunilor economice asupra tuturor economiilor țărilor lumii se datorează interconectării și interdependenței dintre acestea, creșterii sau scăderii prețurilor internaționale la petrol și gaze, energie electrică, alimente și resurse minerale, condiționării accesului la echipamente și tehnologii moderne, la resurse, bunuri, servicii și capitaluri, închiderii totale sau parțiale a piețelor, reducerii eficienței sau blocării activităților economice, relocării unităților de producție și reorientării fluxurilor financiare.

Exercitarea presiunilor politice, diplomatice și informaționale, coordonarea acestora cu aplicarea sancțiunilor economice și cu demonstrațiile populației, ale grupurilor etnice sau confesionale, integrarea operațiilor forțelor armate și cu acțiunile forțelor speciale și ale formațiunilor paramilitare, formate din luptători recrutați pe plan local sau din mercenari străini, caracterizează desfășurarea conflictului din Ucraina și confirmă natura hibridă a acestuia.

Concluzii

În pofida numeroaselor articole, studii, conferințe pe tema războiului hibrid, fundamentarea teoretică a acestuia necesită în continuare eforturi susținute pentru decriptarea resorturilor sale interne și, implicit, pentru evaluarea impactului hibridității conflictelor asupra organizării și utilizării forțelor armate. Dezvoltarea cadrului normativ, a doctrinelor militare și a unor modele funcționale are ca scop valorificarea optimă a potențialului structurilor contribuatoare, cu atribuții în identificarea amenințărilor specifice războiului hibrid, în proiectarea și aplicarea măsurilor de contracarare a acestuia.

Rezultantă a influențării percepțiilor și a manipulării opiniei publice, a stimulării nemulțumirii populației față de conducerea politică și a exploatării disensiunilor interetnice și interconfesionale, a utilizării combinate a forțelor militare, paramilitare și insurgente pe fondul exercitării de presiuni politice, diplomatice, economice și informaționale, hibriditatea unui conflict reflectă intenția părților implicate de a nu depăși limita beligeranței și de a salva aparențele, ascunzând natura, dimensiunea și motivele reale ale războiului. Definirea acestuia cu sintagme paliative de tipul „*operație antiteroristă*” sau „*operație contrainsurgentă*” reprezintă adesea încercarea de a evita declararea stării de război și asumarea consecințelor, riscurilor și costurilor acesteia – umane, economice, materiale, politice.

Descompunerea războiului hibrid în tipuri de amenințări, militare și non-militare, convenționale și non-convenționale, generate de forțe militare, paramilitare și insurgente, pe fondul măsurilor de sprijin întreprinse la nivelurile politic, diplomatic, informațional, economic, cultural, umanitar, nu evidențiază totuși

utilizarea unor tactici, tehnici și proceduri de operare inedite, care să nu poată fi identificate în panoplia războiului clasic și a surrogatelor acestuia – asimetric, neregulat, neconvențional, special, compus, guerilă, insurgentă și contrainsurgentă ș.a.

Datorită secvențialității și intensității sale menținute deliberat la un nivel cât mai scăzut, războiul hibrid este o manifestare la scară redusă sau moderată a războiului propriu-zis. Din această perspectivă, remarcăm următoarele caracteristici ale războiului hibrid: localizarea spațială limitată a confruntărilor armate; concentrarea acestora pentru obținerea controlului asupra unor obiective și infrastructuri esențiale (porturi și aeroporturi, noduri feroviare și comunicații rutiere, zone industriale, resurse de diferite tipuri etc.); recurgerea minimală la operații desfășurate de forțe armate convenționale, speciale, paramilitare sau insurgente; multiplicarea efectelor utilizării violenței armate cu ajutorul mijloacelor non-militare – politice, diplomatice, economice, informaționale, culturale, umanitare; reducerea violenței confruntărilor armate și a numărului de victime.

Consecința a forțelor și a mijloacelor utilizate de părțile implicate în conflict (tancuri, artilerie și aviație), dar și a numărului de victime, anvergura, obiectivele și dinamica conflictului din Ucraina nu îl diferențiază totuși fundamental de celelalte conflicte care au apărut după dispariția URSS. Pentru a-și afirma și proteja interesele, Moscova a intervenit de fiecare dată în conflictele din spațiul ex-sovietic, adesea în triplă calitate – participant, mediator și forță de interpunere! Procedând astfel, a reușit să își consolideze prezența și controlul prin transformarea acestora în conflicte înghețate. În cazul în care va fi respectat acest „*modus operandi*”, conflictul din Ucraina ar putea fi ultimul înscris pe lista conflictelor înghețate din „*vecinătatea apropiată*” a Federației Ruse.

În ceea ce privește dezvoltarea procedurilor de contracarare a războiului hibrid, trebuie spus că acestea pot depăși pe alocuri competențele ministerelor apărării și posibilitățile de acțiune ale forțelor armate. Rezultă de aici necesitatea înțelegerii importanței coordonării operațiilor și acțiunilor militare cu măsurile de ordin politic, diplomatic, informațional, economic, umanitar și cultural, aflate în competența ministerelor civile, serviciilor speciale, instituțiilor și agențiilor guvernamentale, autorităților publice centrale și locale.

Contracararea războiului hibrid, a războiului în general, este posibilă. O singură condiție trebuie îndeplinită. Și anume aceea că toate statele, fără nicio excepție, trebuie să respecte cu strictețe Carta Națiunilor Unite și prevederile tratatelor internaționale pe care se fundamentează ordinea mondială postbelică.

BIBLIOGRAFIE

Doctrine, manuale, convenții, texte oficiale:

- The North Atlantic Treaty, Washington D.C. – 4 April 1949;
NATO Wales Summit Declaration, Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Wales, 5 September 2014;
Hybrid Warfare: Briefing to the Subcommittee on Terrorism, Unconventional Threats and Capabilities, US Government Accountability Office, Committee on Armed Services, House of Representatives, GAO-10-1036R, Washington, 10 September 2010;
Allied Joint Doctrine AJP-01(D), December 2010;
Budapest Memorandums on Security Assurances, December 1994.

Reviste, studii de specialitate, articole, resurse online:

- HOFFMAN, F. G. - *Hybrid Warfare and Challenges*, Joint Force Quarterly, no. 52 (1st Quarter 2009);
MCCUEN, J. J. - *Hybrid wars*, Military review, March-April 2008;
VELENCIUC, S. - *Conflictul din Ucraina: între conflict intrastatal și război interstatal*, Fundația Universitară a Mării Negre, 13 noiembrie 2014, <http://fumn.eu/conflictul-din-ucraina-intre-conflict-intrastatal-și-război-interstatal>
BUTA, V./VASILE, V. - *Considerații cu privire la perspectiva NATO asupra războiului hibrid*, Revista de Științe Militare, nr. 1/2015;
- Jones, Sam - *Ukraine: Russia's new art of war*, Financial Times, 28 August 2014, <http://www.ft.com/cms/s/2/ea5e82fa-2e0c-11e4-b760-00144feabdc0.html#axzz3NycAA9QD>
VASYLENKO, V. - *On assurances without guarantees in a "shelved document". Idealizing the Budapest Memorandum cannot and must not be a "step" in the shaping of Ukraine's foreign policy*, The Day, Kiev, 15 December, 2009, <http://www.day.kiev.ua/en/article/close/assurances-without-guarantees-shelved-document>
LULEA, M. D. - „Pe 26 februarie România trebuia să atace Ucraina”. De ce nu au știut și românii acest lucru?, Adevărul, 27 februarie 2014, [adev.ro/n1n8wm](http://adevarul.ro/n1n8wm)
<http://www.kyivpost.com/content/ukraine/osce-sees-may-9-military-parade-in-donetsk-as-violation-of-minsk-agreements-388458.html>

https://en.wikipedia.org/wiki/Declaration_of_Independence_of_the_Republic_of_Crimea

https://en.wikipedia.org/wiki/United_Nations_General_Assembly_Resolution_68/262

https://en.wikipedia.org/wiki/Minsk_Protocol#Follow-up_memorandum

https://en.wikipedia.org/wiki/Minsk_II

**CAPACITATEA COMBATIVĂ A FORTELOR MILITARE ALE
FEDERAȚIEI RUSE
– MIT SAU REALITATE?**

**THE COMBAT CAPABILITY OF RUSSIAN FEDERATION'S
MILITARY FORCES
- MYTH OR REALITY?**

*CS III dr. Mirela ATANASIU**

*Col. prof. univ. dr. Gheorghe CALOPĂREANU***

Rezumat: Anexarea Peninsulei Crimeea, acțiunile militare în estul Ucrainei în ceea ce este îndeobște cunoscut ca războiul hibrid, demonstrația de forță a forțelor armate rusești în Siria și incidentele semnalate în diverse locuri la granițe NATO au fost și continuă să constituie tot atâtea îngrijorări pentru Alianță, SUA și pentru numeroase cancelarii europene.

Cât de justificate sunt aceste temeri? Care este capacitatea combativă reală a forțelor armate ale Federației Ruse?

Studiul de față își propune, prin analiza comparativă a datelor publicate de specialiști recunoscuți, să identifice, cu acuratețe rezonabilă, dimensiunea și efectele potențiale ale puterii militare actuale a Federației Ruse.

Cuvinte-cheie: Rusia, NATO, forțe militare, capacitate combativă, putere.

Abstract: The annexation of the Crimean Peninsula, the military actions in eastern Ukraine pertaining to what is commonly known as hybrid warfare, the show of force performed by the Russian Armed Forces in Syria and the incidents reported in different places at NATO borders have been and continue to be just as many concerns for the Alliance, USA and many European governments.

How justified are these fears? What is the real combat capability of the Russian Armed Forces?

The study aims, by making use of the comparative analysis of the data published by acknowledged experts, to identify with reasonable accuracy the scale and potential effects of the current Russian military power.

Keywords: Russia, NATO, military forces, combat capability, power.

* Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, E-mail: atanasiu.mirela@yahoo.com.

** Comandantul (rectorul) Universității Naționale de Apărare „Carol I”, E-mail: public@unap.ro.

Introducere

Neînțelegerile ce au trenat între Rusia și NATO au rămas nerezolvate timp de decenii. În tot acest timp, „marele urs din est”¹ a acumulat o serie de nemulțumiri (legate de extinderea structurilor euroatlantice către est, cuprinzând state foste comuniste), care au răbufnit inițial în 2008 prin intervenția în Georgia. Ulterior, politica revizionistă și intervenționistă manifestată de Federația Rusă a culminat cu încălcarea dreptului internațional în procesul de preluare a Peninsulei Crimeii, cu acțiuni militare invazive specifice războiului hibrid în estul Ucrainei (care, deși nici la momentul actual nu sunt recunoscute de către Rusia ca fiind propria operă, încă continuă) și cu incidente aeriene și navale la granițele Alianței încadrate la limita încălcării Articolului 5 al Tratatului Nord-Atlantic, ceea ce a stârnit îngrijorarea statelor membre NATO și UE, în special a celor situate pe flancurile de est și sud al organizației euroatlantice. Astfel, s-a ajuns la tensionarea mediului internațional de securitate și în special a relațiilor politico-diplomatice dintre Occident și Federația Rusă.

Efecte ale politicii externe revizioniste a Federației Ruse

Până în urmă cu ceva timp spațiul euroatlantic era caracterizat ca fiind unul cu un nivel înalt de securitate, stabilitate, prosperitate și consens. Pe fondul apariției crizei economico-financiare survenită în anul 2008 care a afectat cu prioritate SUA și statele occidentale ale Europei, politica Federației Ruse în plan extern a devenit una revizionistă fapt ce contribuie atât la tendința actuală de reconfigurare a sistemului de relații internaționale, cât și la transformarea în timp a caracteristicilor mediului european de securitate.

După ce puterea rusă a decăzut în urma destrămării URSS și dezorganizării politice, militare, economice și sociale iminente din anii '90, imediat după revirimentul său economic sub conducerea lui Vladimir Putin, Federația Rusă a declanșat un proces care constituie normalitatea pentru specificul acestei națiuni indiferent de epoca istorică pe care a parcurs-o - expansiunea. Astfel, în prezent, Federația Rusă investind masiv în dezvoltarea dimensiunii sale militare, deși nu a atins nivelul de dezvoltare pe care îl avea ca imperiu sau uniune de state și cu riscul de a suferi un colaps economic major, promovând o politică externă de slăbire a

¹Ursul brun din teritoriul vast al Rusiei este unul dintre simbolurile statului rus încă din secolul al XVI-lea. A se vedea pe larg: A. Rossomahin, D. Khrustalyov, *RussiaMedvedev: Originsimaging (XVI-XVIII centuries)*, în: *Borders: Almanac of the Center for Ethnic and National Studies of ISU*, Vol. 2: Visualization of thenation, Ivanovo, Ivanovo State University, 2008, disponibil online la: <http://cens.ivanovo.ac.ru/almanach/rossomahin-khrustalev-2008.htm#2>

credibilității în ce privește posibilitățile de securitate oferite de NATO și a coeziunii UE prin propagandă și dezinformare, și exploatând conjuncturile internaționale în continuă dinamică și preocuparea statelor europene pentru combaterea unor amenințări de securitate induse mediului european de securitate dinspre Orientul Mijlociu și Africa de Nord (terorism internațional, migrație) luptă pentru a-și atinge scopul de a se reimpune ca mare putere globală în lume. Un prim efect al acestei orientări agresive în politica și acțiunile externe ale Federației Ruse la adresa Occidentului a fost acela de contestare a statutului SUA ca unică putere globală, moment în care și alte state doresc să-și renegocieze statutul pe scena internațională, de exemplu China în plan global, sau Turcia în plan regional.

Al doilea efect, în planul securității occidentale, al utilizării instrumentarului politic, energetic, militar și informațional de către Federația Rusă asupra statelor regiunii a constat în afectarea caracteristicilor amintite mai sus ale spațiului euroatlantic în sensul slăbirii nivelului *securității* euroatlantice, difuzarea *instabilității* în regiune, amenințarea *prosperității* economice și a *consensului* politic al statelor membre UE și NATO.

Mai mult, inevitabil, acțiunile militare agresive ale Federației Ruse au declanșat reacții diverse. UE și SUA au impus statului rus sancțiuni economice încă din anul 2014 ca răspuns la anexarea ilegală a Peninsulei Crimeea, sancțiuni care au fost înăsprite după doborârea zborului MH17 în iulie 2014. Nu au întârziat să apară reacțiile de teamă în rândul unor state europene membre sau nemembre NATO care își simt amenințate integritatea teritorială și suveranitatea fiind în postură de imediată vecinătate cu Federația Rusă. Ca urmare a amenințării percepute, NATO a inițiat un întreg proces de consolidare a puterii sale militare pe flancul său de est și sud, una dintre acțiunile întreprinse în acest sens fiind plasarea unor elemente din scutul antirachetă american pe teritoriul României.

Astfel, pe fondul suprapunerii intereselor divergente de putere ale Occidentului și Federației Ruse manifestate, pe de o parte, prin includerea în sfera de influență occidentală a unor state ale spațiului ex-sovietic de către NATO și UE în procesul de extindere politico-militară, respectiv economică, către est și, pe de altă parte, prin acțiunile ulterioare ale Federației Ruse în încercarea de menținere/redobândire a supremației asupra unor state considerate „*buffer*” strategic între foștii oponenți au Războiului Rece, relațiile dintre Occident și Federația Rusă s-au degradat puternic.

Tipul relațiilor NATO - Federația Rusă și nivelul de deschidere către dialog la momentul de față a fost expus clar de ambele părți. Astfel, Federația Rusă stipulează în Strategia sa de Securitate pentru anul 2016 că „*extinderea NATO și apropierea sa geografică de frontierele Federației Ruse reprezintă o amenințare la*

adresa securității sale naționale”², iar în declarația emisă în urma desfășurării Consiliului NATO-Rusia din 20 aprilie 2016 de către Secretarul General al NATO Jens Stoltenberg se exprima că NATO și Rusia au neînțelegeri persistente și că nu se va putea trece la cooperarea operațională până când Kremlinul nu se întoarce la respectarea dreptului internațional³. Așadar, relațiile rămân tensionate și cooperarea este limitată între părți până în momentul în care dialogul politic va fi direcționat în sensul asumării unor angajamente ferme și implementarea acestora. Între timp, ambele părți își fortifică capacitățile militare, fapt reliefat în nivelul de militarizare accentuată, amplasarea de trupe și intensificarea exercițiilor militare pe flancul de sud și est al NATO.

Analiză comparativă a capacităților militare ale NATO și Federației Ruse

La momentul actual percepția asupra echilibrului de forțe convenționale dintre NATO și Federația Rusă variază drept pentru care vom realiza o analiză comparativă a capacităților militare deținute de acestea, atât din punct de vedere cantitativ, cât și calitativ.

În unele reviste de specialitate precum *Jane's Defence Weekly* se prezintă că armata rusă este de obicei etichetată ca fiind „un tigru de hârtie” echipată cu sisteme de arme depășite fizic și moral și condusă de structuri de comandă disfuncționale⁴. În același articol, se arată că în ultimii 5 ani bugetul pentru înzestrarea forțelor terestre s-a triplat, în anul 2016 cifra ridicându-se la 285,25 mld. ruble, sumă care s-a folosit pentru modernizarea echipamentelor militare⁵. Dar, printre argumentele ce îi determină pe unii specialiști să o eticheteze ca fiind un „tigru de hârtie” sunt unele realități precum cea că 65% din cheltuielile alocate pentru forțele terestre se consumă pe salariile personalului, doar aproximativ 4,5% fiind direcționate spre înzestrare⁶, persistența unor probleme la capacitățile C2 (comandă și control) și interoperabilitatea între diferite platforme de luptă. Totuși, tot aici se admite că Forțele Armatei Ruse rămân, cel puțin scriptic, una dintre cele mai puternice și supradimensionate forțe militare deținute de statele lumii, fiind

²Russian National Security Strategy for 2016: Key Updated Points, 2 ianuarie 2016, disponibil online la: <http://sputniknews.com/russia/20160102/1032599111/russia-national-security-strategy.html#ixzz-49fQPcT-ga><http://sputniknews.com/russia/20160102/1032599111/russia-national-security-strategy.-html>

³ Discursul Secretarului General al NATO Jens Stoltenberg după Consiliul NATO-Rusia, 20 aprilie 2016, disponibil online la: http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50091.htm

⁴IHS *Jane's Defence Weekly*, vol. 53, nr. 11, 16 martie 2016, p. 22.

⁵ Idem.

⁶ Idem. A se vedea graficul prezentat în cadrul aceluiași articol la p. 24.

ierarhizată de specialiștii *Global Firepower*⁷ pe locul al doilea în topul puterilor militare globale fiind depășită doar de SUA. Există puține state care pot se pot lăuda cu o forță armată de aproximativ 850 000 echipamente de luptă, fără să includem tancurile și echipamentul greu care mai numără câteva mii de exemplare.

În anul 2008, războiul cu Georgia a fost văzut ca un test pentru capacitățile militare ale Federației Ruse⁸. Până la finalul conflictului, partea rusă a pierdut 5 nave militare, inclusiv un bombardier strategic⁹. Deși, comanda operativă rusească s-a desfășurat de multe ori (după ce li s-au defectat stațiile radio criptate) cu telefoane mobile personale care nu ofereau nivelul de securizare specific pentru operații militare¹⁰, totuși, puterea militară rusă a câștigat războiul în Georgia în fața unei forțe militare net inferioare.

Ca răspuns imediat, după numai 2 luni, Rusia demara un program ambițios de modernizare a înzestrării cu echipamente militare și restructurare a forțelor sale armate, pentru care se prevedea a se cheltui până în 2020 700 mld. dolari¹¹. Între 2008-2015 acesta a fost susținut de un buget alocat apărării în continuă creștere, deși condițiile economice nu erau propice pentru o astfel de evoluție: inițial datorită crizei economico-financiare globale care a afectat și Rusia, deși într-o măsură mai scăzută decât statele Europei sau SUA, ulterior ca urmare a propriilor acțiuni ilegale din Crimeea care i-au atras sancțiuni economice severe din partea Uniunii Europene și SUA.

Cheltuielile militare pentru apărare ale Federației Ruse pentru anul 2015 au reprezentat 3965 mld. ruble, constituind 5,42% din PIB-ul național, din care 4,26% din bugetul alocat (în sumă brută 3117 mld. ruble) reprezentau totalul pentru capitolul „apărare națională”. Astfel, Rusia pentru acest an se situa între puținele state care cheltuiau pentru apărare mai mult de 5% din bugetul de stat. Pentru anul 2016, în proiectul de buget alocat pentru apărare, cheltuielile erau reduse la aproximativ 3,9% din PIB¹², conștientizându-se incapacitatea de susținere la același nivel ca urmare a continuării sancțiunilor economice punitive, dar și drept consecință directă a scăderii prețului petrolului.

⁷ Site de analiză care explorează puterea militară a diferitelor state ale lumii ce poate fi vizualizat la <http://www.globalfirepower.com>

⁸ Wojciech Lorenz, NATO Narrows Military Gap on Its Eastern Flank, în Strategic File Nr. 20 (55), septembrie 2014, The Polish Institute of International Affairs, 2014, p. 2.

⁹ Dmitri Trenin, *The Revival of the Russian Military. How Moscow Reloaded*, în Foreign Affairs. Putin's Russia Down but not Out, mai iunie 2016, p. 24.

¹⁰ Idem.

¹¹ Ibidem.

¹² Idem, p. 170.

În termeni de buget alocat pentru apărare, în Comunicatul de presă al NATO din 28 ianuarie 2016¹³, se arăta că statele NATO aveau o contribuție estimată pentru anul 2015 în sumă totală de 871 mld. dolari din care SUA reprezintă 75% din contribuția totală la bugetul Alianței¹⁴. Așadar, SUA reprezintă principalul furnizor de securitate euroatlantică. Dacă ar fi să comparăm, în termeni cantitativi, puterea de foc a Federației Ruse cu cea a SUA se prezenta la începutul anului 2016 astfel:

Tipul de capacitate		Federația Rusă	SUA
Rang ocupat în lume		2	1
Personal	Număr de persoane disponibile pentru serviciul militar	70.000.000	145.215.000
	Număr de persoane care îndeplinesc condițiile pentru serviciul militar	47.000.000	120.025.000
	Număr de persoane care ajung anual la vârsta optimă pentru îndeplinirea serviciului militar	1.355.000	4.220.000
	Personal militar activ	766.055	1.400.000
	Personal militar de rezervă	2.485.000	1.100.000
Sisteme terestre (buc.)	Tancuri	15.398	8.848
	Vehicule blindate de luptă	31.298	41.062
	Arme auto-propulsate	5.972	1.934
	Artilerie tractată	4.625	1.299
	Sisteme multiple de lansare rachete	3.793	1.331
Puterea aeriană (buc.)	Total aeronave	3.547	13.444
	Luptătoare/interceptoare	751	2.308
	Aeronave de atac cu	1.438	2.785

¹³http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_01/20160129_160128-pr-2016-11-eng.pdf

¹⁴<http://www.post-gazette.com/opinion/editorials/2015/03/02/Indefensible-Europe-cuts-NATO-spending-while-the-U-S-pays/stories/201502280081>

	aripă fixă		
	Nave de transport aerian	1.124	5.739
	aeronave de antrenament	370	2.771
	Elicoptere	1.237	6.084
	Elicoptere de atac	478	957
Puterea navală (buc.)	Total nave	352	415
	Portavioane	1	19
	Fregate	4	6
	Distrugătoare	15	62
	Corvete	81	0
	Submarine	60	75
	Nave de patrulare	14	13
	Minoare	45	11
Resurse petroliere	Producția de petrol	10.110.000 barili/zi	8.653.000 barili/zi
	Consumul de petrol	3.320.000 barili/zi	19.000.000 barili/zi
	Rezerve descoperite de petrol	80 mld. barili/zi	36,52 mld. barili/zi
Logistică (nr.)	Forță de muncă	75.290.000	155.900.000
	Puterea navală comercială	1.143	393
	Porturi și terminale majore	7	24
	Infrastructură rutieră	982.000 km	6.586.610 km
	Infrastructură feroviară	87.157	224.792 km
	Aeroporturi de serviciu	1.218	13.531
Resurse financiare	Buget anual de apărare	46,6 mld.\$	581 mld.\$
	Datoria externă	599 mld.\$	17.260 mld.\$
	Rezerva monetară și în aur	377,8 mld.\$	130,1 mld.\$
	Puterea de cumpărare	2.553 mld.\$	17.350 mld.\$
Resurse geografice	Suprafața teritoriului	17.098.242 km²	9.826.675 km ²
	Linia de coastă	37.653 km	19.924 km
	Frontiere comune	22.407 km	12.048 km
	Căi navigabile	102.000 km	41.009 km

Sursa: *Military power comparison results for United States of America vs. Russia*, 21.01.2016, Global Fire Power, <http://www.globalfirepower.com/countries-comparison-detail.asp?form=form&country1=United-States-of-America&country-2=Russia&Submit=Compare+Countries>

Din tabelul comparativ de mai sus, se observă, de exemplu, că Federația Rusă depășește numărul tancurilor americane fiind înregistrate 15 398 față de 8848, dar forțele aeriene rusești sunt depășite numeric de SUA prin numărul de aeronave 3547 versus 13 444. În ce privește bugetul destinat apărării, cel al Federației Ruse este copleșit de cel american, constituind mai puțin 11% din cel al SUA.

În ce privește dezvoltările în termeni de capacitate militară rusească, aceasta a fost expusă în parte la intervenția militară din Ucraina din anul 2008 când s-au utilizat forțele terestre. Odată cu Siria, occidentalii au posibilitatea de a vedea „la lucru” și forțele aeriene rusești pentru a ne face o idee mai clară asupra nivelului capacităților militare reale ale acestora. Deja, au fost o serie de demonstrații de forță în raidurile aeriene asupra teatrului de operații sirian în care se precizează în *Military Balance 2016* au utilizat armament sofisticat precum rachete de croazieră Kh-555 și Kh-101 lansate asupra forțelor organizației Stat Islamic cu ajutorul bombardierelor strategice Tu-95MS și Tu-160, în noiembrie 2015¹⁵. Capabilitățile forțelor navale au fost expuse în Marea Caspică unde Federația Rusă a lansat rachete de croazieră NK Kalibr 3M14.

Cantitatea muniției de precizie al Federației Ruse rămâne limitată, majoritatea muniției este constituită din bombe cu fragmentare. Alte capabilități la care forțele aeriene rusești sunt deficitare sunt avioanele fără pilot (UAV) - în special pentru altitudini înalte și medii, interceptorii de comunicații și electronici (EMP) și sisteme de vizualizare prin satelit¹⁶, capitole la care forțele NATO sunt cele mai avansate.

Totuși, lucrurile nu trebuie privite simplist deoarece există specialiști chiar și americani cum este cazul Șefului de Stat Major General al Armatei SUA care recent declara că „*Armata SUA se află sub grad de risc ridicat în ce privește nivelul său de pregătire pentru a-și apăra națiunea și a răspunde unul conflict la scală largă*”¹⁷. În aceeași notă apare și analiza prezentată de doi experți ai RAND Corporation, care arată că în situația unui scenariu sumbru al unui atac rapid asupra

¹⁵ *The Military Balance 2016. The Annual Assessment of Global Military Capabilities and Defence Economies*, the International Institute for Strategic Studies, p. 6.

¹⁶ *Idem*, p. 163.

¹⁷ *US Army Chief Sounds Alarm: Military at 'High Risk'*, 8 aprilie 2016, disponibil online la: <http://www.defensenews.com/story/defense/land/army/2016/04/07/army-chief-sounds-alarm-military-high-risk/-8276-3640>

statelor baltice, forțele rusești pot ajunge în capitala estoniană sau în cea a Letoniei în 30-60 ore, ceea ce va face ca SUA și aliații săi să fie depășiți teritorial, militar, dar și numeric¹⁸. Aceeași experți, consideră că având avantajul proximității geografice, armata rusă va putea angaja, în aproximativ 10 zile, 27 batalioane gata de luptă (30 000-50 000 militari în formație de manevră). Chiar și în contextul în care se continuă cu dispunerea forțelor pe flancul de est al NATO, capacitatea de apărare înaintată a aliaților nu va fi pe măsura forțelor terestre generate în teritoriul de Federația Rusă. Aceeași analiști arată că raportul de forțe inițial în zonă va fi în avantajul Rusiei astfel: tancuri (7:1), vehicule luptă de infanterie (5:1), elicoptere de atac (5:1), guri de artilerie (4:1), artilerie cu rachete de arie lungă (16:1), apărare aeriană de arie scurtă (24:1), apărare aeriană de arie lungă (17:1)¹⁹.

Manipularea capacității sale nucleare reprezintă unul dintre apanajele strategiei militare a Federației Ruse, iar amenințarea cu un război nuclear limitat era unul dintre scenariile care plana asupra statelor occidentale, în contextul prevederilor Doctrinei aprobate de Moscova în anul 2000 cu privire la posibilitatea de a răspunde cu un atac preventiv cu arme nucleare tactice dacă se simte amenințată cu forțe convenționale copleșitoare. De altfel, în anul 2009 Rusia a desfășurat un scenariu de exercițiu prin care se simula un atac asupra Poloniei și statelor baltice. Ulterior, administrația de la Kremlin a modificat respectiva Doctrină reducând rolul dimensiunii nucleare în apărarea sa. Totuși, această opțiune nu poate fi eliminată în cazul unui conflict deoarece la puterea militară convențională rusă se adaugă controversatul sistem *Iskander* care deși are încărcătură convențională, poate fi înarmat și cu focoase nucleare (cum deja a făcut cu sistemul *Tochka*)²⁰. Prin acestea două din urmă, Forțele Terestre Ruse dețin capabilitatea unui atac terestru puternic de la distanță mare.

Posibile direcții viitoare de acțiune ale NATO și Federației Ruse

Pe când NATO în sine reprezintă o organizație care are drept scop esențial apărarea și este creată pentru a asigura pacea, securitatea și stabilitatea statelor aliate, Rusia a avut permanent în istorie tendințe de expansiune, doar că nu totdeauna conjunctura economică, cum este cazul și în prezent, i-au permis susținerea unor conflicte de durată cu un adversar mai puternic luat pe ansamblu. Mai mult, deși în lucrarea de față am prezentat unele opinii ale unor specialiști care se ocupă cu scenariile și jocuri de război, majoritatea experților din arealul Relațiilor Internaționale

¹⁸ David A. Shlapak, Michael Johnson, *Outnumbered, Outranged, and Outgunned: How Russia defeats NATO*, 21 aprilie 2016, disponibil online la: <http://www.rand.org/blog/2016/04/outnumbered-outranged-and-outgunned-how-russia-defeats.html>

¹⁹ Idem.

²⁰ *IHS Jane's Defence Weekly*, vol. 53, nr. 11, 16 martie 2016, p. 32.

și Științelor Politice consideră că Rusia nu are capacitatea la momentul de față de a se confrunta cu NATO²¹ pentru că o forță militară trebuie să fie susținută economic, ceea ce nu se poate spune, în prezent, despre statul rus în contextul în care economia suferă de pe urma sancțiunilor impuse de Occident și scăderea prețului petrolului. Inițierea unei agresiuni asupra unui aliat al NATO ar reprezenta colapsul, nu numai financiar, al Federației Ruse, deoarece, deși pe termen scurt este posibil să dețină supremația militară, ulterior va fi copleșită de forțele NATO atât cantitativ, cât și calitativ.

În același timp, dacă Rusia dorește să își câștige statutul de mare putere globală are nevoie de o rețea de baze militare care să se întindă în Marea Mediterană, Oceanul Atlantic, Pacific și Oceanul Arctic. Dar, deși Rusia a intervenit în Georgia și Ucraina pentru a-și afirma statutul de mare putere la nivel mondial, nu poate convinge doar prin acțiuni secvențiale, ci are nevoie și de susținere bazată pe capabilități și resurse pe care nu le-a acumulat încă. În aceste condiții, acțiunile recente ale Kremlinului sunt mai degrabă un rezultat al temerilor sale, decât o proiecție a puterii reale susținută de un fundament militar puternic și o economie eficientă.

În ce privește NATO, așa cum se observă și din agenda prevăzută pentru Summit-ul ce va avea loc în Varșovia în iulie 2016, ia în serios amenințarea venită dinspre est, luând o serie de măsuri de descurajare și reasigurare a aliaților săi. În acest sens, s-a constituit Forța Întrunită cu Grad de Pregătire Foarte Ridicat (VJTF) cu ajutorul căreia, la nevoie, se vor putea desfășura trei brigăzi de infanterie aeropurtată, o brigadă de lovire (Stryker) și o brigadă SUA de blindate. La aceasta se adaugă înmulțirea misiunilor de poliție aeriană, a patrulilor maritime și exercițiilor robuste. Au fost luate și măsuri de asigurare pentru Turcia - cu baterii Patriot, avioane de supraveghere AWACS, precum și o prezență maritimă consolidată în Mediterana de Est și în Marea Neagră. De asemenea, dimensiunea Forței de Răspuns a NATO s-a triplat ajungând la mai mult de 40 000 de militari, cu noua Forță Spearhead în centrul său. Au fost activate unități de integrare a forțelor NATO (Letonia, Estonia, Lituania, Polonia²², și recent România²³).

Din punctul nostru de vedere, la momentul actual, niciuna dintre cele două părți la care ne referim nu este interesată de a duce un război prin mijloace militare

²¹ A se vedea: Clayton Browne, *Russia's Military Modernizes, But Still Not Ready For Prime Time*, 10 septembrie 2015, <http://www.valuewalk.com/2015/09/russias-military-modernizes/> sau Tomáš Baranec, Juraj Beskid, *Is Russia Really a Global Military Power?*, 17 august 2015, URL: <http://neweasterneurope.eu/articles-and-commentary/1692-is-russia-really-a-global-military-power>.

²² *NATO Force Integration Units (NFIU)*, disponibil online la: <http://jfcbs.nato.int/page5725819/nato-force-integration-units>

²³ *NATO Force Integration Unit Romania, 2016*, disponibil online la: <https://www.jfcnaples.nato.int/-operations/nato-force-structures/nfiu-rou>

clasice. Ambele părți se înarmează deoarece s-a creat un nivel ridicat de neîncredere cu privire la intențiile uneia față de cealaltă, fiecare suspectând-o pe cealaltă de a avea intenții beligene.

Probabil că Federația Rusă va continua cu tatonări la frontierele NATO la limita dreptului internațional și a prevederilor Tratatului de la Washington. De asemenea, se va implica în teatre de operații în care activează și NATO din cel puțin două motive: pentru a-și asigura vizibilitatea internațională și a-și extinde influența în plan regional. Așadar, va continua intervenția în Siria pentru că această acțiune îi creează o imagine în general pozitivă înlăturând atenția media de la statu quo-ul pe care încearcă să îl mențină în Crimeea și implicarea în acțiunile separatiste din Donețk și Lugansk. În același timp, participând la negocierile de pace siriene la masă cu SUA, încearcă să își creeze un context de egalitate cu încă cea mai mare putere globală a momentului.

Concluzii

Anexarea de către Rusia a Crimeii și încercările repetate de a destabiliza și mai mult Ucraina reprezintă o provocare pentru vecinii statului ucrainean, dar și pentru mediul european și euroatlantic de securitate pe ansamblu. În acest context, criza geopolitică ucraineană a dus la alterarea relațiilor dintre SUA și Rusia, situație care conduce la perturbarea „echilibrului de putere” în arealul sistemului european de securitate și la modificarea raporturilor de putere globală. Cauzele acestei crize geopolitice se regăsesc în domeniul de existență și manifestare a intereselor divergente actuale ale actorilor geopolitici. Astfel, șirul recent al evenimentelor petrecute la granița estică a comunității transatlantice se constituie în punctul de cotitură al relațiilor dintre Occident și Federația Rusă, prezentând aspecte relevante nu doar pentru evoluția raporturilor dintre acești actori, ci și caracteristici specifice fiecăreia dintre părți.

Nodul gordian al raporturilor analizate este reprezentat de vecinătatea comună, cu importanță vitală pentru interesele Rusiei și importanță strategică pentru Vest, tranzitată de principalele rute de transport al hidrocarburilor dinspre Rusia spre Europa. Această vecinătate este vizată de inițiative ale Occidentului orientate spre stabilizare, dezvoltare a capacității de autoguvernare, de promovare a democrației și pieței libere și încercări ale Federației Ruse de menținere în sfera de influență politică, economică și militară, prin perpetuarea instabilității. Este o zonă pe care Moscova nu o vrea pătrunsă de valorile occidentale, iar războiul georgian (2008), anexarea Peninsulei Crimeea (2014) și războiul ulterior din estul Ucrainei confirmă că Moscova nu manifestă disponibilitate în a lăsa aceste state să-și aleagă propria direcție politică.

Considerăm că Federația Rusă nu deține încă capacitatea militară necesară pentru a susține o confruntare directă cu NATO pe termen lung, fapt pe care îl conștientizează. Ca urmare, considerăm că administrația de la Kremlin va continua să-și ducă politica de decredibilizare, discreditare și dezbinare a aliaților prin mijloace nemilitare specifice războiului hibrid.

Dialogul politic între statele și organizațiile spațiului euroatlantic reprezintă în momentul actual precondiția pentru inițierea detensionării mediului de securitate, drept pentru care menținerea deschisă a canalelor de dialog cu Federația Rusă este crucială.

BIBLIOGRAFIE

- BARANEC T, BESKID J, *Is Russia Really a Global Military Power?*, 17 august 2015, <http://neweasterneurope.eu/articles-and-commentary/1692-is-russia-really-a-global-military-power>
- BROWNE C, *Russia's Military Modernizes, But Still Not Ready For Prime Time*, 10 septembrie 2015, <http://www.valuwalk.com/2015/09/russias-military-modernizes>
- Discursul Secretarului General al NATO Jens Stoltenberg după Consiliul NATO-Rusia*, 20 aprilie 2016, http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50091.html
- http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_01/20160129_160128-pr-2016-11-eng.pdf
- <http://www.post-gazette.com/opinion/editorials/2015/03/02/Indefensible-Europe-cuts-NATO-spending-while-the-U-S-pays/stories/201502280081>
- IHS Jane's Defence Weekly*, vol. 53, nr. 11, 16 martie 2016;
- NATO Force Integration Units (NFIU)*, <http://jfcbs.nato.int/page5725819/nato-force-integration-units>
- ROSSOMAHIN A, KHRUSTALYOV D, *RussiaMedvedev: Originsimaging (XVI-XVIII centuries)*, in: *Borders: Almanac of the Center for Ethnic and National Studies of ISU*, Vol. 2: Visualization of thenation, Ivanovo, Ivanovo State University, 2008, <http://cens.ivanovo.ac.ru/almanach-rossomahin-khrustalev-2008.htm#2>
- Russia, U.S. agree to speed up Syria peace effort*, 24 martie 2016, <http://www.reuters.com/article/us-russia-usa-kerry-idUSKCN0WQ0PG>

- Russian National Security Strategy for 2016: Key Updated Points*, 2 ianuarie 2016, <http://sputniknews.com/russia/20160102/1032599111/russia-national-security-strategy.html#ixzz49fQ-PcTga><http://sputniknews.com/russia/20160102/1032599111/russia-national-security-strategy.html>
- SHLAPAK D. A, JOHNSON M, *Outnumbered, Outraged, and Outgunned: How Russia defeats NATO*, 21 aprilie 2016, <http://www.rand.org/blog/2016/04/outnumbered-outraged-and-outgunned-how-russia-defeats.html>
- The Military Balance 2016. The Annual Assessment of Global Military Capabilities and Defence Economies*, the International Institute for Strategic Studies;
- TRENIN D, *The Revival of the Russian Military. How Moscow Reloaded*, în *Foreign Affairs*. Putin's Russia Down but not Out, mai iunie 2016;
- US Army Chief Sounds Alarm: Military at 'High Risk'*, 8 aprilie 2016, <http://www.defensenews.com/story/defense/land/army/2016/04/07/army-chief-sounds-alarm-military-high-risk/82763640>
- WOJCIECH L, „NATO Narrows Military Gap on Its Eastern Flank”, în *Strategic File* Nr. 20 (55), septembrie 2014, The Polish Institute of International Affairs, 2014;
- www.jfcnaples.nato.int/operations/nato-force-structures/nfiu-rou

**SĂRĂCIA ȘI SĂRĂCIREA
– FACTORI GLOBALI DE INSECURITATE**

**POVERTY AND IMPOVERISHMENT
– GLOBAL FACTORS OF INSECURITY**

Gl. bg. (r.) prof. univ. dr. Mircea UDRESCU*
Col. (r.) Benone ANDRONIC **

Rezumat: Într-o lume tot mai globalizată și mai integrată, constatăm că există state sărace și state bogate, că există state care sărăcesc tot mai mult și state care devin tot mai bogate. Pe măsură ce procesele sărăcirii se adâncesc, se multiplică și politicile internaționale de combatere a sărăciei și inegalităților flagrante. Și dacă în trecut, în plan național, se accepta migrația săracilor, ca repere individuale, dintr-o zonă în alta, acum se constată un proces de migrare în masă dintr-un stat în altul și dintr-o zonă geografică în alta, care are implicații globale asupra securității internaționale. Guvernele naționale și organismele internaționale sunt nevoite să dispună de pachete responsabile de stăpânire a sărăciei și sărăcirii, dar masele de sărăciți nu mai vor ajutoare care să le aline suferințele pentru câteva zile, ci doresc să muncească acolo unde munca proprie cultivă speranța scăpării de sărăcire.

Cuvinte-cheie: sărăcie, sărăcire, global, strategie, politici, securitate, siguranță, societate, țară, organism, stat.

Abstract: Within an ever-more globalized and integrated world, we notice that there are poor states and rich states as well as states which become poorer and poorer while others become richer and richer. As the impoverishing processes become deeper, more and more international policies are sought to combat poverty and blatant inequalities. If in the past, at national level, it was believed as acceptable to witness poor people's migration individually from one region to another, now we are undergoing a massive migration process from one state to another and from a geographical area to another, with global implications upon international security. National governments and international organizations need to develop responsible and reliable means of controlling poverty and impoverishment; however, the masses of impoverished people no longer ask

* Profesor universitar asociat la Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, membru titular al Academiei Oamenilor de Științe din România, email: mirceaudrescu@yahoo.com,

** Profesor universitar asociat la Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, membru corespondent al Academiei Oamenilor de Științe din România, email: benoneandronic@yahoo.com

for help that might alleviate their sufferings for a few days, but they rather wish to be able to work in places where sheer work cultivates the hope of getting rid of poverty.

Keywords: *poverty, impoverishment, global, strategy, policies, safety, security, country, organism, state.*

Aspecte introductive. Din vremurile care au marcat începuturile creștinismului ne-au rămas mănunchiul fericiților, ce se ascultă mereu și mereu, cu precădere la slujbele religioase din bisericile ortodoxe. Se detașează, prin dramatismul trăirilor pe care le generează următorul îndemn de moralitate portivit căruia „*cel sărac va moșteni împărăția cerurilor.*” Ascultat cu smerenie de toți creștinii, mesajul generează trăiri contradictorii: cei care au o anumită stare materială se gândesc la faptul că ei sunt mai săraci decât alții și sunt îndreptății la trăirea fericirii veșnice, iar cei care au foarte puține disponibilități materiale și sunt copleșiți de lipsuri cotidiene speră să devină cel puțin la fel de avuți ca aceia care se consideră mai săraci, pentru a duce o viață mai bună pe pământ, sperând și la o fericire pe măsură într-o viață viitoare.

Tot de sorginte biblică este și următorul îndemn: Dă-i săracului un pește și l-ai săturat pentru o zi. Învață-l să pescuiască și i-ai dat posibilitatea să se hrănească o viață. Învățându-l pe om să pescuiască, să vâneze, să lucreze pământul, să crească animale etc., omul are posibilitatea să-și asigure cele necesare traiului.

Numai că de când este omenire se vorbește de bogați și de săraci, de îmbogățire și de sărăcire și de datoria celor bogați de a ajuta pe cei săraci. Cu alte cuvinte, sărăcia și sărăcirea trebuie să răscolească pe cei ce au, pe cei ce sunt considerați bogați, și să le sensibilizeze omenia, în sensul de a-i ajuta pe cei săraci. Sărăcia și bogăția au grade de comparație. Există săraci, mai săraci și foarte săraci. Există bogați, mai bogați și foarte bogați. În principiu, săracii conviețuiesc cu bogații, dar se constată și procese de separare structurală. Comunitățile au găsit de-a lungul timpului modalități practice de integrare a săracilor și de a stăpâni sărăcia. De la un moment dat, statul și-a arogat misiunea de a gestiona sărăcia pe plan național, cultivând imperativul solidarității sociale. Devenind responsabil cu eradicarea sărăciei, statul constată că sărăcia este în același timp o problemă individuală, comunitară și națională, dar a devenit și o problemă globală, din moment ce statul este considerat și actor internațional. Într-o lume tot mai globalizată și mai integrată, constatăm că există state sărace și state bogate, că există state care sărăcesc tot mai mult și state care devin tot mai bogate. Pe măsură ce procesele sărăcirii se adâncesc, se multiplică și politicile internaționale de combatere a sărăciei și inegalităților flagrante. Și dacă în trecut, în plan național, se accepta migrația săracilor, ca repere individuale, dintr-o zonă în alta, acum se

constată un proces de migrare în masă dintr-un stat în altul și dintr-o zonă geografică în alta, care are implicații globale asupra securității internaționale. Guvernele naționale și organismele internaționale sunt nevoite să dispună de pachete responsabile de stăpânire a sărăciei și sărăcirii, dar masele de sărăciți nu mai vor ajutoare care să le aline suferințele pentru câteva zile, ci doresc să muncească acolo unde munca proprie cultivă speranța scăpării de sărăcire.

Învățătura creștină este îngăduitoare cu săracii, dar atenționează asupra faptului că „sărăcia” este mai groaznică decât focul și arde cumplit¹ și pilduitoare pentru cei bogați, deoarece se consacră următoarea idee: Că, pentru aceea, Dumnezeu a lăsat pe bogați și pe săraci, ca să se hrănească săracul de la bogat și să se mântuiască bogatul prin milostenie². Pe vremea când vedeau lumina tiparului aceste convingeri, bogații ajutau săraci individuali, dar și săracii munceau din greu pentru a-și acoperi ajutoarele. Acum, săracii se constituie în largi colectivități, chiar în state naționale, iar statele bogate și oamenii bogați, ca atare, devin tot mai reticente față de risipa de ajutoare ce se apreciază că însoțește actele de ajutorare. În același timp, ajutoarele colective generează nemulțumiri interne față de organismele interne de redistribuire a ajutoarelor, dar și un oarecare dezinteres colectiv față de asumarea de responsabilități sociale.

Preocupări privind definirea stării de sărăcie. În ultimele cinci sau șase decenii, cele mai importante organisme internaționale, guvernele naționale și o mulțime de organizații nonguvernamentale s-au întrecut în a prezenta puncte de vedere cu scopul de a realiza un consens general cu privire la lupta împotriva sărăciei. Evoluția economiei mondiale din ultima jumătate de secol, marcată de numeroase crize - religioase, sociale, politice, economice, financiare și militare - dar și de procese inevitabile de globalizare, a fost însoțită și de numeroase cazuri de sărăcire colectivă, precum și de evidente accentuări ale stărilor de sărăcie. Conceptele de excludere și incluziune socială, financiară, tehnologică etc., dezvoltate, discutate și cunoscute teoretic de mulți ani, la care se adaugă cunoașterea fenomenelor de adâncire a inegalității în distribuția veniturilor, au constituit și constituie tot atâtea realități ce au stat la baza proiectării de strategii de eradicare a sărăciei. Principalii actori mondiali, precum ONU, FMI, UNDP, FAO, BM, UE etc. utilizează în acest sens elemente statistice extrem de sugestive, că³: aproape jumătate din populația lumii - peste 3 miliarde de locuitori - trăiește cu mai puțin de 2,5 dolari pe zi, iar aproape 80% din populație trăiește cu mai puțin de 10 dolari pe zi; mai mult de 1,3 miliarde de locuitori ai planetei trăiesc în sărăcie

¹ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Scrieri, Partea a treia: Opinii la Matei*, Colecția Părinți și Scriitori Bisericești, vol. 23, București EIBMBOR, 1994, p.84.

² Colectiv, *Proloagele*, vol. 1, Bacău, Editura Bunavestire, 1995, p. 848.

³ Prelucrare din *Economistul*, nr.4(254), 16-29 februarie 2016, p. 22-23.

extremă sau absolută, caracterizată prin lipsa severă a necesităților fundamentale de existență; 805 milioane de oameni suferă de foamete cronică și malnutriție; peste 750 milioane de oameni nu au acces la apa de băut, conform standardelor sanitare minime; bolile datorate utilizării apei de calitate necorespunzătoare și lipsei de igienă cauzează zilnic moartea a 2300 de persoane, ceea ce înseamnă că cca. 840 000 de oameni mor anual din aceste motive; aproape 25% din locuitorii planetei (aproximativ 1,6 miliarde) trăiesc fără curent electric; 1 miliard de copii trăiesc în sărăcie; în fiecare zi mor cca. 22 000 de copii din cauza sărăciei și foamei; 165 milioane de copii sub 5 ani au fost afectați la nivelul anului 2011 de boli cronice de malnutriție cu implicații asupra creșterii organismului; boli tratabile, ca pneumonia sau diareea, produc moartea a cca. 2 milioane de copii anual, deoarece nivelul de trai al familiilor nu le permite tratamente corespunzătoare; estimări realizate de o serie de alianțe globale de organizații neguvernamentale arată că pentru a eradică sărăcia pe mapamond ar fi nevoie de cca. 60 de miliarde de dolari anual, ceea ce echivalează cu veniturilor primilor 100 de miliardari ai lumii; foametea cronică este cauza principală care duce la decesul unui număr de oameni ce depășește totalul deceselor produse de SIDA, malarie și tuberculoză.

Sărăcia generează migrare socială. Cu mulți ani în urmă, Nicolae Titulescu dezvoltă idei despre spiritualizarea frontierelor, ca o formă de culturalizare transfrontalieră, de intensificare a legăturilor interumane, de emancipare politică a frontierelor, ca și de cultivare a păcii globale. Pe măsură ce procesele globalizării s-au intensificat, în plan internațional au proliferat fenomene de migrare în masă de populații. Milioane de turci au ajuns în Germania, milioane de magrebieni au ajuns în Franța, zeci de mii de europeni au ajuns în Canada, zeci de mii de evrei au ajuns în Israel, sute de mii de români și de bulgari au ajuns în Italia, Spania, Franța sau Germania, milioane de mexicani au ajuns în SUA ș.a.m.d. Sărăcia endemică și războaiele cu tentă naționalistă sau religioasă au generat procese de revărsare de umanitate peste granițe, secătuiind și mai mult țările de origine și contribuind din plin la influențarea indicelui de sărăcire în țările primitoare. Astfel⁴, se constată că numărul de refugiați la nivel global a urmat un trend ascendent, crescând de la 8,5 milioane în 1980 la 15,1 milioane la jumătatea lui 2015, o creștere cu aproape 78%. La nivelul anului 2015, țările care s-au înregistrat cu cele mai mari redisolcări sociale sunt: Siria, Afganistan, Republica Central-Africană, Congo, Eritreea, Iraq, Somalia, Sudanul de Sud, Burundi, China, Columbia, Mali, Pakistan, Ucraina, Vietnam, iar țările care au primit cei mai mulți refugiați sunt: Turcia, Liban, Iordania, Iran, Etiopia, Kenya, Iraq, Germania,

⁴ Prelucrare după Cristian Caryl, *Verigile cele mai slabe*, articol, Foreign Policy România, februarie/martie 2016, p. 36-39.

Franța, Etiopia, China, Ciad, Bangladesh, Afganistan. În ceea ce privește refugiații pe mia de locuitori, la nivelul anului 2015, situația cea mai grea se prezintă în următoarele țări, astfel: Liban - 208,9, Iordania - 89,8, Nauru - 50,8, Ciad - 31,0, Turcia - 23,7, Sudanul de Sud - 22,3, Mauritania - 19,4, Suedia - 14,7, Malta - 14,6, Iran - 12,5. Numai în cazul Iordaniei, s-a stabilit că influxul de imigranți a împins în jos salariile, a dus la mărirea chiriilor, iar șomajul a crescut de la 14,5% la 22,1% între anii 2011 și 2014.

Cauze ale sărăcirii și dislocării sociale

Cauze climatico-economice. Fenomenele naturale necontrolate influențează viața oamenilor de pe mari întinderi geografice. Secetele, inundațiile catastrofale, intensificarea vânturilor etc. sunt fenomene cotidiene cu rezonanță socială nu numai pentru prima pagină a ziarelor. Clima este în schimbare, iar cu ea se schimbă și oamenii locurilor. Iar schimbările comportamentale sunt dirijate mai ales de implicațiile economice ce decurg din schimbările climatice. Secetele cumplite care au lovit centrul Africii au obligat mii de fermieri să-și încarce agoniseala de-o viață și să se îndrepte spre zonele de țarm, pentru a se ocupa de pescuit, o singură posibilitate zonală de asigurare a traiului zilnic. Numai că, agricultura, pescuitul, mineritul etc. se găsesc în raporturi economice dirijate de nordul global prosper. El este cel ce stabilește rutele comerciale și sistemul de preturi și, în esență, tot el este cel ce dirijează prin sărăcire mari grupuri sociale. În momentul în care Europa și SUA și-au rezolvat în bună măsură necesarul global de cereale și legume, în bună măsură pe seama organismelor modificate genetic, agricultura africană și asiatică a devenit agricultură de subzistență, lăsată la voia fenomenelor naturale, incapabilă să mai asigure minimul de venituri pe care se construiește viitorul social. Dar din moment ce în nordul global a crescut consumul de pește, consum ce s-a dublat în ultimele patru decenii, în mod firesc a crescut și pescuitul comercial în sudul global. Însă nici pescuitul din apele teritoriale nu va dura la nesfârșit. Deja, apele din largul Africii de Sud sunt printre cele mai exploatare din lume. Satisfacerea lăcomiei globale și schimbările climatice devastatoare distrug ecosisteme, generând migrații îndreptate spre nordul himeric. În consecință, așa se face că o reordonare rapidă, cauzată de abuzul și competiția violente pentru resurse, îi transformă pe fermieri în pescari, distruge zonele agricole, dezrădăcinează localități, distruge țări întregi. Un miliard de suflete sunt în deplasare. Cu toate acestea, lumea sedentară îi privește pe cei fără de casă cu suspiciune; au făcut oare ceva greșit? Nordul Global construiește garduri, deportează copii, limitează drumul către siguranță al refugiaților din Siria, Sudanul de Sud, Iraq și Afganistan, Europa plătește Turcia să joace rolul de paznic și să-i țină pe solicitanții de azil departe de granițele sale. Vestul stabil spune migranților „*ne este milă de voi, dar nu avem încredere în voi*,”

și preferăm să ne fie milă de voi pe țărmurile voastre decât ale noastre”⁵ Sărăcirea națională a dus preponderent la migrațiune semnificativă în interiorul granițelor, apoi în afara granițelor naționale, dar și la un flux de migrări relativ individuale către state aflate la mare depărtare, în mod deosebit în state din nordul global dezvoltat. În mod paradoxal, migrațiile relativ individuale au fost înlocuite de migrații colective, având izvoarele în țări din inima Asiei sau Africii și speranțe de destinație către țări din Uniunea Europeană. Opinia publică mondială asistă deja la un spectacol trist, în care speranța colectivă face permeabile granițe naționale destul de sigure în alte condiții. Granițele nu mai constituie repere de neclintit ale suveranității naționale. Pentru foarte mulți migranți, ele au devenit un fel de porți ale milei, pe care pășesc de-a valma copii, adolescenți, oameni în puterea cuvântului, dar și bătrâni, oameni care nu mai au nimic de pierdut fiindcă au pierdut totul din cauza sărăciei, condimentată subiectiv de legile economiei de piață.

Cauze de sărăcire prin libertate. Multe din acțiunile umane sunt justificate prin cultivarea libertății. Mass-media abundă de puncte de vedere care fac referire, după caz, sau după un anumit interes, la: libertatea individului, libertatea națională, libertatea religioasă, libertatea de opinie, libertatea economică etc. Antichitatea greacă definea libertatea individuală prin prisma unui patrimoniu menit să asigure un trai decent familiei și sclavilor, iar persoane nelibere erau acelea care aveau datorii. Numai persoanele libere puteau lua parte la viața publică. În actualitate, liber este cel ce se bucură de libertate, de independența individuală și cetățenească, care are drepturi politice și cetățenești depline; liber este cel care are posibilitatea de a acționa după voința sa, de a face sau nu face ceva; liber este cel ce nu este supus niciunei constrângeri; liber este cel ce nu are obligații față de alții; liber este cel ce este sincer și spune ceea ce gândește etc., iar libertatea este starea de a acționa după propria voință sau dorință, de a se bucura de deplinătatea drepturilor politice și civile în stat, starea de a nu fi supus unui stăpân etc.⁶ Aprecierea colectivă în legătură cu încălcarea libertăților fundamentale ale omului duce de multe ori la conflicte armate. Însă, de foarte multe ori, schimbările produse în starea de libertate percepută au avut drept efect creșterea indicelui de sărăcie. Libertatea leninistă promisă tocmai săracilor a degenerat în sărăcirea generalizată care a cuprins nu numai popoarele Rusiei, dar s-a extins ideologic și asupra popoarelor ce au fost obligate să accepte sistemul social propriu proprietății colective. De asemenea, noi am constatat că trecerea de la economia comunistă la cea capitalistă a fost urmată, pentru majoritatea statelor care s-au angajat pe acest drum, de o creștere continuă a nivelului de sărăcire. Spre exemplu, în România,

⁵ Anna Badkhen, *Noua (re)ordonare, articol*, Foreign Policy România, februarie-martie 2016, p. 56.

⁶ Cf. Academia Română, DEX, *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2009, p. 588-589.

după 26 de ani de capitalism liberal⁷: datoria țării a crescut de la ZERO la 96 de miliarde, nou-născuții au scăzut de la 314.000 la 185.000, consumul de carne a scăzut cu 4%, locurile de munca s-au înjumătățit de la 8,2 la 4,6 mil., pensionarii au crescut cu 40%; avem cu 36% mai puține paturi de spital față de 1989; deosebirea principală a economiei de astăzi față de cea din 1990 este că 96% din cifra de afaceri a firmelor este desfășurată de capital privat românesc sau al multinaționalelor, doar 4% rămânând sub controlul statului român; privatizările și destrucțurarea sistemului de companii de stat au condus la un proces de dezangajare în anii '90, care nu a mai fost refăcut în ultimii 15 ani prin investiții străine sau autohtone private. Astfel, numărul de salariați a scăzut de la 8,2 milioane în 1990 la 4,5 milioane astăzi, în timp ce numărul de pensionari a crescut de la 3,7 milioane în 1990 la 5,2 milioane în prezent; în timp ce în anii 1990 un român consuma anual 56,9 kilograme de carne și produse din carne în echivalent, în anul 2013 el consumă cu 4% mai puțin, adică 54,4 kilograme anual; în 1990 în țară erau peste 8 milioane de salariați, însă numărul acestora a scăzut constant odată cu restructurările făcute de companiile de stat care au fost privatizate. În plus, anii de criză economică și-au pus amprenta și asupra efectivelor de personal, astfel că, în 2011, România a ajuns la un record negativ de 4,3 milioane de salariați (numărul mediu pe întreg anul; însă în ianuarie 2011 numărul de salariați ajunsese la 4 milioane). O situație paradoxală se înregistrează în ceea ce privește numărul de bugetari din aceeași perioadă: dacă în 1990 un număr de 800.000 de bugetari deserveau o populație de 22,8 de milioane de persoane, în prezent există 1,2 milioane de angajați bugetari, la o populație de 19,9 milioane de persoane. Pe vremea guvernului condus de Călin Popescu Tăriceanu, numărul de bugetari ajunsese și la 1,4 milioane de persoane; efectivele de bovine au scăzut cu 61% din 1990 până în 2014, în timp ce numărul porcinelor a scăzut cu 58%, iar cel al ovinelor a înregistrat o scădere de 32%. Totuși, se remarcă o ușoară creștere, în ultimii ani, a efectivelor de bovine (în 2011 numărul total era de 1,98 milioane) și de ovine (care în 2010 ajunsese la un număr total de 8,4 milioane); deși PIB-ul României a crescut de 3,5 ori în ultimii 25 de ani, structura formării sale s-a schimbat semnificativ în perioada „*economiei de piață*”. Astfel, dacă în 1989 industria avea o contribuție de 46% la formarea PIB, până în 2014 ponderea aproape că s-a înjumătățit (ajungând la 25%), în timp ce importanța agriculturii a scăzut de circa 3 ori - de la 14,4% în 1989 la 5,5% în 2014. În prezent, serviciile financiare (banking și asigurări), precum și cele de IT&C au împreună cea mai mare contribuție la formarea PIB-ului țării; în 1989, România avea o datorie publică zero și disponibilități valutare de 1,5 mld. de dolari, în 2014, România

⁷ Cf. Florin Georgescu, Capitalul în România anulului 2015, Ziarul Financiar, 22.12.2015.

înregistra o datorie publică netă de 54 mld. euro (adică 36% din PIB). Datoria publică va depăși în anii care vin 40% din PIB, va fi undeva la sub 41% din PIB, dar în niciun caz nu va sări de pragul critic de 45% din PIB, spun rapoartele guvernamentale. Totuși, o datorie publică de circa 40% din PIB este deja relativ înaltă pentru nivelul de dezvoltare economică a României, spun reprezentanții Consiliului Fiscal. Dacă România nu avea deloc datorie publică în anul 1989, situația s-a schimbat ulterior. Spre exemplu, între 2008 și 2010 datoria publică a României a explodat de la 15% din PIB la 39% din PIB. Datoria externă de 92,3 miliarde de euro din 2014 rămâne încă departe de nivelul existent când a început criza economică mondială. În decembrie 2008, datoria externă totală era de 72 mld. euro, din care statul avea 11 mld. euro, iar firmele private și băncile 61 mld. euro. În urmă cu 10 ani datoria externă totală era de doar 21 mld. euro. Reducerea datoriei externe a venit pe fondul ajustărilor din sectorul privat, care și-a plătit datoriile, dar și ca o consecință a diminuării deficitului bugetar și a rambursării unor sume importante (peste 60%) din împrumutul uriaș luat de stat de la finanțatorii externi în 2009. În 2014 s-au născut mai puțin de 198.000 de copii, cu aproape 40% mai puțin decât în anul 1990, iar nivelul este cel mai scăzut de după al doilea război mondial încoace, potrivit datelor de la Statistică. Specialiștii spun că scăderea populației este unul dintre cele mai grave fenomene, cu consecințe negative pe termen lung. Migrația afectează semnificativ acest indicator, având în vedere că, spre exemplu, în 2013 româncele din străinătate au dat naștere la 22.000 de copii. Lipsa locurilor de muncă și a unor politici care să încurajeze natalitatea a făcut ca acest indicator să ajungă la un nivel extrem de scăzut, care va avea impact direct în economie. O femeie din România naște, în medie, 1,3 copii, iar rata fertilității a cunoscut o scădere aproape dramatică după căderea regimului comunist. Specialiștii spun însă că o rată de fertilitate de 2,2 asigură menținerea populației la un nivel constant pe termen lung.

Libertatea obținută de români cu prețul pierderii a mai multor vieți omenești nu a adus prosperitatea sperată, deoarece circa patru milioane de români muncind peste graniță, iar mulți din cei rămași acasă au un salariu mediu de sub 10 dolari pe zi. Un alt exemplu este dat de răsturnarea percepției față de evenimentele din Libia. Conducătorul libian Muammar al Gaddafi a fost ostracizat de mass-media globală ca fiind tiran, dictator, terorist internațional, exploator, criminal, monstru cu chip de om etc. O coaliție internațională, din care s-au detașat Franța, Marea Britanie și SUA, a ajutat militar anumite forțe naționale, nemulțumite de stilul de conducere autoritar al lui Gaddafi, să-l înlăture de la conducerea statului într-un mod primitiv. Numai că acum, în condițiile în care Libia a devenit un stat neguvernabil se susține

pe bază de documente certe, că⁸: Libia lui Gaddafi nu avea nici o datorie față de nimeni în lume; prețul unui litru de benzină era de 0,14\$; prețul unei pâini era de 0,15\$; învățământul și spitalizarea erau gratuite; tinerii căsătoriți primeau în dar 64000 \$ pentru a-și procura un apartament; fiecare familie libiană avea propria casă; pentru fiecare membru, familia libiană primea anual 1000 \$ subvenții; pentru fiecare copil nou născut, familia primea 7000 \$, ajutor material; ajutorul de șomaj era de 730 \$ lunar; orice libian, dacă era admis la oricare facultate din lume, primea 2500 euro de la stat, plus întreținere, plus un automobil; salariul unei asistente medicale era de minim 1000 \$; automobilele în țară erau vândute numai la preț de fabrică; la deschiderea propriei afaceri, Jamahiriya Libiană oferea un ajutor material de 20000 \$, într-o singură tranșă; nu exista impozit pe imobil, la apartamente și casele de locuit; impozitele mari erau interzise prin lege; cetățenii libieni primeau creditele fără dobândă din partea statului; energia electrică era gratuită pentru populație; în toată țara era dezvoltată o rețea de magazine pentru familiile cu mulți copii, în care alimentele de bază erau vândute la un preț simbolic; pentru vânzarea produselor alimentare cu termenul expirat - amenzile erau astronomice; pentru falsificarea preparatelor medicale - pedeapsa era cu moartea; vânzarea și consumul de alcool - interzis prin lege; intermedierea vânzărilor imobilelor - interzisă prin lege; după venirea la putere a lui Gaddafi, din Libia au fost alungate marile corporații; doar după preluarea puterii de către Gaddafi, negrii din sudul Libiei au primit drepturi cetățenești; în 40 ani de „dictatură” populația țării a crescut de trei ori, iar mortalitatea infantilă s-a micșorat de nouă ori; speranța de viață a crescut de la 51,5 la 74,5 ani; Gaddafi a luat decizia de a scoate Libia din sistemul bancar mondial, iar alte 12 țări arabe erau gata să-i urmeze exemplul. Acum, în Libia nu se mai poate vorbi nici de libertate, nici de democrație, nici de siguranță cetățenească, ci de sărăcire și de migrare colectivă spre Uniunea Europeană.

Si exemplele pot continua cu situații similare din Afganistan, Iraq, Egipt, Maroc și mai ales din Siria.

Cauze de imoralitate elitistă în sisteme globale. Criza economică declanșată în anul 2007 este cu certitudine expresia imoralității și ilegalității în sferele decizionale specifice sistemelor economico-financiare tot mai integrate. Istoria acesteia la îndemâna opiniei publice este simplă: economia americană simte un șoc amenințător prin 2001, odată cu falimentele în lanț din domeniul firmelor online; soluția Rezervei Federale a fost scăderea ratei dobânzii de referință pentru titlurile de stat la 1%, decizie salutăta elogios de către băncile comerciale, care puteau acorda bani cu dobândă foarte mică; un domeniu prosper se dovedea a fi cel

⁸ Prelucrare după Sam Hamod, Din Testamentul lui Gaddafi, 04. 05. 2011.

imobiliar: americanii au alergat să ia credite din ce în ce mai mari, pentru a construi locuințe, din moment ce prețul acestora asigură randamente și de zece ori mai mari decât constituirea de depozite la bănci; setea de comisioane tot mai mari a făcut să se încurajeze acordarea de credite extrem de riscante, prin operațiuni mascate de securizare; când americanul de rând nu a mai putut să plătească ratele scadente, băncile au preluat casele; oferta de case a crescut, iar cererea de case a scăzut; băncile au început să nu-și mai poată achita obligațiunile de plată; pe 15 septembrie 2008 lumea s-a cutremurat la anunțul stării de faliment a băncii Lehman Brothers, una dintre primele patru companii de consultanță și servicii financiare din lume; numai că băncile din SUA erau interconectate cu bănci și fonduri speciale din alte foarte multe țări; criza financiară s-a extins cu repeziciune, punând la grea încercare multe țări din Europa, Africa și Asia; activitatea economică s-a comprimat, numărul șomerilor a început să crească, veniturile au început să scadă, omenirea în ansamblul său trece printr-o perioadă de sărăcire greu de controlat. De data aceasta, în vârtejul sărăcirii au intrat și țări cu mari disponibilități economice, ca Grecia, Italia, Spania, Portugalia, chiar și Franța, iar undă sa distructivă a atins țările deja sărace de pe celelalte continente. Și în timp ce milioane de oameni simțeau că sunt lipsiți de cele mai elementare surse de venituri, mulți manageri din sistemul financiar erau recompensați cu sume de bani de nivelul milioanei de dolari, tocmai pentru ingineriile financiare care aruncaseră omenirea în recesiune. Sărăcirea de sorginte managerial-elitistă a generat noi valuri de migrare.

Concluzii

Sărăcia și sărăcirea au devenit probleme de interes mondial. Securitatea și siguranța de nivel global au cerut și cer cu acuitate intensificarea măsurilor pentru stoparea fenomenelor generate de sărăcie. Astfel, Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) a înființat Comitetul de Asistență pentru Dezvoltare (DAC), care a lansat programul Asistență Oficială pentru Dezvoltare (ODA), în baza căruia s-a gestionat cel mai substanțial transfer financiar din partea țărilor dezvoltate. În urma criticilor aduse, programul a fost mereu adaptat la tematicile globale de combatere și adâncire a sărăciei în lume, prin a se concentra pe obiectivul major ONU, de înjumătățire a sărăciei mondiale până în 2015. În 2005, în Brazilia, a fost lansată Chemarea Globală la Acțiune împotriva Sărăciei (GCAP) în cadrul Forumului Social Mondial. Tot în ianuarie 2005, Forumul Economic de la Davos a catalogat sărăcia ca problemă majoră a omenirii, care nu mai poate fi neglijată, combaterea sărăciei devenind prim obiectiv major al omenirii. Ca atare, s-a ajuns astfel la un consens global anti-sărăcire și s-au acceptat de principiu un set de strategii și politici de luptă împotriva sărăciei la nivel național și global. Această mobilizare fără precedent de organisme naționale

și supranaționale în ținerea sub control a sărăciei demonstrează cu prisosință faptul că sărăcia este deja un fenomen global cu implicații asupra securității mondiale.

Sărăcia, dar mai ales sărăcirea agresivă, generează migrația colectivă, cu implicații asupra țărilor limitrofe, dar și asupra altora ce se regăsesc pe arealul geografic ce constituie un adevărat traseu al mirajului. Liniștea continentului european este pusă în pericol de dislocările de populații ce au ca sorginte țări din nordul Africii, Orientul Apropiat și Mijlociu, chiar și centrul Asiei, au ca escală bazinul Mării Mediterane, cu țări de intrare Turcia și Grecia, țări de escală Serbia, Albania, Croația, Austria și țări de destinație Germania, Suedia, Norvegia etc. Cifrele vehiculate de organismele internaționale sunt alarmante: numărul de refugiați a crescut constant: 10,4 milioane în 2011, 10,5 milioane în 2012, 11,7 milioane în 2013, 14,4 milioane în 2014, 15,1 milioane în primul semestru al anului 2015; pentru finalul anului 2015 se estima la 60 de milioane totalul populației mondiale de refugiați și strămutați, din care 30% se regăsește pe teritorii din Turcia, Liban și Pakistan; fiecare a 122-a persoană din lume este refugiată; numai în 2015 circa 2700 de imigranți și refugiați și-au pierdut viața încercând să traverseze Marea Mediterană, în timp ce peste 123 785 de persoane au reușit s-o traverseze.⁹ Anual, organizațiile umanitare mondiale utilizează circa 3 miliarde de dolari pentru ajutorarea migranților, iar în 2016 UE va acorda Turciei 6 miliarde de euro pentru a pune capăt migrației ilegale către țările uniunii.¹⁰ Asigurarea condițiilor minime de viață pentru acești migranți a devenit deja o problemă globală de securitate și siguranță națională, dar și o problemă ce pune sub semnul întrebării conținutul multor aranjamente cu caracter internațional.

Sărăcia, mai ales sărăcirea, constituie sursa principală de recrutare de noi membri de consumatori și de traficanții de droguri, de constituire de grupuri de crimă organizată, de formare de structuri specifice manevrelor politice, de răspândire a bolilor specifice conviețuirii sociale și nu în ultimă instanță terorism. Sărăcia nu poate să fie compatibilă cu instrucția școlară, cu armonia socială, cu dezvoltarea durabilă, cu generalizarea rezultatelor benefice ale realizărilor în domeniul cunoașterii. Masele de oameni săraci sunt greu de controlat în centre urbane din țări dezvoltate și devin incontrollabile, de-a dreptul surse de terorizare socială, acolo unde sărăcirea capătă aspecte de masă. Iar asemenea insulițe de eșuare socială devin factori de risc la siguranța cetățeanului, la siguranța transporturilor, la siguranța comunicațiilor, într-un cuvânt, la securitatea națiunilor.

Sărăcia, ca fenomen social, s-a deplasat de la individ, prin plan local și național, ajungând la nivel global, cu implicații majore în toate domeniile de

⁹ Prelucrare după Semnele Timpului, ianuarie-2015, p. 22-23.

¹⁰ Economica. net din 7 martie 2016.

activitate. Viața politică mondială, securitatea, siguranța și suveranitatea statelor etc. încep să fie dominate de consecințe ce decurg din spectrul accentuării stărilor de sărăcire.

BIBLIOGRAFIE

- BADKHEN Anna, *Noua (re)ordonare, articol*, Foreign Policy România, februarie-martie 2016.
- CARYL Cristian, *Verigile cele mai slabe*, articol, Foreign Policy România, februarie/martie 2016, p. 36-39.
- DEX, *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2009.
- Economica. net din 07 - 03 – 2016.
- Economistul, nr. 4 (254), 16-19 februarie, - 20 -03 -2016.
- Foreign Policy, februarie-martie, 03 - 20 - 2016.
- Proloagele, vol. 1, Editura Bunavestire, Bacău, 1995.
- Semnele Timpului, ianuarie, 20 -03 - 2016.
- Sfântul IOAN GURA DE AUR, *Scrieri, Partea a treia: Opinii la Matei*, Colecția Părinți și Scriitori Bisericești, vol. 23, București EIBMBOR, 1994.
- Ziarul Financiar din 22 - 12 - 2015.

GESTIONAREA RISCURILOR ȘI AMENINȚĂRILOR DIN SECTORUL AGROALIMENTAR PRIN SISTEMUL DE INFORMAȚII DESPRE SECURITATEA ALIMENTARĂ

THE MANAGEMENT OF THE RISKS AND THREATS IN AGRI-FOOD SECTOR BY INFORMATION SYSTEM ON FOOD SECURITY

*Col. conf.univ.dr. Filofteia REPEZ**

*Drd. Mădălina-Steluța PĂTRĂȘESCU NEACȘU***

Rezumat: Dreptul la alimentație, adică la securitate alimentară, este un drept al omului inclus în Declarația Universală a Drepturilor Omului din anul 1948 și reiterat în diverse ocazii, de exemplu în cadrul Conferinței Mondiale privind Alimentația din anul 1974 și a Summit-ului Mondial privind Alimentația din anul 1996. Securitatea alimentară există atunci când oamenii au acces la alimente sigure, hrănitoare și convenabile, care stau la baza unei vieți active și sănătoase. Din păcate, conflictele, crizele, schimbările climatice etc. se numără printre riscurile și amenințările la adresa securității alimentare.

Având aceste puncte de referință, lucrarea de față își propune să prezinte aspect relevante despre Sistemul de Informații pe Securitatea Alimentară, un sistem conceput să contribuie la gestionarea riscurilor și amenințărilor la adresa securității alimentare din România.

Cuvinte-cheie: Sistemul de Informații pe Securitatea Alimentară (SISA), securitate alimentară, riscuri, amenințări, gestionare, România

Abstract: The right to nourishment, actually a right to food security, is a human right included in the Universal Declaration of Human Rights from 1948 and reiterated on various occasions, for example at the World Conference on Nutrition in 1974 and the World Summit on Food in 1996. Food security exists when people have access to safe, nutritious and convenient food, representing the basis for leading

* Colonel conf. univ. dr., Facultatea de Securitate și Apărare/Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București, E-mail: filofteiarepez@yahoo.com

** Președinte Fondator Agriintelligence SISA, doctorand Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București, E-mail: office@sisa.ro

healthy and active lives. Unfortunately, conflicts, crises, climate change etc. are among the risks and threats to food security.

Starting from these reference points, the present paper aims to present relevant aspects about Information System on Food Security, a system designed to help manage risks and threats regarding food security in Romania.

Keywords: Information System on Food Security, food security, risks, threats, management, Romania

Foamete și conflicte în lume

Conflictele și foametea sunt puternic asociate. Cel mai evident mod în care conflictul armat afectează foamea constă în utilizarea deliberată a foamei ca armă.

Insecuritatea alimentară materializată în foamete este legată de sărăcia rezultată din violența armată care perturbă piețele și mijloacele de subsistență și care lasă gospodăriile fără resurse suficiente pentru hrană de acces.

În lucrarea „*Venirea foametei. Criza alimentară globală și ce putem face pentru evitarea acesteia*” (*The Coming Famine. The Global Food Crisis and What We Can Do to Avoid It, 2010*), Julian Cribb atrage atenția asupra faptului că cel mai mare impact al oamenilor asupra planetei este modul în care aceștia consumă alimentele, subliniind că între foamete și război există o relație inseparabilă. Același aspect - conflictele și foamea sunt puternic asociate, este subliniat și de International Food Policy Research Institute (IFPRI), care situează conflictele armate printre cauzele care perturb sistemele alimentare, distrug mijloacele de trai, strămută oamenii și îi lasă pe cei care nu fug din calea armelor nu numai terifiți cât și siguri că nu vor avea ce mânca.

În ultimii cinci ani, Orientul Mijlociu și Africa au înregistrat o creștere a violenței armate și asociat acesteia, a foametei. Potrivit statisticilor ONU, în aprilie 2015, în Siria se murea de foame, se mânca frunze și iarbă, iar prețurile alimentelor explodaseră -120 de dolari un kilogram de făină și 150 de dolari un kilogram de orez.¹

Analiza realizată în anul 2014 de Global Citizen arată că 870 de milioane de oameni de pe planetă sunt flămânzi, 98% din aceștia trăiesc în țări în curs de dezvoltare, toate principale producătoare de hrană. Potrivit topului realizat de Global Citizen cele mai afectate țări de subnutriție sunt (în ordine de la 1 la 10): Burundi -73,4%, Eritrea – 65,4%, Comoros - 70%, Timor Leste - 38%, Sudan -

¹ Informație preluată de pe siteul <http://independent.md/razboi-si-foamete-siria-se-mananca-frunze-si-iarba-cat-costa-un-kilogram-de-faina/#.Vw4HVnZieQB>

25%, Ciad – 33,4%, Yemen -32,4%, Etiopia – 40,2%, Madagascar - 33,4%, Zambia - 47,4%.²

Populația strămutată și populația refugiată sunt vulnerabile la privarea nutrițională, asociate cu tulburările gastro-intestinale și respiratorii, precum și cu violența în condițiile aglomerate și neigienice din taberele de campare. Conflictetele regionale din Orientul Mijlociu și din Africa de Est și de Nord au devenit globale în anul 2015, după cum reiese din creșterea masivă a oamenilor care fug din calea violenței și a consecințelor sale (amenințări la adresa vieții lor, privare și foamete).

Pentru reducerea numărului celor care suferă de foamete, studiul intitulat „*Evaluarea internațională a cunoștințelor, științei și tehnologiei agricole pentru dezvoltare*”, inițiat de Banca Mondială și Organizația pentru Alimentație și Agricultură a ONU, care a implicat aproximativ 400 de experți agricoli din toată lumea, a concluzionat că uriașele creșteri ale producției generate de știință și tehnologie în ultimii 30 de ani nu au reușit să îmbunătățească accesul la hrană pentru mulți dintre săracii lumii, și a lansat un apel pentru schimbarea paradigmei în agricultură prin practici durabile și ecologice mai prietenoase.³

Riscuri și amenințări la adresa securității alimentare conform FAO

A pune capăt foametei, a asigura securitatea alimentară și a îmbunătăți nutriția sunt trei obiective care se numără printre obiectivele de dezvoltare durabilă.

Potrivit Organizației pentru Alimentație și Agricultură a Națiunilor Unite (FAO), efectele schimbărilor climatice asupra ecosistemelor sunt grave și pe scară largă, fapt pentru care asigurarea securității alimentare în fața schimbărilor climatice a devenit una dintre provocările prioritare cu care se confruntă omenirea. Scăderea veniturilor, scăderea nivelului de trai, pierderea ecosistemelor (de coastă, marine, terestre, acvatice interioare) fac parte din lista riscurilor și amenințărilor la adresa securității alimentare identificate de Grupul interguvernamental de experți privind schimbările climatice (Intergovernmental Panel on Climate Change - IPCC). Nu sunt singurele riscuri și amenințări identificate. Instabilitatea politică, corupția, nivelul scăzut al investițiilor în domeniul agroalimentar, creșterea prețurilor la produsele alimentare etc. se adaugă celorlalte riscuri și amenințări la adresa securității alimentare.⁴

Dezastrele, războaiele și crizele continuă să rămână un obstacol în atingerea obiectivului comunității internaționale „zero foamete” („zero hunger”) până în anul

² <https://www.globalcitizen.org/en/>

³ <http://www.natgeo.ro/dezbateri-globale/omul-si-viata/9039-criza-globala-a-alimentelor?showall>

⁴ Food and Agriculture Organization of the United Nations, Climate change and food security: risks and responses, 2016, p.1, disponibil online pe <http://www.fao.org/3/a-i5188e.pdf>

2030. Distribuirea echitabilă, evitarea risipei de alimente, consumul moderat de carne și renunțarea la obținerea de motorină, benzină și petrol din producția agricolă sunt importante elemente identificate de FAO în atingerea acestui obiectiv.

Potrivit FAO, insecuritatea alimentară ar rezulta din interacțiunea factorilor de mediu și a factorilor socio-economici, precum: riscurile naturale, nivelul de tehnologie, sistemele de redistribuire sau sistemele comerciale insuficiente. Alături de acestea, infrastructura insuficientă împiedică accesul la mijloacele de producție, piețe și transport, limitând producția și distribuția.

Riscuri și amenințări la adresa securității alimentare în România

Potrivit Strategiei pentru dezvoltarea sectorului agroalimentar pe termen mediu și lung - orizont 2020-2030, proiect 2015⁵, în urma recentelor crize alimentare și economice, securitatea alimentară a revenit prioritar pe agenda Politicii Agricole Comune a Uniunii Europene. În acest sens, pentru orizontul de timp 2020, UE s-a angajat într-un proces de transformare, destinat abordării problemelor legate de securitatea alimentară, gestionării durabile a resurselor naturale și dezvoltării teritoriale echilibrate.

România este unul dintre statele UE cu cele mai favorabile condiții pedoclimatice. Agricultură a fost mult timp un motor pozitiv de creștere economică, contribuind esențial la securitatea alimentară a populației țării.

Securitatea alimentară a României este afectată de o serie de riscuri și amenințări, care se produc pe fondul unui dezechilibru în ceea ce privește disponibilitatea, accesibilitatea, utilitatea și stabilitatea sectorului agroalimentar, piloni ce ar trebui să se prezinte într-o interdependență continuă pentru garantarea securității alimentare.

În primul rând, vulnerabilitățile economice negestionate se pot transforma în riscuri la adresa securității alimentare, cum ar fi, de exemplu, diminuarea resurselor economice vitale prin lipsa unor proiecte de reconstrucție a infrastructurilor critice sau tendința de monopol asupra unor părți substanțiale din resursele naturale. Suprafața neutilizată, din România, este de 896 mii ha, iar suprafața agricolă în repaus de 953 mii ha, ceea ce sugerează o reducere constantă a întregii suprafețe agricole disponibile. În același timp, lipsa de protecție a intereselor economice strategice ale României pot influența negativ echilibrul securității alimentare, avându-se în vedere competiția nelocală de la nivelul UE, unde Valoarea Adăugată Brută a agriculturii (VAB) este minimă prin menținerea continuă de resurse neutilizate (VAB-ul brut este de 6,5% din VAB-ul total).

⁵ Disponibil pe siteul Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale, <http://www.madr.ro>

Diminuarea accesului la resursele energetice, resursele agroalimentare sau resursele de apă potabilă prin degradarea sau distrugerea acestora, reprezintă un alt pericol la adresa securității alimentare din România, acest lucru fiind evident prin concentrațiile de nitrați din apele de suprafață sau neexistența unor rețele de canalizare în unele zone rurale, ceea ce are ca efect poluarea apelor de suprafață și a pânzei freatice, cu consecințe grave pe termen mediu și lung.

Interesele financiare bancare ale României sunt vulnerabile prin alocarea precară de capital pentru investiții și exploatare, care poate afecta, în timp, performanțele productive, influențând negativ dezvoltarea agriculturii din țara noastră, fapt confirmat și de nivelul scăzut al randamentului mediu pe hectar, de circa 35-40% față de media UE.

Comparativ cu dotarea unui agricultor din UE -15, agricultorul român are o disponibilitate financiară de circa 25-26 de ori mai mică (350 € față de 9.000-9.200 € în UE); creditele bancare acordate exploatațiilor agricole românești sunt de 15-16 ori mai mici comparativ cu creditele acordate exploatațiilor agricole europene (110 €/ha față de 1.700- 2.000 €/ha în UE)⁶.

Riscul insecurității alimentare, cel mai probabil s-ar declanșa și din lipsa unei gestionări optime a unor vulnerabilități deja existente, cum ar fi: nivelul de subzistență al fermelor, utilizarea necorespunzătoare sau defectuoasă a factorilor de producție, în special a capitalului uman, infrastructura deficitară a cadrului educativ și sanitar. Din perspectiva capacității exploatațiilor agricole de a genera profit, situația se prezintă similar, în sensul că o mare parte a exploatațiilor prezintă o capacitate redusă din acest punct de vedere, unde conform studiilor efectuate la nivelul anului 2013, se menține un procent extrem de mare al fermelor foarte mici având sub 2 UDE (unitatea de dimensiune economică în contextul obținerii de fonduri europene), respectiv 94%.

În prezent, România, deși deține un potențial agricol important, clasându-se pe locul doi în UE după Polonia⁷, din punct de vedere al disponibilității resurselor naturale și productive (cca. 14,7 mil. ha, din care 66,3% teren arabil, 29,2% pajiști naturale și 4,5% plantații de pomi și vie) este insuficient exploatat datorită retrocedărilor de terenuri agricole, care au avut ca efect secundar imposibilitatea financiară a micilor producători de a produce la nivelul potențialului estimat.

⁶ Mihaela Roberta Stanef, *Agricultura României în fața exigențelor Uniunii Europene*, Editura ASE, București, 2010, p.45.

⁷ Lucian Luca, *O țară și două agriculturi*, CRPE, Policy Memo, nr. 4, 2009, p. 24, disponibil online pe http://www.ecoruralis.ro/storage/files/Documente/CRPE_Policy_Memo_no.4_RO.pdf

Din punct de vedere socio-demografic, probabil că vom asista la un declin prin evoluția procesului de îmbătrânire și scăderea naturală a populației, dacă se au în vedere densitatea medie a populației, care este de 79,88 locuitori/km² la nivel național și de 43,31 locuitori/km² în zonele rurale, precum și intensificarea migrațiilor odată cu aderarea la UE. Fenomenul îmbătrânirii populației din mediul rural, fapt ce reiese și din ponderea scăzută a tinerilor fermieri ca efect al politicilor din domeniul dezvoltării rurale, va afecta producția agroalimentară (peste jumătate din numărul fermierilor înregistrați la Agenția de Plăți și Intervenție pentru Agricultură APIA (51,88%) au vârsta de 60 ani și peste 60 de ani.

Diminuarea veniturilor cu impact asupra accesibilității securității alimentare, s-ar putea produce, cel mai probabil, pe fondul unei creșteri a șomajului (rata șomajului înregistrat este de 7,0% în raport cu populația activă civilă totală, unde pentru tineri (15- 24 ani), rata șomajului este de 22,7% în anul 2012-2013). Diferențele în ceea ce privește ocuparea forțelor de muncă din mediul rural-urban sunt materializate în cifre care demonstrează o inechitate a veniturilor pe zone geografice - rata de ocupare în mediul urban este de 58,2%, pe când în mediul rural este de 58,8%.

Sărăcia sau excluziunea socială ar reprezenta un alt factor declanșator al insecurității alimentare, prin lipsa unei stabilități alimentare echilibrate, avându-se în vedere că 29,4% din populația țării noastre este expusă acestui risc, comparativ cu media UE de 8,8% în anul 2013⁸.

Vulnerabilitatea privind disponibilitatea terenurilor agricole ar putea influența producția agroalimentară, acesta împiedicând utilizarea terenurilor, amplificată și de liberalizarea pieței funciare (ianuarie 2014), degradarea solului, schimbările climatice și creșterea efectului de urbanizare prin convertirea terenurilor arabile în terenuri intravilane.

Consumul intermediar, ca simbol al utilității alimentare, are o valoare diferită în UE, de la 715 euro/ha în România, comparativ cu Olanda – 8.369 euro/ha, Belgia – 3.987 euro/ha, Danemarca – 2.843 euro/ha.

Autoconsumul în fermele de subzistență din România este de 90-92% din producția totală, iar în cazul fermelor de semisubzistență este de 50-52% (în comparație cu 10-12% în UE), acest rezultat demonstrând o scădere a productivității agricole de 400 - 420 €/ha în România, deci de patru ori mai mică în comparație cu UE.

⁸ Agnes Nemenyi, *Sociologie rurală*, note de curs, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, 1996, p.38.

Stabilitatea agroalimentară este influențată și de evoluția piețelor internaționale în ceea ce privește produsele agroalimentare interne. Se constată un dezavantaj comercial în comparație cu produsele din UE, deoarece există o dependență de importuri, în special la produsele procesate de origine animală, unde competitivitatea scăzută a sectorului industrial reprezintă principalul dezavantaj în creșterea veniturilor din export. Din punct de vedere al exporturilor, România a realizat în mare măsură exporturi ieftine la nivel internațional, în comparație cu importurile din ultimul an, unde doar 32% din produsele agroalimentare exportate au avut un grad ridicat de calitate, fapt dovedit și de nivelul indicilor de valoare unitară relative în comerțul exterior agroalimentar (calculare pe date Eurostat, 2007-2010), iar în anul 2012 ponderea reducându-se la 18%. Produsele procesate prezintă un nivel ridicat în deficitul comerțului agroalimentar al țării noastre, de aproximativ 73%, fiindcă doar 29% din produsele agroalimentare competitive sunt produse procesate la nivel național.

Agricultura românească, ca de altfel întreaga economie agroalimentară, este dominată de criza ineficienței alocării și utilizării resurselor⁹, precum și puternic afectată de un sistem de dezechilibre ale proprietății și exploatațiilor, ale piețelor prețurilor produselor agricole și input-urilor producției agricole, ale competitivității și funcționării instituționale; toate acestea sunt factori generatori de insecuritate alimentară din punct de vedere al stabilității și utilității.

În ceea ce privește agricultura ecologică, aceasta nu aduce un aport însemnat bugetului agricol, deoarece lipsește o consolidare a acestui sector în atragerea de fonduri financiară. Eco-agricultura în România ar putea avea un potențial real de dezvoltare favorizat de calitatea solului și de specificitatea națională a unei structuri agrare cu un segment semnificativ de ferme de mici dimensiuni, unde ritmul de creștere anual s-ar putea ridica la 20% din activitățile de import-export.

Securitatea alimentară este importantă pentru asigurarea mediului propice de dezvoltare internă, iar neasigurarea acesteia reprezintă o amenințare pentru populația țării. De asemenea, am constatat că România se află sub nivelul mediu de dezvoltare al Uniunii Europene, datorită discrepanțelor interne și neacordarea la politicile europene de durabilitate agroalimentară și energetică. Securitatea alimentară a României este afectată de o serie de riscuri și amenințări, în contextul unei evoluții vulnerabile din punct de vedere ecologic și economic a sectorului agroalimentar și în raport cu o Politică Agricolă

⁹ Popescu M., *Ocuparea în agricultura României și creșterea productivității muncii, decalaje față de Uniunea Europeană, Economia agrară și dezvoltarea rurală*, an V, vol. 6, nr. 1, Institutul de Economie Agrară al Academiei Române, 2009, pp. 181-198, disponibil la <http://revista.eadr.ro/r2009-1.pdf>

Comună competitivă la care nu suntem încă adaptați și față de care nu știm sau nu suntem pregătiți să ne apărăm interesele naționale.

Creșterea producției agricole s-ar putea realiza prin extinderea terenurilor cultivate; din păcate o parte însemnată a populației ocupate în agricultură este vulnerabilă la nivel social, datorită procesului de îmbătrânire și creșterii naturale negative a populației, la care se poate adăuga migrația masivă din ultima perioadă. În plus, tendința de sporire a suprafețelor destinate culturilor tehnice (pentru producția de biodisel), mult mai rentabile din punct de vedere economic, pune o presiune negativă suplimentară asupra securității alimentare.

Vulnerabilitatea agriculturii vis-à-vis de schimbările climatic rămâne importantă, avându-se în vedere lipsa infrastructurii pentru irigare și deficitul de finanțare/cofinanțare la nivel național și al UE. Izolarea, prin nedezvoltarea infrastructurilor de transport și prin lipsa spațiilor de stocare (indisponibilitatea stocului), reprezintă un factor care generează prețuri ridicate, mai ales în perioadele de criză economică. În acest context, modernizarea infrastructurii de transport pentru serviciile de bază, precondiție a dezvoltării economice și stabilizării populației, constituie un alt punct important având în vedere starea precară a acesteia, cu deosebire în zona de munte și în sudul țării.

România poate să-și remedieze multe dintre aceste probleme prin măsuri economice și fiscale (scutirea de taxe și impozite a anumitor importuri, cum sunt cele de utilaje performante de exemplu, și acordarea de subvenții în zonele cele mai afectate) și prin investiții locale și regionale care să crească disponibilitatea alimentară.

Apreciem că, securitatea alimentară a României este deja afectată, dar nu prin lipsa alimentelor, ci datorită creșterii importurilor, scăderii nivelului de consum din producție autohtonă și a lipsei de competitivitate a sectorului agricol, pe fondul lipsei unei strategii coerente de dezvoltare durabilă și pe termen lung. Țara noastră este un importator net de produse agroalimentare (60-70% din alimentele consumate), aspect ce sugerează o incapacitate de exploatare a propriilor resurse agricole și o vulnerabilitate crescută la fluctuațiile prețurilor de pe bursele externe.

SISA - destinat gestionării riscurilor și amenințărilor din sectorul agroalimentar

Obiectivul Sistemului de Informații pe Securitatea Alimentară SISA constă în punerea la dispoziția beneficiarilor din sectorul agroalimentar a unor produse intelligence concretizate în: scenariile de evoluție din sectorul agroalimentar, rapoarte periodice (săptămânale și lunare), alerte în timp util la crizele emergente sau probabile (avertizări timpurii), rapoarte de specialitate emise de

către experți din domeniile conexe securității agroalimentare (agrometeorologie, agrocomerț și agroconomie, producție agroalimentară, agrotehnică, pedologie, agrochimie, agrogenetică, entomologie etc.). Concret, SISA reprezintă o rețea vastă de parteneri și colaboratori în colectarea și analiza datelor pe securitatea alimentară.

Prima prima dată în țara noastră, AgroIntelligence SISA a diseminat cultura de securitate agroalimentară la nivel național, prin organizare unor programe și evenimente agrostrategice adaptate, al cărui scop a constat în evaluarea nevoilor alimentare și orientarea sau punerea în practică a unor soluții agrostrategice pentru prevenirea și combaterea situațiilor de urgență sau catastrofe naturale din domeniul agroalimentar.

AgroIntelligence SISA este o marcă înregistrată la Oficiul de Stat pentru Invenții și Mărci (OSIM) conform certificatului nr. 135349/13.03.2015 în următoarele domenii: 35 Publicitate; conducerea și administrarea afacerilor; lucrări de birou; 41 Educație; instruire; divertisment; activități sportive și culturale; 42 Servicii în domeniul științei și tehnologiei ca și cercetarea și proiectarea aferente; servicii de analiză și cercetare industrială/agricultură; proiectare și dezvoltare hardware și software agricultură/industrie

Pentru o bună gestionare a securității alimentare AgroIntelligence SISA a fost structurat pe următoarele departamente:

1. *Departamentul de Informații Agricole (DIA)* – departament care furnizează date despre producția agricolă, dinamica comerțului agroalimentar, disponibilitatea materiilor prime din sectorul agricol și a terenurilor extravilane, date socioeconomice cu privire la nivelul de trai al populației dintr-o regiune supusă unei evaluări a securității alimentare;

2. *Departamentul de Siguranță Alimentară (DSA)* – departament destinat culegerii și analizării datelor cu privire la siguranța alimentară și utilitatea pe care o resimte consumatorul în urma satisfacerii unei nevoi alimentare, într-o perioadă normală sau anormală, de-a lungul anului agricol;

3. *Departamentul de Informații despre Sol, Apă și Clima (DISAC)* – departament care furnizează informații georeferențiale cu privire la topografie, climă, zone agroecologice, și care măsoară disponibilitatea resurselor de apă, extinderea pășunilor și a suprafețelor arabile care sunt irigate;

4. *Departamentul Avertizare Timpurie (Early Warning)(DEW)* – departament destinat construirii de avertizări timpurii pentru a anticipa și a estima suprafața agricolă cultivată, evoluția culturilor agricole, randamentul, estimarea stocurilor care ar contribui la creșterea disponibilității alimentare și ar menține stabilitatea în zonă; de asemenea, monitorizează prețurilor din piețe și echilibrul importurilor și exporturilor la nivel național și internațional cu impact asupra

accesibilității alimentare și asupra nivelului de trai al comunității afectate de insecuritate alimentară;

5. *Departamentul de Informații privind nivelul de Trai al Populației (DITA)* – are rolul de a măsura nivelul de satisfacție al populației, raportat la consumul caloric și nivelul de producție agroalimentară, prin reevaluarea programelor de alimentație, unde cercetarea și monitorizarea impactului politicilor guvernamentale asupra bunăstării sociale constituie obiectivul central al departamentului în cauză;

6. *Departamentul de Informații despre dinamica Pieței (DIP)* – servește ca bază pentru luarea deciziilor privind politicile legate de fluctuațiile pieței agroalimentare, în scopul creșterii transparenței în schimburile comerciale; acest departament culege informații generale cu privire la culturile agricole, la schimburile comerciale și volatilitatea prețurilor, prin intermediul anchetelor sociale asupra veniturilor și cheltuielilor consumatorilor, dar și a agenților economici de la nivel zonal/regional;

7. *Departamentul de Evaluare și Cartografiere a Vulnerabilităților Agroalimentare (DECVA)* – este departamentul care produce rapoarte ce descriu și analizează factorii de risc la care sunt expuse grupurile de populație vulnerabile unei insecurități alimentare; departamentul utilizează datele produse de Sistemul Informațional Geografic (Geographic Information System – GIS) de la nivel satelitar sau obținute prin teledeteție (drone).

Toate aceste informații vor ajuta la monitorizarea și evaluarea nivelului de insecuritate alimentară, având ca finalitate elaborarea și evaluarea politicilor în situații de urgență, prin intervenții de echilibrare a situației aflate în criză. Aceste informații au un interes critic pentru factorii de decizie, care trebuie să propună la nivel local și național strategii de adaptare care să corespundă nevoilor reale ale comunității afectate de insecuritate alimentară.

Politicile care vizează promovarea securității alimentare necesită, pentru a fi eficiente, informații exacte și în timp util cu privire la natura și cauzele declanșatoare de insecuritate alimentară

Concluzii

Securitatea alimentară este un rezultat al interacțiunii mai multor factori diferiți, de la accesul la producție și depozitare, dimensiunile sociale și politice, cum ar fi dreptul la hrană, acces la resurse, asistență medicală, relațiile de putere și de proprietate.

Prognoza privind producția mondială de alimente a Organizației pentru Alimentație și Agricultură a Națiunilor Unite este sumbră: creșterea populației mondiale la 9,1 miliarde până în anul 2050, necesită o creștere cu 70% a producției mondiale de alimente paralel cu reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră la

nivel mondial. Astfel, în urma analizei realizate considerăm că, România întrunește toate condițiile pentru a se încadra în rândul țărilor cu o securitate alimentară precară datorită unor factori, precum: producția agricolă scăzută; existența unei vaste suprafețe de pământ necultivate sau lucrate rudimentar; creșterea constantă a prețurilor la alimente suprapusă peste o putere de cumpărare tot mai scăzută, ceea ce face ca segmente masive din populație să nu-și permită asigurarea necesarului de hrană din veniturile lunare.

România este una dintre țările puternice ale lumii din punct de vedere al potențialului agricol (locul 38 în lume), dar prezintă o serie de vulnerabilități care, în cazul unei crize alimentare globale ar putea genera amenințări serioase la adresa securității alimentare a populației. În concordanță cu rezultatele cercetării întreprinse, considerăm că se impune elaborarea unei politici agro-alimentare de maximizare a stabilității în domeniu, prin măsuri coerente care să vizeze mai multe aspecte: gestionarea optimă a piețelor, asigurarea accesului populației la resursele alimentare disponibile, creșterea productivității la nivel național, diversificarea veniturilor populației în mediul rural, trecerea României de la importator net de produse agroalimentare la exportator de producție proprie (având în vedere că putem hrăni 80 milioane de locuitori), găsirea unor forme de finanțare în scopul repunerii în funcțiune a circuitului agricol, re tehnologizarea infrastructurilor critice și, nu în ultimul rând, dezvoltarea sistemului de cercetare și inovare din sectorul agroalimentar.

Prin obiectivele și activitățile sale, considerăm că AgroIntelligence SISA este un sistem destinat gestionării riscurilor și amenințărilor din sectorul agroalimentar.

Securitatea alimentară a devenit un fenomen complex care trebuie abordat printr-o viziune pluridisciplinară, deoarece poate fi influențată de o serie de factori care pot varia pe axa temporală în funcție de regiune, țară și grup social. Acești factori pot fi grupați în patru variabile, ce se pot transforma în posibile vulnerabilități: contextul politic și socio-economic; gradul de funcționalitate al economiei alimentare; intervenția medicală; sănătatea și igiena. Este importantă construirea unei strategii a securității alimentare în care să se identifice cauzele declanșatoare ale insecurității alimentare și să se propună soluții intersectoriale din diferite domenii de specialitate (agricultură, alimentație, sănătate, educație, bunăstare, economie, servicii publice și mediu), întrucât integrarea și coordonarea unor programe de adaptare și creștere economică trebuie să devină complementare într-o eră a globalizării.

BIBLIOGRAFIE

- Strategia pentru dezvoltarea sectorului agroalimentar pe termen mediu și lung orizont 2020-2030*, proiect, București, 2015;
- International Food Policy Research Institute, *Global Food Policy Report 2016*;
- LUCA L, *O țară și două agriculturi*, CRPE, Policy Memo, nr. 4, 2009, disponibil online pe http://www.ecoruralis.ro/storage/files/Documente/CRPE_Policy_Memo_no.4_RO.pdf
- NEMENYI A, *Sociologie rurală*, note de curs, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, 1996;
- POPESCU M, *Ocuparea în agricultura României și creșterea productivității muncii, decalaje față de Uniunea Europeană, Economia agrară și dezvoltarea rurală*, an V, vol. 6, nr. 1, Institutul de Economie Agrară al Academiei Române, 2009;
- STANEF M R, *Agricultura României în fața exigențelor Uniunii Europene*, Editura ASE, București, 2010;
- <http://independent.md/razboi-si-foamete-siria-se-mananca-frunze-si-iarba-cat-costa-un-kilogram-de-faina/#.Vw4HVnZieQB>
- <https://www.globalcitizen.org/en/>, accesat la data de 13 aprilie 2016.
- <http://www.natgeo.ro/dezbateri-globale/omul-si-viata/9039-criza-globala-a-alimentelor?showall=>
- <http://ebrary.ifpri.org/utills/getfile/collection/p15738coll2/id/129685/filename/129896.pdf>
- <http://www.madr.ro>
- <http://www.fao>
- <http://www.sisa.ro/>
- <http://www.ecoruralis.ro/>
- <http://revista.eadr.ro/r2009-1.pdf>

NECESITATEA UNOR NOI MODELE MANAGERIALE ALE SECURITĂȚII NAȚIONALE

THE NECESSITY OF NEW MANAGEMENT MODELS OF NATIONAL SECURITY

Drd. Daniela Georgiana GOLEA *
Drd. Andrei-Alexandru ȘTEFAN **

Rezumat: Evaluarea mediului de securitate la începutul secolului XXI, ca și a interacțiunilor tot mai complicate și polivalente dintre actorii scenei internaționale aflate în plin proces de regăsire a unei stări noi de echilibru, ne indică faptul că managementul securității naționale devine un proces tot mai complex, cu o structură formată din componente foarte diferite între ele dar care totuși trebuie să se îmbine perfect. Un aspect foarte important în aceasta vastă schemă îl ocupă analiza de intelligence destinată informației pentru securitate, aceasta fiind nevoită să se încadreze într-o nouă paradigmă managerială capabilă să asigure performanța sistemului de securitate națională.

Această paradigmă nouă ar trebui să formeze un sistem unitar din elemente de management al securității care de fel sunt diferite și nu au legături directe: managementul informației pentru securitate, managementul schimbării (adaptării) permanente față de evoluțiile mediului de securitate, managementul performanței și orice fel de acțiuni și măsuri care conduc la modificări importante în structura și funcțiile sistemului de securitate. Dar care ar putea fi practic nucleul acestei noi paradigme și liantul aplicat componentelor de management al securității naționale? Aceasta și alte întrebări asemănătoare își așteaptă răspunsul din partea cercetătorilor în domeniu.

Cuvinte-cheie: securitate, management, resurse umane, globalizare, informații, teroare hibridă, schimbări, state-națiune, puteri non-guvernamentale.

Abstract: The evaluation of the security environment at the beginning of the 21st century, as well as of the more and more complicated interactions among the international stage actors, going through a process of finding again a renewed balanced state, reveals the fact that national security management is becoming an evermore complex process, with a structure made of divergent components, which should yet be perfectly interconnected. A very important aspect in this vast scheme is represented by the intelligence analysis

*Doctorand, Școala Doctorală „Informații și Securitate Națională”, ANIMV, E-mail: kolerdaniela@yahoo.com.

**Doctorand, Școala Doctorală „Informații și Securitate Națională”, ANIMV, E-mail: andrei.stefan@me.com.

performed for intelligence security, the latter being forced to reshape itself in new managerial paradigms capable of assuring a superior functioning of the national security system.

These new paradigms should form a new unitary system made of security management elements, which are different by nature and have no direct links: security intelligence management, change (adaptation) management to new forms of security environment, performance management as well as any actions and measures which lead to important changes in the structure and functions of the security system. Basically, which could be the nucleus of this new paradigm and the linking element putting together the national security management components? This and other related questions still expect to receive appropriate answers from the researchers in the field.

Keywords: security, management, human resources, globalization, intelligence, hybrid terror, changes, state-nations, non-government powers

Introducere

Problema managementului securității naționale se ridică tot mai acut în ultimii ani, odată cu apariția unor amenințări fără precedent (sau la un nivel care nu are precedent) și care depășesc toate evaluările bazate pe paradigmele clasice de securitate. Managementul securității (naționale) nu se referă doar la procesele de comandă/control realizate în cadrul instituțiilor de securitate ci mai ales la coordonarea și sincronizarea activității unei multitudini de componente care în mod direct nu sunt relaționate, dar care sunt considerate din perspectiva sistemului de securitate ca roțițele unui mecanism unitar¹.

Apariția mediului de securitate comunitară și colectivă, concomitent cu existența unor conflicte înghețate și păstrarea tradiționalelor confruntări (inter-etnice, inter-religioase etc.) în spațiul comunitar european, face ca soluționarea problemelor apărute să fie cu atât mai dificilă cu cât procesul globalizării răscolește motivele de conflict și le acutizează.

Acest mare mecanism al securității naționale este chemat să acționeze concomitent și coordonat în cadrul celor cinci dimensiuni ale securității (economic, politic, militar, social și de mediu) în scopul de a realiza previziunea corectă, reducerea vulnerabilităților, contracararea amenințărilor și acoperirea nevoilor de securitate². Pentru aceasta, în primul rând informația (de securitate și nu numai) trebuie să fie bine administrată și utilizată în cadrul unui sistem care în ciuda

¹ Ion Duvac, *Intelligence și securitate națională* (curs), Editura Universității București, 2006.

² Luciana Alexandra Ghica, Marian Zulean; *Politica de securitate națională. Concepte, instituții, procese*, Editura Collegium Poliom, București, 2007, p. 42.

numeroaselor sale componente diferite, să fie capabil să funcționeze fără pauze ori sincope.

Evoluția tot mai rapidă și imprevizibilă a mediului intern și internațional nu poate decât să ne conducă la necesitatea practicării unor perfecționări în sfera managementului, incluzând dezvoltarea unor idei și tendințe noi, în special în materie de management guvernamental, selectând propunerile destinate creării unui management flexibil, totodată orientat spre performanță.

Un astfel de management al schimbării permanente dar și al asigurării/menținerii performanței, trebuie să se regăsească și în structura/funcționarea structurilor de intelligence care participă la obținerea informației pentru securitate. În mediul de securitate modern, elementul principal îl reprezintă transformarea necontenită și din ce în ce mai greu previzibilă, fapt care dă naștere nevoii de a pune la punct instrumente de management capabile să asigure schimbarea/adaptarea cu aceeași viteză. Aceasta înseamnă adoptarea unui sistem flexibil al securității naționale, capabil ca prin procesul analitic (parte integrantă a funcției de previziune din management) să identifice permanent centrul/centrele de greutate (prioritățile), punctele critice și direcțiile de efort. În centrul acestei activități rămâne însă informația și modul în care aceasta este administrată.

Componente de management al securității aflate sub sceptrul schimbării

Așa cum s-a menționat anterior, este evident faptul că managementul trebuie să se adapteze evoluției mediului de securitate. Una dintre tendințele cele mai evidente în mediul internațional de securitate este prezența predominantă a unor amenințări vagi, de slabă intensitate, însă permanente și acționând din mai multe direcții ori sub mai multe forme. Acestea interacționează între ele și își însumează efectele, putând oricând provoca situații de criză. În acest context, sistemul de securitate este pus cel mai adesea în incapacitatea de a previziona și astfel, se păstrează în mod supărător starea de incertitudine.

Astfel, la început de secol XXI statele se află în încercarea de a regăsi stabilitatea dată de modelul naționalist, puternic bazat pe valorile tradiționale; dar totodată, sunt aflate sub tăvălugul necruțător al globalizării și sub acțiunea dură a actorilor non-statali care acționează în special în domeniul economic-fiscal. Această stare de lucruri ne zugrăvește un mediu de securitate complicat și instabil, cu o dinamică foarte greu previzibilă.

Aceasta nu poate decât să conducă la necesitatea aducerii unor modificări în structura și funcționarea sistemului de securitate, prin apariția unor noi domenii și specializări (specifice noilor dimensiuni de confruntare) fapt ce mai departe va impune revizuirea structurală a forțelor alocate, noi stabiliri a funcțiilor repartizate diverselor segmente etc.

Procesul sus-amintit va conduce în mod subsecvent la necesara modificare a atribuțiilor și a participanților activi în cadrul sistemului de securitate. Este din această perspectivă necesară angrenarea unor segmente tot mai importante ale societății civile în cadrul activităților destinate securității naționale, pentru că cetățenii nu sunt doar beneficiarul final al securității ci și constructorii acesteia. Prin participarea populației la acțiunile specifice asigurării/menținerii securității naționale se va realiza și eficientizarea proceselor, adică o mai bună valoare a raportului dintre obiectivele atinse și resursele cheltuite. Atingerea obiectivelor de securitate în cel mai scurt timp, prin utilizarea mijloacelor oportune, cu un minim al resurselor cheltuite și fără pierderi sau cu pierderi minime.

Așa cum s-a menționat anterior, în centrul activităților de management pentru securitate stă informația³. Informația de securitate destinată decidenților din cadrul sistemului. Procesul de culegere a informației pentru securitate este de asemenea complex dar cel mai important este procesul de filtrare a acesteia și mai ales, analiza de informații. Analiza informațiilor de securitate reprezintă acțiunea de bază în cadrul funcției de previzionare a managementului securității naționale, urmărind astfel o anticipare corectă și în timp util a evoluției și configurației mediului de securitate, stând astfel la baza unui corect management al deciziei de securitate. Se poate afirma, în consecință, faptul că analiza realizată de structurile de intelligence contruiește puntea de legătură între realitatea mediului de securitate și percepția factorilor decidenți. Analiza aceasta devine astfel baza procesului de transformare a datelor în informațiile de securitate care vor fundamenta decizia politică (în domeniul securității) dar și un instrument de management. Funcția de previzionare (în cadrul managementului de securitate) este înainte de toate legată direct de nivelul calitativ și de performanță al personalului, adică de calitatea resursei umane utilizate. Modul în care se realizează managementul organizațional (conceperea structurală) și al resursei umane (printre altele, modul de selectare și pregătire a personalului etc.) au un cuvânt foarte greu de spus asupra performanțelor sistemului de securitate.

Din această perspectivă, trebuie consemnat faptul că un bun management de personal va asigura trecerea de la cultura (și paradigmele corespunzătoare) de securitate reactivă la modelele culturilor de securitate activ-preventive.

Din perspectiva optimizării mecanismelor de adaptare și de creștere a eficacității lor, în sensul ca adaptarea sistemului să se facă pe cât posibil rapid și corect, *managementul schimbării* în sistemul securității naționale devine o altă direcție importantă de acțiune. O astfel de acțiune necesită realizarea inițială a unui

³ Legea 51/1991 privind siguranța națională republicată în Monitorul Oficial nr. 190 din 18 martie 2014.

cadru legislativ bine pus la punct sub aspect juridic dar și adaptat realităților naționale, nu în ultimul rând, sunt necesare modificările de structură și resursele umane aferente noilor structuri. O bună întocmire a acestor elemente ar conduce la obținerea unei funcționări coerente a sistemului, corelând bine atribuțiile componentelor sale. Se poate stabili mai departe necesitatea adoptării unor modele de management capabile să previzioneze corect măcar pe termen scurt, analizând datele și generând informația corectă și utilă, plasată strict segmentului decizional care are nevoie de ea și aceasta în timp util. Decizia de securitate trebuie să fie diseminată reticular (în rețea) și transformată într-un ansamblu de decizii subsecvente care să fie trimise către centrele de executare și deopotrivă, anumite rezultate ale analizei să se îndrepte către centrele de cercetare și de formare a personalului de securitate. Un astfel de sistem reticular trebuie să fie caracterizat prin viteza și acuratețea acțiunilor și reacțiilor sale, având totodată capacitatea de a produce în timp util schimbările necesare ale propriilor structuri și funcții, fără momente de sincopă, fără pierderi de date (la input) și nici măcar diminuări ale vitezei de acțiune sau de reacție. O funcționare asemănătoare unui organism viu aflat în stare de sănătate.

Un aspect important în realizarea acestui sistem de tip rețea îl constituie realizarea unor segmente în care rolul activ de bază este acordat unor părți ale societății civile⁴, prin participarea directă a populației sau/și a unor organizații non-guvernamentale la anumite activități din domeniul securității, mai ales în ceea ce privește apărarea și ordinea publică. Este de avut în vedere că o bună funcționare a sistemului de apărare națională nu poate avea loc decât cu participarea și în folosul

⁴ În regimul Ceaușescu, populația participa permanent în mod activ la realizarea apărării naționale, prin intermediul organizațiilor de Gărzi Patriotice și PTAP. Gărzi Patriotice erau formațiuni armate de sprijin constituite în rândul populației, în special în cadrul colectivelor de muncitori de pe platformele industriale ale Republicii Socialiste România; decizia politică de constituire a acestor formațiuni de sprijin cu caracter paramilitar s-a luat în cadrul ședinței Comitetului Politic Executiv al Comitetului Central al P.C.R. în ziua de 21.08.1968, la propunerea lui Nicolae Ceaușescu susținută de Petre Lupu, Mihai Dalea și Manea Mănescu și votată favorabil de către Comitetul Executiv al C.C. al P.C.R.; sub aspect legislativ, Gărzile Patriotice au fost prevăzute în cadrul Decretului nr. 765 din 04.09.1968 privind constituirea, organizarea și funcționarea garzilor patriotice, publicat în Buletinul (Monitorul) Oficial nr. 116 din 05.09.1968, act normativ devenit ulterior Legea nr. 39/1968; mai târziu, formațiunile de sprijin denumite *Gărzi Patriotice* au fost incluse și în cadrul regimului de pază a frontierei de stat prin textul decretului nr. 678/1969, modificat ulterior prin Decretul nr. 61 din 25.03.1981. Pregătirea Tineretului pentru Apărarea Patriei: formațiuni de sprijin constituite în mediul școlar universitar și pre-universitar, constituite din tineri aflați înainte de vârsta legală de efectuare a stagiului militar, care erau totuși angrenați în cadrul unei prezumate lupte duse de întregul popor pentru apărarea Patriei, având de îndeplinit diverse misiuni specifice, de sprijin; în cadrul acestor formațiuni era de asemenea inclus personalul didactic al tuturor unităților școlare; constituirea și funcționarea acestor formațiuni de sprijin a fost reglementată prin Legea nr. 33 din 15.11.1968 privind pregătirea tineretului pentru apărarea Patriei, publicată în B.Of. nr. 149/15.11.1968.

cetățenilor, de care sunt de altfel legate cea mai mare parte a componentelor securității. Mai mult, participarea cetățenilor la apărare (de pildă) are chiar caracter tradițional, istoria multimilenară a României consemnând numeroase cazuri de acest gen. Astfel încât, o directă implicare a populației în cadrul activităților destinate securității ar fi bazată înainte de toate pe valorile tradiționale, pe coordonatele naționaliste ale educației și trăirile naționaliste care reprezintă substanța spiritului național și liantul maselor.

Astfel de abordare a problemei realizării securității, prin prisma sistemului de valori tradiționale și cu accent pe latura naționalistă, ar putea conduce la facilitarea funcționării sistemului de securitate în sensul îndepărtării sau reducerii semnificative a tendințelor de rezistență (*hysterezis*) și astfel, îndepărtarea pericolului de a înregistra acțiuni sau reacții în contratimp și deci, evoluții lente. Din păcate, realizarea unui astfel de sistem de securitate ar presupune trecerea la o mentalitate foarte diferită de cea actuală și de asemenea, modificări profunde ale politicii de securitate și ale legislației. Acțiuni care sunt practic foarte dificil de realizat în actualul context intern. Aceasta face ca să apară disfuncții cauzate de insuficiența sau lipsa unora dintre resurse, dar mai ales probleme grave legate de calitatea resursei umane.

Tocmai de acest aspect este direct legată o altă componentă de bază a managementului securității naționale, și anume latura *managementului performanței* în cadrul sistemului de securitate. Creșterea nivelului de conflictualitate în această regiune a Europei precum și spectrul unei grave crize energetice globale au dus la necesitatea stringentă a consolidării stării de securitate. Aceasta în condițiile în care noile provocări, tot mai complexe și mai atipice, apărute pe fondul unui mediu de securitate volatil, au generat noi și noi criterii de performanță, cel mai adesea greu de atins chiar și de către statele occidentale dezvoltate.

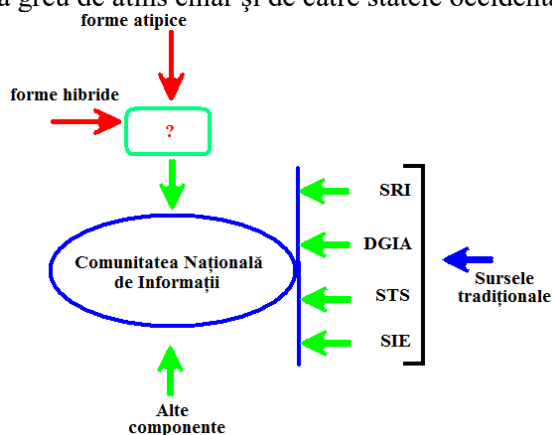

Fig. 1 Prezentarea schematică a modului de colectare a informației de securitate destinată prelucrării la nivelul CNI: structurile de informații (SRI, SIE, DGIA, STS și altele) primesc informații utilizând sursele tradiționale, consacrate. Dar mediul modern de securitate este caracterizat printre altele și de acțiunea unor mijloace de agresiune din ce în ce mai diversificate, de multe ori neconvenționale, atipice, hibride, acționând într-un cadru multidimensional (geofizic, psihologic, psihotronic, informatic și cibernetic etc.) față de care mijloacele și metodele tradiționale sunt complet ineficace. Mai grav, structurile obișnuite de informații cel mai adesea sunt complet nepregătite în privința cunoașterii tehnologiilor pe care se bazează formele atipice și hibride de acțiune. Rezultă așadar, necesitatea înființării unei componente speciale destinate contracarării acestor noi amenințări. În momentul de față, în România o astfel de componentă nu există, așadar informația cu privire la formele atipice, hibride, nu parvine de nicăeri în cadrul CNI.

Evenimentele recente (atacurile teroriste de la 07. 01. 2015 și cele de la 13. 11. 2015 petrecute în Paris) au demonstrat existența surprinderii strategice și de asemenea au reliefat disfuncții importante ale sistemelor de securitate din țări teoretic considerate bine puse la punct în această privință. S-a dovedit însă faptul că autoritățile au fost complet surprinse de evenimente și mai ales de rapiditatea acestora și direcțiile din care au venit, incapabile să gestioneze bine situația internă de securitate și totodată duse până aproape de starea de confuzie și stupoare. Din fericire, statele occidentale, printre care și Franța, dispun totuși de capacitate de reacție încă bună, ceea ce a permis desfășurarea relativ rapidă a forțelor destinate contracarării agresiunii teroriste și în final, identificarea și anihilarea agresorilor.

Revenind acum la sistemul național de securitate al României, putem constata cu tristețe că din perspectiva calitativă reprezintă încă un sistem deficitar, deocamdată incapabil să ofere produsele necesare asigurării nevoilor de securitate. Din fericire, în cazul României încă mai acționează în mare parte (dar nu chiar în totalitate) prevederile unui vechi acord secret de neutralitate stabilit încă din vremea regimului Ceaușescu: în teritoriul României forțele islamiste și cele mozaice sau creștine, au convenit să nu comită niciun fel de acte violente, astfel încât teritoriul României a găzduit deopotrivă israelieni sau palestinieni (care realizau inclusiv antrenament și instrucție militară) dar fără ca să existe vreodată nici cel mai mic incident.

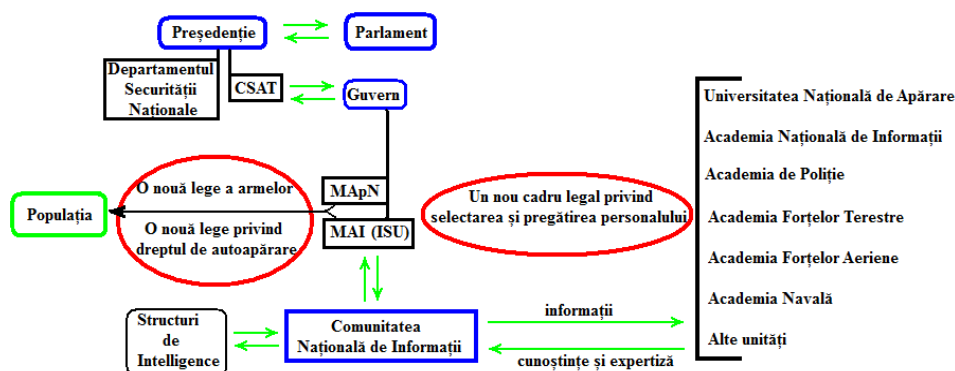

Fig. 2 Noul model de management al securității naționale trebuie să țină seama de câteva aspecte esențiale, din păcate nesocotite până în clipa de față: implicarea directă a populației în anumite segmente ale activității de securitate și pregătirea/instruirea acesteia prin intermediul organelor specializate de la nivelul MApN și MAI (ISU), activitate care nu se va putea desfășura în mod eficient decât dacă va fi fundamental revizuit cadrul legal privind regimul de deținere și utilizare a armelor de foc dar și regimul legal al autoapărării, în mod particular; de asemenea, este necesară o revizuire a cadrului legal al selecției și pregătirii personalului destinat organizațiilor cu vocație în materie de securitate (pentru a se limita sau contracara mecanismele corupției) iar dintre produsele de intelligence ale Comunității Naționale de Informații, o parte să fie distribuite către cercetarea în domeniu, realizată în special în mediul universitar și unitățile de pregătire a personalului de securitate, urmând ca de la aceștia să se întoarcă sub formă de cunoștințe și expertiză⁵.

Chiar și după decembrie 1989, în condițiile trecerii conducerii politice în tabăra occidentală (și israeliană), starea generală de neutralitate nu a încetat, astfel încât a persistat (și se menține încă) un anumit „armistițiu” tacit între comunitățile islamice (destul de mari în teritoriul României contemporane) și autoritățile statului român, aflate în mare pondere sub control american/israelian. Această situație este destul de ușor explicabilă: teritoriul României reprezintă sediul unor importante afaceri desfășurate de oameni de afaceri arabi, care probabil finanțează unele organizații teroriste în mod mai mult sau mai puțin direct. De asemenea, în teritoriul României se află comunități islamiste mari, chiar dacă se mențin în

⁵ Costică Țenu (coordonator), Lucian Ștefan Cozma, *Utilizarea factorilor de mediu în scopuri militare. Agresiunea geofizică și impactul acesteia asupra fizionomiei, conținutului și dinamicii războiului*, teză doctorat, Universitatea Națională de Apărare, București, 2015, p. 27.

general într-un cadru discret. Organizarea unor acte teroriste în teritoriul României, nu numai că nu ar produce efectele scontate (populația României nereprezentând un mediu de acțiune propice) dar ar dinamita afacerile și viața liniștită a comunității islamiste. Fapt care nu ar produce decât mari prejudicii cauzei islamiste și nu ar afecta aproape deloc inamicul islamului. În aceste condiții, în ciuda dispariției de multă vreme a președintelui Ceaușescu, starea de neutralitate stabilită de acesta, în mod ciudat încă se menține.

Agresiuni neconvenționale non-NBC

acțiuni hibride	arme chimice adaptate arme biologice greu identificabile (mutanți) elemente de perturbare a ecosistemelor
acțiuni atipice	bombe incendiare cu aerosoli arme cu infrasunete și ultrasunete arme cu microunde arme cu emisii electromagnetice de ultra joasă frecvență
acțiuni asimetrice	terorism agitatori care provoacă revolte, greve etc. grupuri de cercetare-diversiune atentate și sabotaje realizate de personal specializat agresiuni psihotronice acțiuni imagologice

Fig. 3 În noile condiții ale mediului conflictual și dat fiind volatilitatea mediului modern de securitate, modelele de management al securității naționale trebuie să fie adaptate unor noi modalități de agresiuni neconvenționale de această dată de tip non-NBC, adică realizate fără a se recurge la mijloacele de luptă neconvenționale clasice. În prezent, se poate recurge în cadrul unor forme hibride de acțiune (care combină parțial mijloacele tradiționale cu unele noi și foarte diferite) la utilizarea unor arme chimice foarte greu identificabile, care deja nu mai fac parte din categoria clasică a armelor neconvenționale, fiind realizate de regulă din materii și substanțe aflate pe piață; armele biologice moderne sunt realizate mai nou prin mutații genetice asupra unor vietăți în mod normal inofensive iar asupra ecosistemelor se pot introduce factori perturbatori de natură fizico-chimică prin care se realizează prejudicii la scară mare, dar fără ca acțiunea să poată fi în mod clar identificată sau/și contracarată. De asemenea, se

pot realiza acțiuni atipice de luptă, în care se utilizează sisteme de armamente complet neobișnuite, care acționează prin intermediul unor elemente precum aerosoli, emisii de unde mecanice din spectrul non-audibil, emisii electromagnetice de frecvențe foarte joase ori foarte înalte etc. Pe lângă toate acestea survin și acțiunile asimetrice realizate cu ajutorul unor combatanți ilegali, cel mai adesea infiltrați în adâncimea strategică inamică.

Faptul că aproape toate forțele principale aflate în conflictul global contemporan (americani/israelieni, ruși, diverse popoare din Orientul Mijlociu și Asia, turci, kurzi, chinezi etc.) se găsesc pe teritoriul României dar fără a comite acte de agresiune, ci păstrând o stare de pace cel puțin aparentă, face ca sarcinile structurilor românești de securitate să devină relativ mai ușoare, acestea neavând de înfruntat amenințarea concretă și permanentă a realizării unor acte teroriste în teritoriul României. Cu toate acestea, traficul de armament, probabil și tranzitul de persoane (care fac parte din organizații teroriste) către Occident, sunt realități îngrijorătoare aflate la ordinea zilei pentru statul român. Această aparentă acalmie a făcut ca în România să se dezvolte un sistem găunos al selectării și pregătirii personalului destinat structurilor de securitate. Într-un stat puternic atins de sindromul corupției, în toate segmentele aparatului de stat sistemele normale de selectare și pregătire a personalului au fost înlocuite într-o proporție mai mare sau mai mică de mecanismele specifice corupției.

O asemenea stare de lucruri are o înrăurire hotărâtoare asupra calității resursei umane, care în materie de realizare a securității este poate cea mai importantă dintre resurse. Calitatea slabă a personalului conduce la utilizarea cu un randament general scăzut a mijloacelor aflate în dotare, și prin aceasta acumularea de date și informații inutile, redundante, analizarea defectuoasă a datelor corecte și obținerea de informații eronate, dificultăți în perceperea corectă a realității, incapacitatea de a genera rezultate valoroase ale muncii de securitate, indiferența în obținerea unor astfel de rezultate și în final incapacitatea de a furniza informațiile/rezultatele necesare beneficiarilor naționali de intelligence.

În scopul înlăturării acestei stări de lucruri este necesară inițierea unor măsuri de revizuire profundă a modului de selectare și pregătire a personalului și elaborarea unui cadru normativ clar și categoric în această privință, prin care să se înlătore actuala stare de lucruri discreționară, care lasă larg deschise porțile pentru fenomenul corupției sub toate formele sale, cu efecte dintre cele mai negative asupra structurilor de securitate.

Pentru a se realiza cadrul optim unui management performant al informației de securitate dar și în general al celorlalte componente ale sistemului de securitate națională, s-a ridicat în mod just problema stabilirii unui cadru integrator. Astfel, s-

a stabilit că realizarea unui sistem de management al securității naționale bazat pe o structură unitară, centralizatoare a informației de securitate, ar putea reprezenta un bun început în efortul de realizare a modelului modern, flexibil și eficace, de management al securității naționale.

Un nou model de management care să fie caracterizat prin:

- participarea activă și permanentă a populației în cadrul activităților de securitate (în special cele de apărare și ordine publică) și existența unor programe de instruire a populației și de pregătire pentru diverse situații de criză;

- distrugerea mecanismelor corupției și îndepărtarea posibilităților de formare și acțiune a acestora la nivelul sistemului de selectare și pregătire a personalului, astfel încât să se poată obține personal cu grad înalt de calificare și loialitate;

- existența unui leadership viguros, capabil să (re)acționeze în fața unui mediu de securitate imprevizibil și a unor agresiuni neconvenționale, atipice, hibride;

- capacitatea de a asigura funcționarea sistemului de tip rețea chiar și în caz de criză majoră sau dacă sucombează anumite porțiuni ale rețelei; totodată, capacitatea de protecție informațională, informatică și cibernetică a bazelor de date și a rețelelor de transmitere și prelucrare a datelor și informațiilor;

- livrarea periodică de date și informații mediului de cercetare și celui de pregătire profesională, astfel încât aceste informații să genereze cunoștințe care să poată fi stocate și valorificate;

- capacitatea modelului (și a culturii de securitate care-l însoțește) de a funcționa eficient într-un mediu de securitate volatil, caracterizat printr-un grad mărit de incertitudine, și odată cu aceasta capacitatea sa de a se adapta rapid și bine unor schimbări radicale.

În condițiile concrete ale momentului de față este necesară crearea unui organ special destinat acțiunilor neconvenționale (non-NBC) de tip hibrid, asimetric și atipic. Astfel de acțiuni, de altfel tot mai specifice mediului modern de conflict, cuprind un amplu cadru de desfășurare multidimensional, depășind cu mult capacitatea actuală de acțiune sau de răspuns a componentelor tradiționale aparținând sistemului de securitate. Personalul acestora nu este (încă) pregătit pentru a răspunde noilor tehnologii puse în joc, fiind completamente incapabil să identifice noile tipuri de agresiuni (de pilă, cele geofizice sau cele psihotronice) și cu atât mai puțin să realizeze contracararea lor.

Concluzii

Din perspectiva celor arătate mai înainte putem observa o serie de aspecte pe cât de îngrijorătoare pe atât de interesante sub aspectul preocupărilor destinate îmbunătățirii și adaptării modelelor de management pentru securitatea națională:

- actualele modele de management nu iau în considerare aspecte esențiale legate de mediul contemporan de confruntare, multidimensional și bazat pe tehnologii pentru care în România nu doar că încă nu există niciun fel de experiență, dar nici măcar date și informații elementare;

- deși se susține că activitatea sistemului de securitate este finalmente dedicată cetățeanului, exact cetățenii nu sunt luați aproape deloc în calcul în activitatea concretă a acestui sistem, astfel încât reconceperea modelelor de management pentru securitate va trebui printre altele să reintroducă populația (ori anumite segmente ale acesteia) între componentele active ale securității naționale, prin pregătire/instruire și dotare permanentă cu echipamente care să permită participarea în situații grave a populației la lupta de apărare și asigurare a ordinii publice;

- ne lipsește complet din schema sistemului de securitate, organizația destinată identificării și contracarării acțiunilor de tip neconvențional (non-NBC), hibrid și asimetric, la nivelul căreia ar trebui să se facă și instruirea personalului în domeniul noilor tehnologii dar și munca de cercetare pentru punerea la punct a sistemelor de identificare/contracurare;

- nu s-a făcut până acum practic nimic pentru limitarea sau înlăturarea mecanismelor corupției, ceea ce face ca sistemul de selectare și promovare al personalului din cadrul organizațiilor cu vocație în domeniul securității, să rămână în mare măsură de domeniul discreționar, sau al unor proceduri dubioase și greu sau imposibil de verificat.

Aceste motive, alături de multe altele care nici măcar nu au mai fost aici trecute în revistă, conduc la concluzia că avem încă mult de lucrat până la construirea unui model modern de management pentru securitatea națională. Fără îndoială, preocupări în acest sens există, rămâne de văzut în ce măsură va exista și voința politică necesară.

BIBLIOGRAFIE

Constituția României.

COZMA Ș, (coordonator) ȚENU C, *Utilizarea factorilor de mediu în scopuri militare. Agresiunea geofizică și impactul acesteia asupra fizionomiei, conținutului și dinamicii războiului*, teză doctorat, Universitatea Națională de Apărare, București, 2015.

Doctrina națională a informațiilor pentru securitate - adoptată în ședința Consiliului Suprem de Apărare a Țării din 23 iunie 2004.

DUVAC I, *Intelligence și securitate națională* (curs), Editura Universității București, 2006.

GHICA A, ZULEAN M; *Politica de securitate nationala. Concepte, institutii, procese*, Editura Polirom, 2007.

Legea 14/1992 privind organizarea S.R.I. în forma consolidată la data de 11 septembrie 2014 prin modificările și completările aduse de către Legea nr. 181 din 9 octombrie 1998; OG nr. 72 din 13 iunie 2002; OUG nr. 52 din 12 iunie 2003 și Legea nr. 255 din 19 iulie 2013.

Legea 415/2002 privind organizarea și funcționarea Consiliul Suprem de Apărare a Țării.

Legea 51/1991 privind siguranța națională republicată în Monitorul Oficial nr. 190 din 18 martie 2014.

Legea nr. 1/1998 privind organizarea S.I.E. republicată în Monitorul Oficial nr. 511 din 18 octombrie 2000.

Legea nr. 182/2002 privind protecția informațiilor clasificate, actualizată OUG nr. 16 din 09 martie 2005; Legea nr. 268 din 1 octombrie 2007 și Legea nr. 255 din 19 iulie 2013.

DREPTUL INFORMAȚIILOR – CADRUL JURIDIC AL SOCIETĂȚII INFORMAȚIONALE

INFORMATION LAW – THE LEGAL FRAMEWORK OF INFORMATION SOCIETY

*dr. Mihai-Ștefan DINU**

Rezumat: *Articolul abordează analiza societății informaționale, identificând principalele componente ale utilității de informații, urmând îndeaproape abordarea lui Yoneji Masuda privind societatea informațională. În acest context, concomitent cu avansul tehnologic fără precedent, normele juridice se dovedesc uneori depășite de realitatea din teren, în special când se discută despre infrastructuri critice și accesul la date și informații. În acest sens dreptul informațiilor trebuie dezvoltat, dacă nu ca ramură specială de drept atunci ca disciplină academică care să aprofundeze aspecte relaționate informațiilor clasificate, accesului la informații publice, protecția datelor personale etc.*

Cuvinte-cheie: *Informații, infrastructuri critice, societatea informațională, utilitate de informații, securitate națională extinsă.*

Abstract: *This paper focuses on the analysis of information society, identifying the main components of information utility, following Yoneji Masuda's approach on information society. In this framework, along with the unprecedented technological advances, legislative aspects are sometimes outdated, especially when it comes to critical infrastructure and access to data and information. In this regard, information law must be developed if not as a specialized brunch of law at least as an academic discipline that might cover issues related to classified information, access to public information, protection of personal data etc.*

Keywords: *information, critical infrastructure, information society, information utility, extended national security.*

Introducere

Astăzi, când deja am traversat mijlocul celui de al doilea deceniu al mileniului trei nu ar fi necesar un nivel exagerat de efort pentru a convinge, cel puțin în medii precum cel universitar și cel academic de importanța sistemelor

* Cercetător științific gr. II și cadru didactic asociat în cadrul Departamentului Sisteme Informaționale și Informații pentru Apărare din cadrul Universității Naționale de Apărare „CAROL I”, E-mail: mihaistdinu@yahoo.co.uk

informatică, a datelor, informațiilor și sistemelor informaționale. Într-adevăr, la nivelul anului 2016, competențele digitale trebuie să fie un dat, – în comparație cu cea de a doua jumătate a secolului XX – acestea fiind echivalente, la nivelul începutului gimnaziului de exemplu, cu abilitatea de a citi un text.

Suntem în epoca în care educația sau cel puțin anumite perioade ale acesteia se desfășoară online, urmărind știrile și facem cumpărături online, facem plăți online, ne îndeplinim datoria de cetățeni, achitând taxele și impozitele online. Și în privința timpului liber, al distracției sau al petrecerii vacanțelor situația se prezintă similar: achiziționăm pachete de călătorie prin intermediul sistemelor informatice, ascultăm muzică sau urmărим filme prin intermediul sistemelor informatice din ce în ce mai miniaturizate, comunicăm cu prietenii sau cu colegii de muncă prin intermediul acestor device-uri, și a rețelelor de telecomunicații devenite din ce în ce mai digitalizate și virtualizate. Starea de sănătate ne este monitorizată atent de medici cu ajutorul computerelor, rezultatele fiind stocate în baze de date, avem acces la servicii medicale prin intermediul unui „card de sănătate” digital ce stochează date transmise prin intermediul sistemelor informatice în bazele de date din sistemul informațional de sănătate, organele corpului uman pot fi susținute de minuni ale avansului tehnologic, peacemakerele pot fi ajustate prin intermediul modulului wireless încorporat, de către medicii specialiști. Iar exemplele pot continua.

Revenind la comparația dintre competențele digitale și abilitatea de a citi, trebuie să facem necesara mențiune că într-adevăr abilitatea de a citi nu echivalează cu analiza literară, după cum simpla folosire a computerului nu echivalează cu analiza informației. Sau, pentru a ne apropia întrucâtva de tema principală a articolului nostru, simpla abilitate de a citi reglementări juridice, legi sau coduri, nu ne și transformă în specialiști ai interpretării juridice (juriști, avocați, grefieri sau magistrați). Așadar, după cum abilitatea de a citi nu e suficient pentru a realiza analize literare sau după cum competența digitală se dovedește insuficientă în analiza informației, similar, simpla lectură a textelor juridice nu e suficientă pentru a înțelege aspectele legislative complexe ce fundamentează o cât mai bună funcționare a societății.

Societatea informațională – metaforă sau concept strategic?

Începutul mileniului trei găsește termenul de societate informațională deja diseminat la scară largă, depășind statutul de termen cotidian al vocabularului științelor sociale în special prin intermediul unor domenii precum cel politic și al afacerilor. Astfel, penetrează profund limbajul mediei scrise și online căpătând o popularitate rapidă. Această popularitate a condus, însă la diluarea conținutului său esențial și la căpătarea unui nivel semnificativ de contradicție, imprecizie și,

evident confuzie. Prin urmare, definirea sau interpretarea unitară a termenului fundamentată pe cele mai solide argumente reieșite din studiul literaturii științifice a domeniului sau din experiența practicienilor a devenit, în timp, dificilă. Caracterul interdisciplinar al termenului a contribuit, din punct de vedere academic, în plus la neclaritatea sa, existând un număr semnificativ de teorii ale societății informaționale. Dezvoltarea inegală a acestor teorii, coroborat cu puterea financiară sau aria de vizibilitate a domeniilor ce le-au promovat au condus mai degrabă la o bătălie surdă între diverse concepte cu caracter individual original, decât la o dezbatere științifică care să pornească de la elemente comune, împărțite de fiecare dintre aceste teorii. S-a creat astfel impresia că din punct de vedere conceptual societatea informațională s-a dezvoltat separat de realitatea empirică pe care o numim astăzi societatea informațională.

În această secțiune a lucrării noastre propunem explorarea subiectului prin relaționarea ariei conceptuale cu cea a realității empirice cu principalul obiectiv de a identifica elementele/componentele principale a căror acțiune impun societatea informațională ca principal motor/caracteristică de funcționare a societății umane sau, de ce nu, luarea în considerare a ipotezei că societatea informațională reprezintă societatea umană *per se*.

Studiul literaturii de specialitate reflectă, chiar și în ceea ce privește originea termenului, neclaritățile și diversitatea de opinii menționate anterior. Astfel, potrivit unui studiu¹ privind influența tehnologiei informației și comunicațiilor asupra dimensiunii sociale a societății cunoașterii, societatea informațională a fost folosită ca și metaforă în Japonia, de către Konichi Kohyama în anul 1968, ca justificare pentru politica națională, în decada 1960-1970 acesta împreună cu Yoneji Masuda fiind autori ai unor rapoarte destinate guvernului nipon privind impactul social al computerelor.

Masuda este considerat unul dintre pionierii computerizării în Japonia, din postura sa de sociolog cu activitate profesională și academică recunoscută, jucând un rol semnificativ în definirea strategică a modelului tehnologic de societate specific Japoniei și promovarea politicilor publice bazate pe ideea de societate informațională. Deși nucleul teoriilor sale a fost finisat relativ târziu², la aproximativ un deceniu după realizarea rapoartelor guvernamentale menționate anterior, acestea au fost fundamentate solid, astfel încât caracteristicile identificate de către acesta pot fi recunoscut și în ziua de astăzi (tabelul nr. 1).

¹ Ljerka Luic, Miroslav Bojovic, *Effect of ICT on the Social Dimension of Short-term and Long-term Alignment of the Participants in the Construction of a Knowledge Society*, în *Advanced Materials Research* vol. 601 (2013), Trans Tech Publications, Zurich, 2013, p.508.

² Yoneji Masuda, *The Information Society as Post-Industrial Society*, World Future Society, Washington D.C., 1981.

Societatea Informațională

Tehnologia inovativă	Computerul (putere de procesare, control computerizat)
	Înlocuire, amplificare a muncii intelectuale
Structura socioeconomică	Putere de producție informațională (creștere a acțiunilor optime, capabilități de selecție)
	Informație, tehnologie, cunoaștere
	Utilități de informații (rețele de informații, baze și bănci de date etc)
	Extinderea limitelor cunoașterii, spațiul informațional
	Industrii intelectuale (industria informației, industria cunoașterii)
	Structura industrială matriceală (industrii primare, secundare, terțiare/sistem industrial)
	Economie sinergică (producție întrunită și utilizare comună)
	Principiul obiectivelor (anticiparea sinergică a rezultatelor/efectelor)
	Comunități voluntare (comunități locale și informaționale)
	Infrastructură, sinergie, precedent și beneficiu social
	Societate funcțională (multicentrism, funcție, autonomie)
Valori	Satisfacția națională
	Democrație participativă
	Mișcările cetățenești, litigii
	Șocul viitorului, terrorism, invadarea vieții private
	Crearea cunoștințelor de masă
Valori	Valori durabile (satisfacerea nevoilor de realizare a obiectivelor)
	Auto-disciplina, contribuția socială
	Globalism (dezvoltare durabilă/simbioza omului cu natura)

Tabelul nr. 1. Caracteristici ale societății informaționale³

Dincolo de extraordinara capacitate de previzionare a autorului (*controlul computerizat, puterea informațională, comunități și infrastructuri de informații, fenomenul terorismului, invadarea vieții private etc.*), este important de remarcat că în accepțiunea sa, principalul centru de producție al societății informaționale

³ Yoneji Masuda, *op.cit.*, pp. 30-33 (traducerea și adaptarea autorului).

este utilitatea de informații, aceasta constând din rețele informaționale și bănci de date, cu alte cuvinte o infrastructură publică bazată pe computere⁴.

Astăzi, în cel de al doilea deceniu al mileniului trei, la nivel național, termenul de societate informațională dispune nu numai de o rezonanță ci și de un conținut care ne conduc către ideea că în cele aproape patru decenii scurse de la apariția lucrării lui Masuda, termenul și-a dezvoltat dimensiunea conceptual-strategică.

Cea mai concretă dovadă în sensul acestei afirmații este constituită de existența la nivelul puterii executive a statului român a Ministerului Comunicațiilor și pentru Societatea Informațională. Astfel, funcțiile reglementate⁵ prin H.G. nr. 548/2013 ale acestui organ de specialitate al administrației publice centrale în domeniul comunicațiilor electronice, serviciilor poștale, tehnologiei informației și al societății informaționale sunt:

- funcția strategică – care asigură planificarea strategică, elaborarea și implementarea politicilor în domeniul de specialitate;
- funcția de reglementare – prin reglementarea unitară a implementării politicilor în domeniul tehnologiei informației și al societății informaționale;
- funcția de administrare și gestiune – prin administrarea și gestionarea patrimoniului din domeniul de activitate și a pozițiilor orbitale⁶ atribuite României;
- funcția de promovare, coordonare, monitorizare, control și evaluare a realizării politicilor în domeniul reglementat;
- funcția de elaborare a cadrului normativ-metodologic, funcțional, operațional și financiar necesar realizării politicilor în domeniu;
- funcția de autoritate de stat prin care se asigură urmărirea și controlul respectării reglementărilor în domeniile sale de activitate;
- funcția de reprezentare în organisme și organizațiile naționale, regionale și internaționale, ca autoritate de stat în domeniile sale de activitate;
- funcția de comunicare, atât cu celelalte structuri ale domeniului public, cât și cu sectorul privat și societatea civilă.
- funcția de organism intermediar pentru a se asigura implementarea măsurilor din Programul operațional sectorial pentru „Creșterea competitivității economice și Programul operațional „Competitivitate”;
- funcția de absorbție a fondurilor acordate de Uniunea Europeană și alte state prin acorduri bilaterale în domeniile sale de activitate.

⁴ Yoneji Masuda, *op.cit.*, p.75.

⁵ H.G. nr. 548/2013, modificată și completată prin H.G. nr. 46/2016, Monitorul Oficial Nr. 100 din 9 februarie 2016.

⁶ Ibidem.

De la utilitatea de informații la sisteme informaționale și infrastructuri critice – elemente principale ale infrastructurii societății informaționale

Revenind la perspectiva lui Masuda asupra societății informaționale, este dificil să nu observăm analogiile dintre caracteristicile utilității de informații⁷ și cele ale sistemului informațional (S.I.). Potrivit specialiștilor autohtoni⁸, o definiție în sens larg a sistemului informațional ar propune formularea acestuia ca fiind *ansamblul resurselor informaționale, fluxurilor și circuitelor informaționale, „organizate într-o concepție unitară care să cuprindă totalitatea interacțiunilor dintre oameni, procese, date și tehnologii, cu precădere cele privind tehnologia informației și comunicațiilor pe care o organizație le utilizează, în procesele informaționale și decizionale (...)”*⁹

Deși la nivel academic global există numeroase și diverse abordări privind definiția sistemului informațional, dintre definițiile propuse în lucrările unor autori străini, exemplificăm cu cele formulate de către Ralph Stair, Ron Weber și Nell Dale, după cum urmează:

- Sistemul informațional este *un grup de elemente inter-relaționate destinate culegerii (input/intrare), procesării, stocării și diseminării (output/ieșirii) datelor și informațiilor și care poate furniza reacții corective cu ajutorul mecanismelor de feedback cu scopul de a realiza un obiectiv.*¹⁰

- Sistemul informațional este *un sistem ce poate fi studiat individual, independent de modul în care este desfășurat în contextul organizațional și social.*¹¹

- Sistemul informațional *poate fi în general definit drept software ce ajută la organizarea și analizarea datelor.*¹²

Se poate observa, din lista de mai sus a definițiilor, că există asemănări și deosebiri între abordările autorilor menționați.

Astfel, dacă în cazul definiției autohtone, propusă de profesorul Constantin Alexandrescu există similitudini majore, cea autohtonă fiind mai cuprinzătoare, în

⁷ Yoneji Masuda, *op.cit.*, p.75.

⁸ C-tin Alexandrescu, Ghe. Boaru, Gelu Alexandrescu, *Bazele teoretice ale sistemelor informaționale*, Ed. UNAp „Carol I”, București, 2014.

⁹ Ibidem, p. 58

¹⁰ Ralph Stair, George Reynolds, *Principles of Information Systems*, Course Technology, Cengage Learning, Boston, 2010, p. 4 și *Fundamentals of Information Systems*, Cengage Learning, Boston, 2016, p.4.

¹¹ Ron Weber, *Ontological Foundations of Information Systems*, Coopers & Lybrand and the Accounting Association of Australia and New Zealand, Melbourne, p. 84.

¹² Nell Dale, John Lewis, *Computer Science Illuminated*, Jones & Bartlett Learning, Burlington, 2016, p.396.

cazul celor propuse de Ron Weber și Nell Dale, se pot observa limitări ale abordărilor, în sensul în care accentul este pus pe o anumită componentă a sistemului informațional. În cazul definiției propusă de Weber, credem că nu putem studia un sistem informațional fără a lua în considerare mediul organizațional și social. Entitatea organizațională este, în opinia noastră, componentă majoră a unui sistem informațional, funcțiile și comportamentul acestuia fiind modelate de strategiile, politicile și procedurile organizației. Acestea, la rândul lor, sunt modelate de tiparele normative și de reglementare așa cum transpar ele din cadrul normelor sociale și juridice care au rolul de a *asigura relațiilor sociale securitatea esențială, precum și armonia*¹³ în temeiul valorilor și intereselor fundamentale ale mediului în care funcționează un respectiv sistem informațional.

În cazul definiției propuse de Nell Dale, limitările apar, de asemenea, în segmentul componentelor sistemului informațional, accentul fiind pus pe componenta de software: aplicații pentru *foi de calcul electronice, sisteme de management ale bazelor de date și comerț electronic*¹⁴, fiind omise elementele hardware, uman etc.

În opinia noastră, definiția completă a sistemului informațional ar trebui să ia în considerare toate elementele din schema de mai jos (*figura nr. 1*) și relațiile dezvoltate între acestea precum și efectele acestor relații.

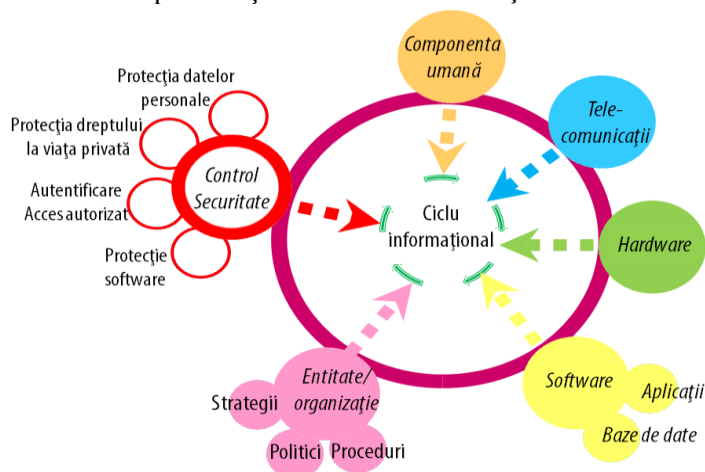

Figura nr. 1. Componentele majore ale unui sistem informațional, și relațiile dintre acestea¹⁵

¹³Nicolae Popa *et al*, *Teoria generală a dreptului. Sinteze pentru seminar*, Editura All Beck, București, 2005, p. 113.

¹⁴ Nell Dale, John Lewis, *op.cit*, 2016, p.396.

¹⁵ Concepția și designul grafic aparțin autorului.

Astfel, abordarea noastră propune, similar unora deja existente, ca și componente majore ale sistemului informațional:

- Componenta umană;
- Telecomunicațiile (inclusiv networking);
- Componenta hardware;
- Componenta software;
- Componenta organizațională;
- Componenta de control și securitate;
- Ciclul informațional (operaționalizat de fiecare dintre componentele

anterioare).

Contribuția esențială a abordării noastre este constituită de accentul pus pe relațiile create de funcționarea sistemului (la nivel intern și extern), dar mai ales pe efectele juridice create atât de funcționarea sistemului cât și de relațiile rezultate în urma funcționării sale. Aceste efecte sunt, de altfel, motivul fundamental al existenței unui cadru juridic specific, pe care l-am numit drept *cadrul juridic al societății informaționale*.

Evident, înainte de a dezvolta ideea cadrului juridic, trebuie să facem loc unor precizări lămuritoare, reintroducând în analiza noastră caracterul de previzionare, extrem de precis în intenția de a identifica caracteristici ale societății informaționale (*tabelul nr. 1*), demonstrat de Masuda în lucrarea sa¹⁶ apărută cu patru decenii în urmă. Astfel, în accepțiunea acestuia, centrul principal de producție al societății informaționale, utilitatea informațională *constă din rețele informaționale și bănci de date*, cu alte cuvinte *o infrastructură publică bazată pe computere*¹⁷.

Introducerea termenului de infrastructură bazată pe computere conduce, în general, astăzi, către *conceptul de infrastructură critică*, în special către acela de *infrastructură informațională critică*.

Similar sistemelor informaționale, diversitatea definițiilor privind infrastructurile critice este vastă și complexă, ceea ce nu împiedică, însă, identificarea unor elemente comune ale acestor definiții.

Având în vedere caracterul special, reieșit din rolul și funcțiile acestui tip de infrastructuri relaționate cu buna funcționare a unui stat, în ultimul deceniu dezvoltarea și protecția acestui tip de infrastructuri a început să fie reglementată nu numai tehnic, ci și juridic. Suntem de părere că nevoia acută de reglementare unitară în domeniul infrastructurilor critice, apare la nivelul academic și al autorităților de stat din cel puțin două motive principale: asigurarea unor servicii

¹⁶ Yoneji Masuda, *op.cit.*, pp. 30-33.

¹⁷ *Ibidem*, p.75.

publice eficiente către populație și creșterea numărului de amenințări și atacuri teroriste la adresa principalelor componente funcționale ale statului. De altfel, trebuie menționat că dezvoltarea academică a subiectului infrastructurilor critice a fost posibilă în special pe filiera expertizei științifice necesare fundamentării deciziei la nivelul autorităților statale, pe fondul dezvoltării unor capacități superioare de protecție a acestor infrastructuri în cazul unor dezastre naturale, atacuri teroriste sau disfuncționalități rezultate din erori umane sau tehnice. Poate tocmai de aceea, majoritatea definițiilor pot fi identificate la nivel de legislație națională sau comunitară sau la nivelul unor documente programatice, așa cum este cazul strategiilor.

Pentru a fi și mai concreți, sporirea protecției infrastructurilor critice a devenit un aspect cheie odată cu dezvoltarea dimensiunii cibernetice a conflictelor, și apariția posibilității afectării în mod negativ a dezvoltării unui stat, în special ca urmare a unor acțiuni teroriste ce ar putea bloca domenii de activitate relaționate infrastructurilor critice. Astfel, potrivit *Centrului pentru coordonarea protecției infrastructurilor critice (CCPIC)*¹⁸, infrastructura critică națională (ICN) este definită, preluând semnificațiile din OUG 98/03 noiembrie 2010 art.3 lit.a drept *un element, un sistem sau o componentă a acestuia care este esențial pentru menținerea funcțiilor vitale ale societății, a sănătății, siguranței, securității, bunăstării sociale sau economice a persoanelor, și a cărei perturbare sau distrugere ar avea un impact semnificativ la nivel național ca urmare a incapacității de a menține respectivele funcții*¹⁹.

Potrivit literaturii de specialitate în domeniu, numărul și natura infrastructurilor critice diferă de la un stat la altul, în funcție de interesele naționale și obiectivele de securitate specifice.

¹⁸ Potrivit art.4 (2) al OUG 98/03. noiembrie 2010, atribuțiile CCPIC (structură de specialitate din cadrul Ministerului Afacerilor Interne) sunt relaționate „organizării și desfășurării activităților necesare implementării directivei Consiliului European nr. 2008/114/CE din 8 decembrie 2008, și anume: elaborarea cadrului normativ specific, coordonarea activităților autorităților publice responsabile în vederea identificării infrastructurilor critice europene/naționale, realizarea cooperării între autoritățile publice responsabile și structurile neguvernamentale, asigurarea punctului național de contact în relația cu alte State Membre, Comisia Europeană, NATO și alte structuri internaționale, precum și managementul la nivel național al Rețelei de Alertă și Informare privind Infrastructurile critice – CIWIN”.

¹⁹ cpic.mai.gov.ro/pic.html (accesat la 16.04.2016).

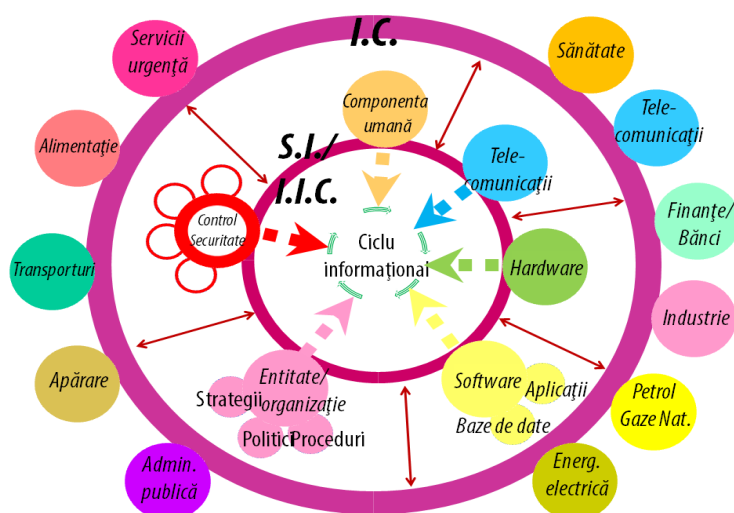

Figura nr. 2. Infrastructuri critice (I.C.) și relațiile cu ansamblul sistemelor informaționale (S.I.) ce formează infrastructura informațională critică (I.I.C.)²⁰

La un studiu atent al lucrărilor din domeniu²¹ și strategiilor specifice²² ale unor state precum SUA, Canada, Austria, Australia, Germania, Marea Britanie, sau ale unor organizații precum UE, pentru a da numai câteva exemple, s-au putut identifica o serie de infrastructuri critice comune, pe care le-am reprezentat schematic în figura nr. 2.

Adițional infrastructurilor critice sectoriale (alimentație, servicii de urgență, energia, telecomunicațiile etc), suntem de părere că ar trebui evidențiată importanța infrastructurii informaționale critice care reprezintă, în fapt, nucleul vital al infrastructurilor critice sectoriale.

²⁰ Concepția și designul grafic aparțin autorului.

²¹ Christopher Laing, Atta Badii & Paul Vickers, *Securing critical infrastructures and critical control systems: approaches for threat protection*, Information Science Reference (IGI Global), Hershey, 2013; Per Hokstad, Jorn Vatn, Ingrid Utne, *Risk and Interdependencies in Critical Infrastructures: A Guide for Analysis*, Springer-Verlag, London, 2012; Janusz S. Kowalik, Janusz Gorski, Anatoly Sachenko, *Cyberspace Security and Defense: Research Issues*, Springer, Dordrecht, 2005; Thomas A. Johnson, *Cyber-Security: Protecting Critical Infrastructures from Cyber Attack and Cyber Warfare*, CRC Press, Boca Raton, 2015.

²² *Presidential Policy Directive/PPD-21 – Critical Infrastructure Security and Resilience*, Office of the Press Secretary, White House, 12 februarie 2013, la www.whitehouse.gov/the-press-office/2013/02/12/presidential-policy-directive-critical-infrastructure-security-and-resil

Cadrul juridic al societății informaționale și apariția unei noi discipline – dreptul informațiilor

Pornind de la ideea că centrul de producție principal al societății informaționale este unitatea de informații, iar la baza acesteia se află sistemele informaționale, înaintăm premisa că un cadru juridic specific societății informaționale trebuie să surprindă reglementări relaționate fiecărui element din compunerea sistemului informațional (*figura nr. 1*), inclusiv acelora ciclului informațional aflat în nucleul sistemelor. Considerând ca elemente principale ale sistemului următoarele:

- componenta umană;
- telecomunicațiile;
- componenta hardware;
- componenta software;
- componenta organizațională;
- componenta de securitate și control.

Putem identifica faptul că o caracteristică comună și necesară funcționării eficiente a componentelor sistemului informațional este *identitatea*. Astfel, pentru a căpăta acces la ciclul informațional în cadrul organizației componenta umană are nevoie de identitate pentru a se identifica și căpăta acces autorizat în cadrul sistemului astfel încât să poată participa în cadrul proceselor cuprinse în ciclul informațional. Aceeași condiție a identificării în scopul accesării autorizate a sistemului există și în cazul celorlalte componente, telecomunicații, hardware, software, organizație, componenta de securitate și control având rolul ca fiecare dintre politicile și procedurile sistemului să fie aplicate și îndeplinite, în scopul preîntâmpinării accesului neautorizat la diverse tipuri de date și informații, cum ar fi: informațiile clasificate, datele personale, date și informații privind viața privată. Controlul accesului la aceste date și informații este esențial, accesul neautorizat putând conduce la încălcări ale legii precum:

- furtul de identitate;
- încălcarea dreptului la viață privată;
- încălcarea drepturilor de autor și a drepturilor conexe;
- nerespectarea drepturilor de proprietate industrială;
- încălcări ale legislației privind drepturile conexe;

• intrusiunea în sisteme automatizate de control în scopul deturnării infrastructurilor informaționale critice necesare funcționării infrastructurilor critice sectoriale (*figura nr. 2*).

Pe de altă parte politicile și procedurile de securitate și control trebuie să fie executate în conformitate cu prevederile legale din domeniul drepturilor omului în

cea ce privește drepturile și libertățile individuale și cetățenești. Astfel, procedurilor privind situațiile în care se impune supravegherea tehnică, procedurilor privind protecția datelor personale, procedurilor privind accesul la informații cu caracter public, li se impune acordată o atenție deosebită prin norme constituționale și legi speciale, astfel încât să nu fie apărute raporturile juridice născute în cadrul relațiilor dintre componentele sistemelor informaționale.

Deși nu poate fi consacrat deocamdată ca ramură de sine stătătoare a dreptului, dreptul informațiilor constituie fundament al unei discipline destinate specialiștilor domeniului. Prin urmare, putem afirma că obiectul de reglementare a dreptului informațiilor este reprezentat de relațiile sociale născute în urma culegerii, stocării, prelucrării și/sau diseminării datelor și informațiilor reglementate de normele juridice. Putem, așadar, afirma că norma juridică de drept al informațiilor reprezintă acea normă socială căreia îi corespund prevederi legale destinate organizării și disciplinării relațiilor dintre subiecte de drept în domeniul culegerii, accesului, procesării, păstrării sau transferului datelor și informațiilor. Norma de drept al informațiilor este elaborată sau recunoscută de puterea de stat, conform valorilor sociale pe baza cărora sunt stabilite drepturi și obligații a căror respectare este asigurată de forța coercitivă a statului.

Concluzii

Înțelegerea nevoii dezvoltării cadrului juridic al societății informaționale – concomitent cu aprofundarea aspectelor conceptual teoretice desprinse din realitatea imediată în cadrul disciplinei de drept al informațiilor – trebuie să capteze atenția factorilor decizionali naționali, cu atât mai mult cu cât este relaționată conceptului de securitate națională extinsă, concept promovat de *Strategia Națională de Apărare*²³. Potrivit strategiei, noul concept propus *vizează interesele care converg spre asigurarea securității naționale, manifestate în următoarele domenii: apărare (înțeleasă în dubla calitate normativă, de apărare națională și apărare colectivă), ordine publică, activitatea de informații, contrainformații și de securitate, educație, sănătate, economic, energetic, financiar, mediu, infrastructuri critice.*

În acest context, putem afirma faptul că în analiza dimensiunilor securității trebuie să fie considerată dimensiunea cyber (figura nr. 3), dacă ținem cont de aspectele menționate în secțiunea anterioară a acestui articol, unde subliniam că buna funcționare a unui stat, implicit starea de securitate a acestuia, este relaționată

²³ *Strategia Națională de Apărare pentru perioada 2015-2019: O Românie puternică în Europa și în lume*, Administrația prezidențială, Monitorul Oficial, partea I, nr. 450 din 23 iunie 2015, p. 6.

infrastructurilor critice sectoriale și, în principal, infrastructurii informaționale critice.

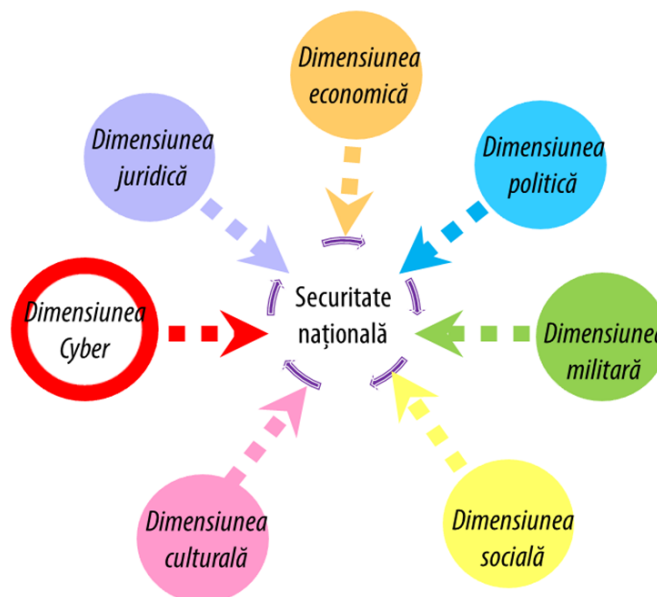

Figura nr. 3. Dimensiuni ale securității naționale extinse în societatea informațională

Deși poate părea surprinzătoare, în special pentru adepții abordării tradiționale a securității, prezența dimensiunii juridice în ansamblul dimensiunilor securității, aceasta capătă sens, așa cum menționam anterior, în principal ca suport al dimensiunii cyber, atât la nivel național în cadrul programului privind protecția infrastructurilor critice, cât și la nivelul internațional al securității. Astfel se pot crea instrumente juridice solide care să protejeze atât drepturile și libertățile individuale cât și protecția infrastructurilor critice naționale, europene sau internaționale asigurarea acestora fiind posibilă prin forța coercitivă a statului, respectiv a organizațiilor europene și internaționale, în special în fața unor actori non-statali, imprevizibili, precum ISIS care a reuși să tranforme fenomenul terorismului în plină dezvoltare a societății informaționale.

BIBLIOGRAFIE

- ALEXANDRESCU C, Boaru G, ALEXANDRESCU G, *Bazele teoretice ale sistemelor informaționale*, Ed. UNAp „Carol I”, București, 2014; ccpic-mai.gov.ro/pic.html (accesat la 16.04.2016);
- DALE N, LEWIS J, *Computer Science Illuminated*, Jones & Bartlett Learning, Burlington, 2016;
- H.G. nr. 548/2013, modificată și completată prin H.G. nr. 46/2016, Monitorul Oficial Nr. 100 din 9 februarie 2016;
- HOKSTAD P, VATN J, UTNE I, *Risk and Interdependencies in Critical Infrastructures: A Guide for Analysis*, Springer-Verlag, London, 2012;
- KOWALIK J S., GORSKI J, SACHENKO A, *Cyberspace Security and Defense: Research Issues*, Springer, Dordrecht, 2005;
- LAING C, BADIO A & VICKERS P, *Securing critical infrastructures and critical control systems: approaches for threat protection*, Information Science Reference (IGI Global), Hershey, 2013;
- LUIC L, BOJOVIC M, *Effect of ICT on the Social Dimension of Short-term and Long-term Alignment of the Participants in the Construction of a Knowledge Society*, în *Advanced Materials Research* vol. 601 (2013), Trans Tech Publications, Zurich, 2013, p.508;
- MASUDA Y, *The Information Society as Post-Industrial Society*, World Future Society, Washington D.C., 1981.
- POPA N. et al, *Teoria generală a dreptului: Sinteze pentru seminar*, Editura All Beck, București, 2005;
- Presidential Policy Directive/PPD-21 – Critical Infrastructure Security and Resilience*, Office of the Press Secretary, White House, 12 februarie 2013, la www.whitehouse.gov/the-press-office/2013/02/12/presidential-policy-directive-critical-infrastructure-security-and-resil (accesat 16.04.2016), XXXXXXXX și cu alte doc progr
- STAIR R, REYNOLDS G, *Principles of Information Systems*, Course Technology, Cengage Learning, Boston, 2010 și *Fundamentals of Information Systems*, Cengage Learning, Boston, 2016;
- Strategia Națională de Apărare pentru perioada 2015-2019: O Românie puternică în Europa și în lume*, Administrația prezidențială, Monitorul Oficial, partea I, nr. 450 din 23 iunie 2015;

THOMAS A. J, *Cyber-Security: Protecting Critical Infrastructures from Cyber Attack and Cyber Warfare*, CRC Press, Boca Raton, 2015;

WEBER R, *Ontological Foundations of Information Systems*, Coopers & Lybrand and the Accounting Association of Australia and New Zealand, Melbourne;

MAREA NEGRĂ ÎN CONTEXTUL GEOSTRATEGIC ACTUAL

THE BLACK SEA IN THE CURRENT GEOSTRATEGIC CIRCUMSTANCES

*Gl (r) prof. univ. dr. Mihai ILIESCU**

Rezumat: Autorul încearcă, pe scurt, să aducă în atenția celor interesați problema complexă a geopoliticii continentale și regionale a Mării Negre prezentând și analizând dimensiunile continuumului spațio-temporal al arealului și impactul acestuia pe ansamblul geostrategic.

Tot la nivelul analizei sunt identificați factorii ce se concretizează în riscuri la adresa securității regiunii Mării Negre, cu extensie spre nivelul global de realizare a securității, dintre care tranzitul elementelor teroriste și ale crimei organizate către Europa Centrală și de Vest prin regiunea Mării Negre și fluxurile migratorii masive dinspre Asia și Africa spre Europa Centrală și de Vest.

În final, autorul ajunge la concluzia că natura confruntării pe ansamblul zonei Mării Negre rămâne, pe moment, în dimensiunea asimetrică, dar pe măsura consolidării în zonă a sistemelor strategice ale marilor actori internaționali, aceasta poate trece succesiv la o natură hibridă și ulterior, pe o acutizare ideologică, până la întrebuițarea la nivelul unui atac terorist local cu mijloace artisanale de distrugere în masa și ulterior cu intrarea în calcul a arsenalelor puterilor nucleare.

Cuvinte-cheie: areal strategic euro-atlantic; actori geopolitici; dimensiuni de securitate; tipologie hibrid; confruntauări psiho-informaționale.

Abstract: The author tries to draw the attention of the ones concerned to the complex issue of continental and regional geopolitical aspects of the Black Sea by performing an analysis of the ever-lasting space and temporal dimensions of the area and their impact on the geostrategic environment.

At the same level of analysis, the author identifies the factors generating risks to the security of the Black Sea region, with an impact on the global level of security, among which the transit of terrorist and organized crime elements towards Central and Western Europe through the Black Sea region and the massive flows of immigrants from Asia and Africa towards Central and Western Europe.

* Președintele Asociației Naționale a Cadrelor Militare în Rezervă și în Retragere „Alexandru Ioan Cuza”, E-mail: ansmrrcentral@yahoo.com.

Finally, the author reaches the conclusion that the particular nature of confrontation in the Black Sea region is, at the moment, still asymmetrical, but following the consolidation in the area of the strategic systems of the important international actors, this may in turn become hybrid and, subsequently, ideologically acute, going up to the possibility of using local terrorist attacks, with improvised means of mass destructions and then by even taking in consideration the arsenal of nuclear powers.

Keywords: Euro-Atlantic strategic area, geopolitical actors, security dimensions, hybrid typology, psycho-information confrontations

În 1997 doi oameni de știință americani, hidrologul William Ryan și geologul Walter Pitman, descoperă lucrările hidrologilor și sedimentologilor români, bulgari și ruși, publicate în analele institutelor de cercetări marine de la Constanța, Varna și Sevastopol și emit o ipoteză, bazându-se pe legenda Potopului din Biblie la formarea Mării Negre.

Fară a ne pronunța asupra evenimentelor la zi și a veridicității ipotezei celor doi cercetători, încercăm să descifrăm importanța și semnificația Mării Negre în contextul geostrategic actual prin abordarea, în interdependența lor, a trei aspecte; dimensiunea economică, dimensiunea politică și dimensiunea de securitate a spațiului geografic adiacent bazinului Mării Negre.

Aceasta zona geografică poate fi abordată și înțelesă mai bine numai surprinzând dinamica modulării și demodulării celor trei dimensiuni în continuumul spatio-temporal al arealului și impactul acestuia pe ansamblul geostrategic.

Astfel privite lucrurile putem spune de la început ca Marea Neagră constituie veriga ce realizează legătura între arealul strategic euro-atlantic și cel ce cuprinde Orientul Apropiat, Orientul Mijlociu și Asia Centrală, fiind un punct nodal pentru două fluxuri strategice majore, reprezentate de fluxul dintre producătorul de energie (Orientul Apropiat, Orientul Mijlociu, Marea Caspică și Federația Rusă) și consumatorul de energie (comunitatea euro-atlantică), respectiv fluxul dintre producătorul de securitate (comunitatea euro-atlantică) și principalii consumatori de securitate din Orientul Mijlociu (Irak, Afganistan, Iran)¹.

Din punct de vedere istoric Marea Neagră reprezintă un leagan de civilizație, o zona stăpânită pe rând de imperii; elen, roman, bizantin, otoman și rus, o moștenire politică a lui Petru cel Mare pentru a avea ieșire la Marea Mediterana iar

¹ Olimpiu Manuel Glodarencu, *Note de curs Geopolitică și Geostrategie*, Editura, Bucureșt, 2014, p.12.

după Războiul Rece – cu noi mutații geopolitice, geoeconomice și geostrategice - moștenirea politica ramâne.

După încheierea perioadei confruntării globale bipolare, zona Mării Negre a reintrat în fluxul transformărilor geopolitice continentale și regionale. Treptat, s-a cristalizat concepția unei zone distincte care, deși extrem de diversificată, întrunește condițiile transformării sale într-o entitate cu multe interese comune în jocurile, uneori divergente, ale geopoliticii.²

La început, s-a instituționalizat ideea zonei economice comune a Mării Negre, formată din state limitrofe, la care au aderat și țări fără ieșire la mare, dar cu interese evidente în zonă. Au apărut, apoi, conceptele regiunii Mării Negre extinse, dialogului strategic asupra Mării Negre etc. Toate au fost generate de realitățile unei regiuni cu ridicat potențial în competițiile economică, politică și strategică în plină desfășurare, petrolul și extinderea spațiului euroatlantic oferind zonei Mării Negre oportunități sporite de stabilizare și de propagare a stabilității în zone geopolitice extrem de importante, precum Asia Centrală și Orientul Mijlociu.

Dimensiunea economică a Mării Negre statistic poate fi sintetizată astfel: Resursele energetice = petrol și gaze, materii prime și resurse ale biosferei; Piață de desfacere = 350 milioane locuitori; Transporturi = coridor energetic pe axa Marea Caspică și Marea Neagră; Comerț = 5% din totalul comerțului mondial; Economii naționale emergente = oportunități investiționale.

Esenta acestei dimensiuni o constituie melanjul dintre resurse, industrializarea acestora și plasarea lor în circuitul comercial dintre trei continente.

În cadrul *dimensiunii politice* putem indentifica următorii actori; Federația Rusă care caută să-și mențină rolul de pivot în constrirea și menținerea „*arhitecturii Războiului Rece al țărmarilor*”; Ucraina ca un avanpost vestic are posibilitatea de a regulariza fluxul petrolier; Turcia ca lider regional reprezintă cel mai important pilon american la granița masei continentale și culturale rusești.

Rusia încearcă să refacă fostul bloc politico-militar și economic și luptă pe toate planurile pentru a redeveni un partener important al marilor puteri ale lumii. Evoluțiile din regiunea Mării Negre sunt indisolubil legate de schimbările intervenite, în ultimii ani, în mediul de securitate din Balcani, din Caucazul de Sud și din fostele state sovietice.

În condițiile în care Europa de Sud-Est evoluează pe traiectoria integrării în NATO și UE, Federația Rusă rămâne, pe mai departe, foarte activă din punct de vedere militar și politic în zona Mării Negre (anexarea Crimei, protestul vehement de aderare a Ucrainei și R. Moldova la UE) cultural și economic în Balcani.

² Benoni Andronic, Viorel Ordeanu, *Considerații privind sprijinul logistic în operația întrunită pe teritoriul Dobrogei*, Revista de Științe Militare, nr. 2/2014, București, p. 47.

Prezența Uniunii Europene în regiunea Mării Negre deschide calea spre noi perspective și posibilități. Aceasta presupune acțiuni consecvente și pe termen lung care să permită valorificarea pe deplin a acestor posibilități și care să aducă o mai mare stabilitate și prosperitate în regiune. O mai mare implicare a UE în cooperarea regională la Marea Neagră contribuie la atingerea acestui obiectiv, cu contribuția pivotală a Turciei.

Toate aceste transformări au dezvăluit apariția unei noi configurații de putere în Europa. Încă de acum doi ani, marginea de est a Uniunii este în mișcare. Drept rezultat, întreaga arhitectură europeană va fi remodelată. Probabil în primul rând cu acceptarea Turciei ca membru UE.

În cadrul *dimensiunii de securitate* principala vulnerabilitate a regiunii este constituită din diferențele dintre țările ce o compun. Este vorba aici nu numai despre varietatea culturală și politică, ce caracterizează regiunea Mării Negre ci, mai ales, despre stadiile diferite de dezvoltare în care se află țările din spațiul analizat.

Tot la nivelul analizei, identificăm următorii factori ce se concretizează în riscuri la adresa securității regiunii Mării Negre, cu extensie spre nivelul global de realizare a securității, dintre care două riscuri sunt continuu prezente este vorba despre; tranzitul elementelor teroriste și ale crimei organizate către Europa Centrală și de Vest prin regiunea Mării Negre și fluxurile migratorii masive dinspre Asia și Africa spre Europa Centrală și de Vest;

Pericolele, definite drept caracteristici ale unei acțiuni sau inacțiuni de a aduce prejudicii valorilor unei societăți, persoanelor sau bunurilor acestora, pot fi rezumate în principal la: neconcordanța dintre realitatea din teren și acțiune politică a marilor actori ai zonei în lupta împotriva terorismului;

- eșecul proiectelor occidentale ce urmăresc relaționarea resurselor energetice caspice și central asiatice cu piețele europene, ca urmare a creșterii gradului de instabilitate în regiune;

- amânarea proiectelor de integrare europeană și euroatlantică a țărilor din regiune din cauza eșecului în adoptarea standardelor impuse de organizațiile internaționale care au inițiat aceste procese;

- divizarea regiunii între sfera de influență occidentală și cea euroasiatică.

Amenințările la adresa securității regionale sunt, în mare parte, de natură militară.

Federația Rusă face o investiție serioasă în privința capacităților sale militare în regiunea Mării Negre. Până în 2020, Rusia își va fi întărit în mod semnificativ capacitățile militare în regiune, folosind Crimeea drept bază pentru puterea sa militară în regiune, dar folosind și unele amplasamente în Abhazia.

La rândul său, NATO are o abordare multidirecțională în privința securității și întreprinde măsuri de întărire a capacităților de descurajare și de apărare ale Alianței pentru a putea răspunde mai eficient gamei complete de provocări de securitate din orice direcție. Astfel de măsuri vor include întărirea eforturilor de contracarare a amenințărilor hibride, întărirea capacităților naționale de a rezista unei agresiuni, întărirea capacităților de apărare împotriva atacurilor cibernetice, precum și extinderea sistemului NATO de apărare antirachetă.

Militarizarea Mării Negre prezintă o problemă specială datorită restricții impuse prin Convenția de la Montreux în privința capacităților navale pe care marii actori le pot disloca în Marea Neagră.

Dar "Qui Prodest!"

Încălcarea flagrantă de către Federația Rusă a principiilor fundamentale ale dreptului internațional, a tratatelor și convențiilor internaționale, în vigoare, au făcut ca dimensiunea de securitate să se demoduleze asimetric de celălalte dimensiuni ale Mării Negre. În acest fel s-a ieșit din paradigma de complementaritate, a echilibrului de interacțiune dintre ele și cooperare instituționalizată, prin infrastructura de instituții internaționale aferente dezideratului de dezvoltare și progres ale zonei, consfințite și elogiare până acum doi ani.

Scoaterea dimensiunii de Securitate din echilibrul relativ cu celălalte două poate escala postura nucleară și a celorlalte arme de nimicire în masa de către puterile islamice emergente și rebele.

O astfel de perspectivă conține fără îndoială și efectul de domino cu consecințe greu de controlat în actuala ordine globală.

În decadele entuziasmului politico-social, după căderea Cortinei de Fier, în mod scolastic infrastructura instituțiilor de cooperare în domeniul securității a fost generată pentru a supresa, vulnerabilitățile, riscurile, pericolele, și amenințările zonei geografice analizate.

Dacă toate vulnerabilitățile, riscurile și amenințărilor specifice zonei erau trecute în tipologia „asimetrice” de aceasă data prin cele prezentate, trec în tipologia „hibrid”, adică mai pe scurt, aducerea și folosirea în prima scenă a discursului politic și acțiunii de securitate, a potențialului și forței militare, manifestate prin:

- tendința de dezghețare a „conflictelor înghețate” (Nagorno-Karabakh, Cucerirea de Sud, etc.);

- deschiderea de noi areale de descărcare a forțelor și tehnologiilor militare aferente, de ultimă generație (Crimeea, Regiunea Donețk, Siria, vestul Turciei, Irak, Afganistan);

- reactivarea, modernizare, readucerea la diverse stări de capacitate operațională și de luptă și/sau dislocare-redislocarea a forțelor navale, aeriene, terestre, precum și a sistemelor de Aparare Anti-Aereiană și supraveghere în toate mediile;
- sporirea ca intensitate și amploare a exercițiilor, aplicațiilor militare și a demonstrațiilor de forță.

Nu în ultimul rând, dar cu aceeași putere distructivă indirectă, o reprezintă ipostaza de „spectator, expectativă și circumstanțiere neconformă” a marilor decidenți politici occidentali pe problemele majore de sinergie ale celor trei dimensiuni ale zonei.

Astfel mecanismele de cooperare ca - BLACKSEAFOR - Grupul de Cooperare al Forțelor Navale; - ACTIVE ENDEVOR - operație navală antiterorism NATO sub art.5 al Tratatului; - BLACKSEA HARMONY – operație navală antiterorism; - Inițiativa de cooperare în domeniul urgențelor civile; - Inițiativa în domeniul transfrontalier și al gărzilor de coastă, etc. suferă de un proces de amânare a unor etape și programe operaționalizare ce pot duce, dacă nu au dus deja la falimentul obiectivelor și misiunilor asigurate.

Din analiza demodulării dimensiunii de securitate putem concluziona că - Natura, Amploarea și intensitate confruntării în zona Mării Negre pot fi evidențiate în strânsă corelație cu elementele de structurare conceptuală și parametrii de securitate enunțați anterior, și a unui model strategic general al confruntării în zona Marii Negre care ar putea cuprinde Conflictualitatea, Violența, Amploarea, Sistemele strategice, Spațiul de desfășurare, Tipul dominant de acțiune, Caracterul predominant al acțiunilor din cadrul confruntării, Factorii de succes, Nivelul violenței, Consecințele strategice, Elemente specific de evoluție.

După analiza acestora putem spune că natura confruntării pe ansamblul zonei Mării Negre rămâne, pe moment, în dimensiunea asimetrică, dar pe măsura consolidării în zonă a sistemelor strategice ale marilor actori internaționali (Summit-ul de la Varșovia ne va edifica mai mult), aceasta poate trece succesiv la o natură hibridă și ulterior, pe o acutizare ideologică, până la întrebuintarea la nivelul unui atac terorist local a mijloacelor artizanale de distrugere în masa și ulterior cu intrarea în calcul a arsenalelor puterilor nucleare.

Trecerea de la exacerbară migraționismului și consecințele acestuia respectiv consolidarea și operaționalizarea la capacitate maximă a sistemelor de contracarare cu folosirea forței militare la conflictele de natură hibridă (ceea ce realitatea a arătat că este posibil) demonstrează ca intensitatea confruntării pe spațiu este oarecum în escaladă.

În acest sens, intensitatea confruntării pe spațiul zonei Mării Negre este strâns legată de capacitatea actorilor internaționali și a mecanismelor de securitate

create până în prezent și a celor ce se vor crea de a controla evoluția evenimentelor și acțiunilor de orice natură care pot aduce atingere echilibrului securității regionale.

Trebuie totuși menționat ca pe acest spațiu, în tipologia confruntării, confruntarea psiho-informațională la Marea Neagră, comportă o specificitate. Aceasta specificitate este determinată de faptul că confruntarea psiho-informațională se desfășoară între două culturi și sistemele de valori aferente, din care cea asiatică-musulmană este mai opacă, arhaică și mai greu penetrabilă la vectorii de influențare de tip occidental și ca atare reacția la campaniile și operațiile de acest tip, capătă accente mult mai violente (masacre, atacuri teroriste, deportări de populații, etc.) menite să fundamentalizeze și mai mult discursul și valorile pe care le propăvăduiesc.

De aici rezultă că acțiunea și demersurile în mediul de securitate aferent zonei Mării Negre trebuie să țină cont de potențarea instrumentelor puterii de stat determinante care însoțesc confruntarea psiho-informațională, adică în principal cel economic și apoi cel politic.

Deci, soluția stabilității de securitate la Marea Neagră, o reprezintă cooperarea economică, cheia prosperității și progresului în regiune, așa cum de altfel au imaginat-o și realizat-o de secole înaintașii noștri și sintetizată magistral în afirmația lui Nicolae Iorga: „*Când Orientul a pornit spre Occident, când Răsăritul și-a dat mâna cu Apusul, când Nordul a vrut să se întâlnească cu Sudul, aici s-au întâlnit*”.

BIBLIOGRAFIE

- ANDRONIC B, ORDEANU V, *Considerații privind sprijinul logistic în operația întrunită pe teritoriul Dobrogei*, Revista de Științe Militare, București, 2014;
- BALTĂ C, *Securitatea la marea neagră*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2005;
- BUCIUMAN M, *Întâlnire de gradul zero la nivel strategic*, Editura Militară, București, 2005;
- Centre for Strategic Intelligence Research NDIC Pres- International Intelligence Forum Washington DC 2006- Black Sea and Caspian Sea Symposium- Security Threats to the region;

- Comunicarea comisiei către consiliu și parlamentul european Sinergia Mării Negre – o nouă inițiativă de cooperare Regională - Bruxelles, 11.04.2007 COM(2007) 160 final;
- Discursul Ambasadorului SUA la Grupul de Reflecție și Analiză Internațională Citadel, „Provocări prezente de securitate în spațiul euro-atlantic”.
- DUNGACIU D, *Geopolitica și securitate la Marea Neagră - opțiunile strategice ale României și Moldovei*, Editura Universitatea București, [leader.viitorul.org/public/507/ro/Dan Dungaciu06.pdf](http://leader.viitorul.org/public/507/ro/Dan%20Dungaciu06.pdf).
- ILIE I.M, *Amenințări și Oportunități la Marea Neagră* -[http://geopolitica.ase.ro/doc/dizertatii2006/Ilie%20Ioana%20Monica%20amenintari%20si%20oportunitati%20la%20Marea%20Neagra%20\(1\).pdf](http://geopolitica.ase.ro/doc/dizertatii2006/Ilie%20Ioana%20Monica%20amenintari%20si%20oportunitati%20la%20Marea%20Neagra%20(1).pdf)
- MAIOR G. C, *Noii aliați și dinamica de securitate în zona Mării Negre*, în *Observatorul Militar*, nr. 9/2004;
- Marea neagră verigă importantă a tronsonului energetic Europa-Marea Caspică-orientul mijlociu - Supliment la *Pulsul Geostrategic*, Nr.72, Sâmbătă, 20 Martie 2010;
- Marea prietenoasă cu străinii: istorie și realizarea strategiei euro-atlantice pentru Marea Neagră, R. Bruce Hitchner în Ronald D. Asmus, Konstantin Dimitrov, Joerg Forbrig (editori), „*O nouă strategie euro-atlantică pentru regiunea Mării Negre*”, Editura IRSI, București, 2004;
- MOȘOIU O, MARTIN I, *Riscuri și amenințări cu impact asupra mediului de securitate Euroatlantic, generate de climatul de instabilitate din spațiul Est European și Zona Extinsă a Mării Negre*, *Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol”* iulie 2015;
- Raport conferință internațională Regiunea Mării Negre – către un parteneriat al secolului al XXI-lea Institutul Ovidiu Șincai;
- SARCINSCHI A, BĂHNĂREANU C, *Redimensionări și configurări ale mediului de securitate: zona Mării Negre și Balcani*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2005.

**ADAPTAREA PROGRAMELOR UNIVERSITARE DIN
UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE CAROL I LA
SPIRITUL POLITICII EUROPENE DE SECURITATE ȘI APĂRARE
COMUNĂ**

**UPDATING UNIVERSITY PROGRAMS IN „CAROL I” NATIONAL
DEFENCE UNIVERSITY CURRICULA TO REFLECT THE SPIRIT
OF THE COMMON EUROPEAN SECURITY AND DEFENCE
POLICY**

Cdor.prof.univ.dr. Sorin TOPOR*

Rezumat: Într-un mediu operațional extrem de dificil, prin complexitatea amenințărilor și a provocărilor specifice conflictelor contemporane, Uniunea Europeană își rezervă responsabilități din ce în ce mai mari, pentru asigurarea unui climat de securitate și stabilitate. În acest context și România se implică activ în activități conceptuale privind implementarea Politicii Europene de Securitate și Apărare (PESA) și a Politicii de Securitate și Apărare Comune (PSAC), asigurând astfel, o participare consistentă în numeroase misiuni civile și în operații militare, desfășurate sub egida acesteia.

Lucrarea își propune atragerea atenției asupra necesității unei reforme a conținutului unor programe universitare militare, cerință rezultată din modificările destul de rapide a modalităților de abordare a operațiilor militare și, totodată, identificarea unor instrumente de adaptare a cadrului legislativ militar național din domeniul educației la particularitățile pieței educaționale europene. În acest sens, dorim a susține faptul că principalele centre universitare care pot genera elemente de cultură de securitate și apărare, prin programe educaționale de formare și dezvoltare continuă, vor rămâne cele tradiționale care aparțin structurilor militare dacă vor înțelege că „specialistul” poate fi și civil care să transmită în cadrul societății civile cunoștințe dobândite pe timpul urmării unui astfel de program.

Cuvinte-cheie: învățământ militar universitar; reformă educațională; parteneriat public privat.

Abstract: In an extremely troublesome operational environment, given the complexity of specific threats and challenges of modern conflicts, the European Union assumes greater responsibilities in order to maintain a climate of security and stability. In

* Universitatea Națională Militară „Carol I”, membru asociat al Academiei Oamenilor de Știință din România, București, E-mail: topor.sorin@unap.ro

this context, Romania is actively involved in the process of implementation of European Security and Defence Policy (ESDP) and the Common Security and Defence Policy (CSDP), thus assuring significant participation in many civilian missions and military operations conducted under EU flag.

This paper aims at drawing attention to the need of revising the content of some university military programs. This requirement results, on the one hand, from the rapid transformations in the profile of military operations and, on the other hand, from the necessity of updating the legislative framework of national military education to the specific market of European education. In this regard, we will support the view that the main military university centers which are able to generate elements of security and defense culture through educational and training programs will continue to be the traditional ones belonging to military structures, if we are able to understand that the "specialist" may also be a civilian who might transmit to the civilian society the knowledge acquired while going through such a program.

Keywords: *military university education; educational reform; public-private partnership.*

Ca o confirmare a calității expertizei țării noastre este situarea, în mod constant, între primele țări a căror experți sunt detașați în astfel de misiuni. Mai mult decât atât, prin participarea experților naționali la Grupurile specializate de lucru de la Bruxelles (COPS/PSC – Political and Security Committee, CIVCOM – Committee for Civilian Aspects of Crisis Management, PMG – Political-Military Group, RELEX), România se implică direct și în procesul de elaborare a deciziilor în domeniul PSAC¹.

Nu în ultimul rând țara noastră se implică activ și în dezvoltarea unor proiecte comune care privesc capacitățile militare, proiecte aflate sub egida Agenției Europene de Apărare (EDA), precum și în proiecte de asigurare a expertizei militare pentru diferite operații militare ale UE, în diverse teatre operaționale, externe spațiului comunitar.

România și Politica Europeană de Securitate și Apărare Comună

Studiind direcțiile și domeniile de dezvoltare ale Consiliului European putem observa că, în principiu, statele membre UE sunt direct interesate pentru realizarea unor capacități civile și militare, care să acționeze eficient în misiuni specifice domeniului PSAC. Este evident că și România, se implică, alături de partenerii săi europeni, în funcție de necesitățile și de interesele sale în diverse programe, preponderent din domeniul militar, având astfel o puternică contribuție cu pachete

¹ <http://www.mae.ro/node/1879>

de forțe specializate în cadrul Grupurilor Tactice de Luptă (EU Battle Groups/EU BGs)².

Totodată, România sprijină ameliorarea modularității și flexibilității EU BGs, această structură fiind principalul instrument militar de reacție rapidă la dispoziția UE în gestionarea unei crize externe. În prezent, militari români sunt prezenți în misiuni precum EUFOR Althea în Bosnia și Herțegovina, EUTM Mali, EUTM Somalia, EUNAVFOR Atalanta, EUMAM RCA – Republica Centrafricană și EUNAVFOR MED Sofia. Mai mult decât atât, România se numără printre contributorii importanți cu capacități civile în gestionarea crizelor. La începutul anului 2016 erau detașați 44 de experți români, din cadrul MAE, MAI, MAPN, MJ, MP și din societatea civilă, precum și un număr de 79 de experți naționali care dețin contracte individuale, în diverse misiunii UE³.

Pentru a înțelege nevoia de reformă a învățământului militar, în general, și, în mod deosebit, ale celui universitar militar dorim să prezentăm câteva dintre subiectele definitorii ale Concepția Uniunii Europene privind reglementarea crizelor.

Astfel, în urma lecțiilor învățate, dobândite prin participarea numeroaselor structuri militare în diverse misiuni putem observa că, la nivel comunitar, operațiile de management al crizelor se prezintă sub o abordare cuprinzătoare și pun în practică o gamă variată de instrumente, guvernamentale și non-guvernamentale care permit rezolvarea imediată a conflictului, cu implicații comune, civile și militare. De aceea, apreciem că forțele armate trebuie să fie capabile să comunice corect și eficient cu o multitudine de actori ce pot aparține atât structurilor militare cât și civile, scopul general fiind de asigurare a coerenței globale și de obținere a rezultatelor planificate.

Mai mult decât atât, interacțiunea cu mediul civil este aprofundat și de misiunile specifice operațiilor contemporane de pace în care contribuția militară trebuie să se fie capabilă să aplice în următoarele domenii:

- Asigurarea și controlul securității: Controlul securității mediului de operații afertent zonei de responsabilitate asumată de comunitatea internațională (de exemplu, NATO, UE) reprezintă misiunea principală a structurilor armate;

- Formarea forțelor armate locale: Formarea și instruirea unor structuri armate conduce ca populația civilă să nu mai perceapă forțele militare ale coaliției internaționale ca forțe de ocupație;

- Dezvoltarea unor acțiuni comune complementare civililor și militarilor: Ameliorarea percepțiilor populației civile din zonă cu privire la activitatea forței

² <http://www.mae.ro/node/1879>

³ idem

coaliției și formare unor repere sociale pozitive privind necesitatea prezenței forței pentru soluționarea crizei în cauză;

- Ajutor pentru dezvoltare: Asigurarea unor surse de finanțare și implicarea concretă a militarilor în reconstrucția unor edificii cu destinație socială precum spitale, școli, facilități ale infrastructurilor zonale.

În toate aceste misiuni putem identifica și interese ale unor structuri civile care nu țin neapărat de realizarea programelor de înzestrare cu tehnică și echipamente militare.

În plus, modelul războiului hibrid presupune utilizare acelor mai buni specialiști pentru rezolvarea unei misiuni. Astfel în cadrul unei baze aliate sau comunitare pot exista experți, militari dar și civili, pentru o anumită limbă sau dialect, pot exista specialiști în asigurarea mentenanței unui anumit tip de echipament livrat de un partener civil, pot exista echipe specializate mixte civili-militari a căror principală misiuni să fie de asigurare a protecției fizice a unor personalități. Să nu mai amintim de momentele în care, pentru rezolvarea unei secvențe a unei misiuni, pot fi angajați cei mai buni analiști într-un anumit domeniu, care nu întotdeauna sunt militari⁴.

Demn de reținut este faptul că o prezență îndelungată a forței militare de coaliție poate eroda scopul general de management al crizei, în sensul că o prezență militară străină staționată prea mult timp ar putea fi asimilată unei forțe de ocupație unde autoritățile locale sunt incapabile să-și îndeplinească funcțiile sale. De aceea, facilitarea unor locuri de muncă pentru populația locală în cadrul bazelor militare permite o înțelegere mai ușoară a rolului și a poziției militarilor în acea zonă.

Educația în spiritul valorilor europene

Cu alte cuvinte oricare prezență militară ar trebui să pună bazele unei culturi de securitate care se va dezvolta și după retragerea forței militare. Aceste forme incipiente ale culturii de securitate trebuie să fie adecvate condițiilor specifice mediului operațional. Iar pentru a o putea genera metodele trebuie învățate și exersate într-un cadru instituțional recunoscut pentru valoarea sa și a programelor educaționale pe care le desfășoară.

Extrapolând modelul puterii de construcție a Europei unite, dată nu numai de aspectul ei economic și financiar a țărilor membre ci și de prestigiul cultural pregătit și afirmat prin sistemul educațional, o educație de calitate nu reprezintă doar un scop ideatic al programelor de studii ci un instrument de cooperare la nivelul statelor membre al căror viitor social depinde direct din acesta. De altfel,

⁴ Mihai Ștefan Dinu, *Cauze strategice și implicații juridice ale actualei crize a refugiaților din Europa*, Revista de Științe Militare , nr. 3/2015, Editura Academiei Oamenilor de Știință din România, București, 2015.

Uniunea Europeană finanțează acțiuni de politică educațională comunitară prin diverse programe dintre care amintim programele Socrates, Erasmus, Tempus, Comenius, Leonardo da Vinci, Euridice ș.a.

Dorim doar să prezentăm că strategia politicii comunitare în domeniul educației și a învățământului are ca principale repere următoarele pentru a observa interesul pentru dezvoltarea relațiilor de cooperare printr-un sistem educațional performant. Astfel, dintre obiectivele strategice europene în domeniul educației și formării profesionale amintim⁵:

- Crearea mediului educațional favorabil accesului la valorile culturii și civilizațiilor europene;
- Crearea deschiderii spre acceptarea interferențelor cu valorile culturii și civilizațiilor ne-europene;
- Cunoașterea și respectarea valorilor culturilor și civilizațiilor neeuropene;
- Întărirea identității naționale și acceptarea alterității;
- Acceptarea și respectarea valorilor Uniunii Europene;
- Cooperarea și colaborarea cu țările lumii pentru securitate, pace și prosperitate.

Prin urmare, provocărilor pentru sistemul universitar militar românesc i se pot răspunde prin educația în spiritual valorilor europene și al integrării europene, care pot fi acceptate atât ca o componentă distinctă cât ca și principiu al educației integrale. Paradigma educației în spiritual valorilor europene și al integrării europene oferă perspectivele conceperii și punerii în practică atât a științelor militare tradiționale cât și a politicii educaționale naționale, desprinsă din cea europeană, direcționată de scopuri și obiective.

Apreciem că scopul general al politicii naționale este cel de conștientizare a identității europene în consonanță cu identitatea națională, fiind reflectat de crearea oportunităților extrașcolare și extrauniversitare pentru cunoașterea și folosirea modurilor de conectare la exigențele spațiului economic, politic și cultural al UE (adică a educației nonformale), pe de o parte și orientarea politicii culturale spre consolidarea unui model multicultural care nu exclude interacțiunea cu alte modele ne-europene (educația informală). Aceste direcții pot fi urmate prin adoptarea în cadrul programelor de pregătire profesională a acelor exigențe europene reflectate din principalele obiective operaționale europene ca fiind⁶:

⁵ Tătaru Irina, *Capacitatea Uniunii Europene de gestionare a crizelor în domeniul militar și civil. Prezent și perspective*, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, Editura Universității Naționale de Apărare „CAROL I”, București, 2012.

⁶ Tătaru Irina, *ibidem*.

- Recunoașterea și asimilarea valorilor culturii și civilizației europene;
- Recunoașterea și respectarea interferențelor cu valorile culturilor și civilizațiilor ne-europene;
- Recunoașterea și asimilarea valorilor culturii naționale în context european și mondial;
- Oferirea, în mod accesibil, a informațiilor legate de trecutul, prezentul și viitorul UE și a acquis-ului european;
- Recunoașterea și exercitarea drepturilor și libertăților ca și cetățeni europeni;
- Asumarea responsabilităților și obligațiilor ca și cetățeni europeni;
- Cunoașterea oportunităților de studiu în țările europene și a modurilor de a avea acces la ele;
- Cunoașterea oportunităților de formare profesională continuă și a modurilor de a avea acces la ele;
- Cunoașterea oportunităților de valorificare a aptitudinilor de cercetare științifică în spațiul european;
- Cunoașterea exigențelor vieții economice din spațiul UE pentru a face față, ca întreprinzători, concurenței pe piață europeană liberă;
- Cunoașterea sistemului decizional al UE: Consiliul Uniunii Europene, Consiliul European, Comisia Europeană, Parlamentul European;
- Cunoașterea temeiurilor juridice ce stau la baza UE;
- Cunoașterea sistemului jurisdicțional comunitar, a instituțiilor acestuia: Curtea de Justiție, Tribunalul de Primă Instanță, Curtea de Conturi;
- Cunoașterea sistemului financiar-bancar: Institutul Monetar European, Sistemul European al Băncilor Centrale, a relațiilor dintre băncile naționale și cele europene;
- Cunoașterea instituțiilor abilitate să acționeze pentru coordonarea anchetelor privind infracțiunile transfrontaliere: Eurojust și Europol;
- Cunoașterea și folosirea tehnicilor de difuzare și de receptare a informațiilor legate de U.E;
- Cunoașterea oportunităților de a călători și a modurilor de a avea acces la ele;
- Cunoașterea avantajelor adoptării cetățeniei europene;
- Construirea identității europene și dobândirea cetățeniei europene pe baza apartenenței naționale și etnice.

Dorim să mai menționăm că toate politicile și strategiile sistemului național de învățământ din România sunt și vor fi corelate permanent cu orientările și acțiunile promovate la nivel european și mondial, iar Ministerul Educației va urmări

asigurarea unor servicii educaționale de calitate, compatibile sistemului de învățământ european.

Necesitatea reformei programelor din Universitatea Națională de Apărare „Carol I” la valorile culturii europene de securitate

Înainte de toate dorim să menționăm că securitatea națională reprezintă o abordare integratoare și echilibrată a mai multor dimensiuni și nu se limitează doar la cea de apărare. Complexitatea amenințărilor contemporane derivă din conflictul dintre interese multiple și se manifestă pe fondul unor modificări rapide a situației geopolitice contemporane. Avantajul țării noastre de a fi membră a Uniunii Europene și aliat NATO ne permite să generăm securitate la nivel național și să ne implicăm într-un mod credibil în promovarea apărării și a stabilității colective la nivel internațional.

Plecând de la această paradigmă putem observa că o limitare a cunoașterii doar la aspectele pur militare și la promovarea doar a acelor programe de pregătire de specialitate specifice armelor nu face decât să se mărească distanța dintre cultura instituțională militară și valorile culturii europene de securitate. În cadrul societăților moderne se creează tot mai multe medii de dialog și se promovează programe comune care permit o cooperare oportună între structurile cu implicații în asigurarea securității naționale, programe desfășurate de instituții militare dar și civile, de autorități publice și de structuri neguvernamentale cu interese în menținerea funcțiilor vitale ale societății, a sănătății, a siguranței, a securității fizice, a bunăstării sociale ori economice a persoanelor etc.

De altfel, România tinde către o astfel de abordare a securității naționale. Strategia Națională de Apărarea a Țării pentru perioada 2015-2019 operează cu un concept nou de securitate națională extinsă, în acord cu principiile europene, bazat pe realitatea că în această perioadă riscurile, amenințările și vulnerabilitățile naționale se intersectează, se suprapun, se completează etc., generând efecte imprevizibile nu doar la nivel național ci și internațional.

Prin urmare reforma în programele de învățământ din Universitatea Națională de Apărare „Carol I” nu mai reprezintă doar o simplă adaptare la complexitatea mediului operațional contemporan ci și o necesitate determinată de noul rol al instituției militare, de a asigura o platformă de formare a culturii de securitate⁷. Putem afirma, cu real temei, că prin programele universitare desfășurate în cadrul Facultății de Securitate și Apărare s-a reușit formarea unui pol de cunoaștere în domeniu prin care se transmit suficiente cunoștințe specializate către

⁷ *Planul strategic al Universității Naționale de Apărare „Carol I” pentru perioada 01.10.2009-30.09.2014, revizuit și completat cu măsuri pentru perioada 01.10.2014-30.09.2016*, București, 2014.

mediul civil și în special către cei interesați în urmărirea unei dezvoltări profesionale în domeniul politicilor și strategiilor de securitate.

Pe de altă parte, considerăm că principala amenințare la adresa securității globale, asupra căreia își concentrează atenția majoritatea statelor în efortul de a-și dobândi și menține protecția și securitatea națională o reprezintă terorismul și în special cel internațional. Aceasta abordare derivă, în mod evident, din identificarea nivelului ridicat de dependență a societății față de structurile sale de bază și de tehnologiile moderne. În mod evident, creșterea nivelului de reziliență a întregii societăți civile față de amenințarea teroristă a devenit o prioritate și o necesitate.

Dorim să atragem atenția, așa cum se menționează în strategie, că, în România, nivelul de amenințare cu activități teroriste rămâne redus. Însă, în afara riscurilor de acest tip o atenție deosebită trebuie acordată pagubelor semnificative care pot apărea în urma dezastrelor naturale. NATO ne-a demonstrat că structurile armate pot și trebuie să se implice în neutralizarea efectelor determinate de fenomenele meteorologice extreme. Mai mult decât atât, participarea forțelor navale ale NATO în acțiuni de protecție a infrastructurilor critice nu reprezintă doar o aplicare a Noului Concept Strategic al NATO (2010) ci premisele unor noi provocări pentru forțele armate moderne.

Este de așteptat ca în viitor, principalele măsuri destinate asigurării apărării colective să vizeze⁸:

- Creșterea nivelului de comunicare și de cooperare între autoritățile statului, cele din Uniunea Europeană, dintre operatori economici și populație pe baza unor reglementări bine definite privind sensibilitatea anumitor categorii de informații;
- Optimizarea cooperării între responsabilii în domeniul apărării, prevenirii și managementului situațiilor de criză;
- Operaționalizarea unor diverse parteneriate de tip public-privat în diverse domenii;
- Creșterea potențialului de autoprotecție și de securitate individuală sau instituțională care poate produce noi tipuri de vulnerabilități prin suprasolicitare mediului informațional. Acestea pot produce disfuncții sau pot compromite funcționarea unor infrastructuri critice fără un management eficient care trebuie pregătit și antrenat;
- Prioritizarea nivelului de risc acceptat în funcție de alte ecuații nespecifice legilor războiului, principalul factor fiind dat de raportul cost-beneficiu determinat de probabilitatea de manifestare și de impactul acestuia etc.

⁸ <http://www.mae.ro/node/1879> ibidem

În esență, apreciem că obiectivele programatice urmărite pentru pregătirea personalului militar și civil, pentru a face față noilor tipuri de amenințări, trebuie să fie stabilite prin decizii politice care să stabilească noi competențe pentru fiecare nivel. Numai printr-o abordare integrată a apărării aceste programe converg către nevoia de extindere a conceptului de securitate, care va implica tot mai mult stabilirea de parteneriate de tip militar-civil și public-privat în scopul eficientizării activităților alocate acestui domeniu. Totodată, apreciem că o astfel de abordare se încadrează în politicile privind gestionarea integrată a securității, care include și dezvoltarea capacităților naționale de gestionare a crizelor interne și internaționale, precum și a urgențelor civile, având la bază gestionarea integrată a riscurilor, în conformitate cu modelul european stabilit prin Strategia de Securitate Internă a UE: *Către un model european de securitate* (2010).

BIBLIOGRAFIE

- Administrația prezidențială, *Strategia națională de apărare a țării pentru perioada 2015-2019, O Românie puternică în Europa și în lume*, București, 2015;
- Cap. II – *Misiunea, principiile, obiectivele și strategia educațională*, Carta Universității Naționale de Apărare „Carol I”, Ediție revizuită, București, 2013;
- DINU M. Șt, *Cauze strategice și implicații juridice ale actualei crize a refugiaților din Europa*, Revista de Științe Militare, nr. 3/2015, Editura Academiei Oamenilor de Știință din România, București, 2015.
- <http://www.mae.ro/node/1879>
- Planul strategic al Universității Naționale de Apărare „Carol I” pentru perioada 01.10.2009-30.09.2014, revizuit și completat cu măsuri pentru perioada 01.10.2014-30.09.2016*, București, 2014;
- TĂTARU I, *Capacitatea Uniunii Europene de gestionare a crizelor în domeniul militar și civil. Prezent și perspective*, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, Editura Universității Naționale de Apărare „CAROL I”, București, 2012;

**RESURSELE DE APĂ POTABILĂ.
GESTIONAREA ȘI CALITATEA APEI ÎN BAZINUL PRUT-NISTRU**

**RESOURCES OF DRINKING WATER
WATER MANAGEMENT AND QUALITY IN PRUT-DNIESTER
RIVER BASIN**

*Col. (r), conf. univ. dr. ing. Anatol MUNTEANU**

Rezumat: În acest articol mi-am propus să evidențiez proprietățile fizico-chimice ale apei, vitalitatea și geneza vieții legată de apă. Am menționat rezervele de apă pe teritoriul planetei și îndeosebi în bazinul pruto-nistean. Efectivele demografice ale populației și însemnătatea apei în țările slab dezvoltate. Importanța apelor subterane pentru țările românești: sonde și fântâni la mare adâncime și în special în straturile acvifere freatice. Îngrijorarea specialiștilor geologi și ai mediului referitor la poluarea apelor subterane cu compuși ai azotului-nitrați, nitriți, din urma cărora suferă populația.

Cuvinte-cheie: geneza apei; rezervele de apă; acvifere freatice; poluarea apelor.

Abstract: My goal when writing this article was to outline the physical-chemical properties of water, the vitality and birth of life connected with water. I took into consideration the water reserves on our planet and concentrated especially on the Prut-Dniester river basin. The other aspects covered were the population demographic numbers and the significance of water in under developed countries; the importance of subterraneous waters for the Romanian countries – deep probes and wells and especially within ground-water elevation; the concerns of geologists and environment specialists with respect to polluting subterraneous waters with compounds of nitrogen – nitrates and nitrites – harmful to the population.

Keywords: birth of water; water reserves; ground-water elevation; water pollution.

* Membru asociat al Academiei Oamenilor de Știință din România, E-mail: anatol-munteanu@yahoo.com

Apa potabilă și dezvoltarea umanității

Cuvântul *Apă* provine de la latinescul *Aqua*; este un lichid incolor, fără miros, fără gust, reprezintă un hidrogenat al oxigenului, formula chimică: H_2O . Este cel mai răspândit solvent în natură iar în stare naturală are dizolvate în ea diferite substanțe.

Oceanul planetar, format din totalitatea oceanelor și mărilor cu legătură între ele formează o masă lichidă, sărată cu o suprafață de 361 000 000 km^2 , ocupa 71% din suprafața globului și are un volum de 1 370 000 000 km^3 .

La nivelul de astăzi al științei se poate aprecia că, în ultimile două milenii, resursele de apă potabilă ale planetei nu au suferit modificări semnificative mai ales ca volum, în timp ce populația a crescut de aproape 200 de ori, cantitatea de apă care revine unui locuitor s-a redus de același număr de ori.

Accesibilitatea apei curate și proaspete este una din cele mai importante probleme ale umanității, astăzi, și va fi o problemă critică a viitorului, pe măsura creșterii cererii care va depăși ofertele și poluarea continuă care contaminează râurile, lacurile, mările și oceanele, apa va deveni o resursă tot mai rară. Dacă nu se va schimba în bine atitudinea actuală, neglijentă, a umanității față de apă această resursă vitală, care astăzi este accesibilă, „în viitor va deveni contaminată cu toate gravele consecințe care decurg de aici.”¹

Existența apei proaspete afectează întreaga omenire și, cu deosebire, lumea cea mai slab dezvoltată unde posibilitățile de educație, în special cele ale femeilor din zonele rurale pentru care procurarea apei de la mari distanțe le reduce sau chiar le înlătură total șansele pentru o viață mai bună sau de a urma o școală primară.² Sunt bine cunoscute legăturile dintre cultură și apă, în special acolo unde tradițiile și obiceiurile locale determină accesul iar utilizarea ei prezintă anumite dificultăți, legătura dintre apa proaspătă și problemele de mediu, incluzând aici și oceanele și încălzirea globală a climei. În țările slab dezvoltate femeile duc greul în asigurarea cu apă de băut și salubritate deoarece ele sunt cele care cară apa, care gătesc, curăță și spală copiii.

Lipsa de apă este de asemeni o problemă critică a dezvoltării viitoare a omenirii. Folosirea apei este în creștere ținând seama de posibila dublare a populației până la mijlocul secolului al XXI-lea.³

¹ Marius Băcescu, *Aurul alb și dezvoltarea durabilă. Apa un miracol*, București, 2006, p. 12.

² Viorel Ordeanu, Benoni Andronic, *Border implications in the event of disasters in the Black Sea region*, Proceeding the 10 th. International conference STRATEGIES XXI „Tehnologii militare, aplicații, simulare și resurse” - 13-14 noiembrie, 2014, București, Vol.2, p. 181.

³ World population prospects. The 2000 Revision Nations Unies, New York, 2001, pp.3-10.

La începutul celui de-al treilea mileniu al erei noastre, populația lumii este formată din șase miliarde și o sută de milioane de oameni, din care patru persoane din cinci trăiesc în țările slab dezvoltate și numai o persoană din cinci în țările dezvoltate din punct de vedere economic și social.

Existența și perpetuarea continuă a populațiilor este determinată de un mecanism, în aparență simplu, care poate fi caracterizată astfel: a) oamenii se nasc și în acest mod intră în componența populațiilor, iar acestea se reînnoiesc continuu; b) oamenii mor și ies astfel din componența populațiilor; c) între naștere și moartea unei persoane se scurge o anumită perioadă de timp care este durata individuală a vieții sau prezența a persoanei pe pământ.

Între nașterea (punctul inițial al vieții) și decesul unei persoane (punctul final al vieții) are loc în fiecare interval anual de timp o îmbătrânire a fiecărei persoane cu câte un an și trecerea ei la vârsta următoare.⁴

În îndelungatul și complicatul său proces de evoluție, omenirea a urmat un drum lung, cu un mers lent, uneori chiar oscilant, presărat cu multiple dificultăți și abia în ultimele secole a cunoscut un ritm de creștere din ce în ce mai rapid, chiar exploziv, în deceniile al VI-VIII ale secolului trecut.

Pentru perioadele foarte îndepărtate ale istoriei umanității nu există informații certe cu privire la efectivul populației, la repartizarea teritorială și la structura ei după caracteristici demografice. Deși istoria recensămintelor se întinde pe câteva milenii, până în prezent încă nu s-a efectuat un recensământ al populației tuturor țărilor și teritoriilor întregului glob pământesc. Pentru țările și teritoriile care nu au efectuat încă nici un recensământ al populației lor, s-au încercat totuși unele estimări indirecte ale efectivului populației acestora pe baza unor considerații logice la nivelul de azi al științei populației.

Astfel, se apreciază că, în urmă cu un milion de ani trăiau pe planeta noastră cca. 2,5 milioane oameni. Această populație s-ar fi dublat abia în jurul anului 10 000 î.e.n. pentru ca la începutul erei noastre să ajungă la 300 milioane, atingând 0,5 miliarde în anul 1650, un miliard în anul 1800, două miliarde în 1927, trei miliarde în 1960, patru miliarde în 1974, cinci miliarde la mijlocul anului 1987, șase miliarde la sfârșitul anului 1999, iar la începutul mileniului trei populația planetei număra 6,057 miliarde persoane.

Conform informațiilor dr. Mihai Sarca, Universitatea Iași, la congresul „*Apa-un miracol*”, se poate afirma că *omul* reprezintă expresia cea mai sintetică a ceea ce produce, ca urmare a capacității sale crescânde de interacțiune cu mediul natural. *Capitalul uman* constituie cel mai important factor de producție, pe orice treaptă de dezvoltare a societății și reprezintă stocul de cunoștințe și de calificare,

⁴ Idem. pp.15-18.

utile și valoroase, dobândite printr-un proces continuu și organizat de educație și de pregătire profesională a forței de muncă. Având în vedere importanța socială deosebită a *capitalului uman a omului*, rezultă că lui trebuie să i se acorde cea mai înaltă prioritate la orice nivel de agreare a societății umane.

Având în vedere cele expuse, concluzionăm, că *Omul* poate dirija prin acțiunile sale Mediul natural, iar Apa a avut și are o funcție vitală. Și cum s-a exprimat savantul, filosoful și marele pictor și sculptor al „Epocii Renașterii” Leonardo da Vinci: „*Apa este motorul naturii și a vieții pe Pământ*”.

Resursele de apă dulce sunt aproape de epuizare

Ciclul apei în natură (între mare, aer și pământ) explică caracterul regenerabil al apei dulci. *Convențional se consideră că 1000 m³ de apă pe an de persoană reprezintă necesarul pentru un nivel de viață satisfăcător.*

Astăzi sunt multe domenii de acțiune științifică și de producție a *omului* asupra apei. Resursele de apă se împart în: ape dulci, ape minerale potabile și terapeutice, mai sunt și ape sărate. *Apele dulci pe pământ constituie 2,5 %* se mai împart în: naturale și amenajate. Apele dulci provin din calote glaciare, ghețari, ploii, și din subteranul pământului. *Apele sărate constituie 97,5 %* sunt în mări, oceane și lacuri sărate.

Calota de gheață a Antarcticii reprezintă cea mai mare resursă de apă proaspătă, aproape 2% din totalul de apă dulce și sărată. Cantitatea de apă din atmosfera Pământului este de 10 ori mai mare decât apa tuturor râurilor luate la un loc. Apa dulce (proaspătă) disponibilă în prezent pentru uzul uman din lacuri și râuri și cantitatea de apă subterană, disponibilă, formează un total de numai 1/3 din 1% din resursele de apă ale planetei. Deja o persoană din 5 nu are acces la apă potabilă.

În lumea contemporană pentru mai mulți de 2 mld de oameni, apa este mai *importantă decât aurul*. 2 mld de oameni sunt bolnavi sau mor din lipsă de apă. Tema Zilei Mondiale a Mediului – 5 iunie 2003: „*O persoană din 5 nu are asigurat accesul regulat la apă potabilă, 2,4 mld persoane nu au acces la canalizare*”, - a spus Kofi Anan, Secretarul General al ONU.

Deși 75% din suprafața pământului este acoperită de apă, *numai 2,5% din această este apă dulce și ¼ este cuprinsă în ghețari și zăpada care îi acoperă.*

Numai 0,3% din apă, este apă de suprafață care se găsește în râuri și lacuri. Restul este situată în pământ (fântâni, izvoare) dar și mai adânc în pământ la distanțe mari.

La acest început de mileniu cei mai mulți oameni înțeleg că lipsa apei *rezultă din creșterea cererii, din poluare și din încălzirea globală a pământului*. Prestarea

serviciilor de apă și salubritate, împreună cu alocarea echitabilă a resurselor, se cere să răspundă nevoilor populației și mobilizării tuturor resurselor.

Accesul la apă curată și salubritate este un drept fundamental al omului.

Anul Internațional al Apei Proaspete 2003 a fost proclamat într-un moment crucial. La Millennium Summit în 2000, unii lideri ai lumii s-au angajat să reducă la jumătate consumul de apă până în anul 2015, s-a menționat că în unele state oamenii sunt incapabili să obțină sau să producă apă de băut sigură.

Multe țări ca Nigeria, Tanzania, Sudan, Egiptul, Mali, Irak, Siria, Turcia de sud, Australia, India, țările Americii Latine, au o criză profundă a apei. Consumul de apă zilnic a unei persoane pentru a supraviețui este de 2-2,5 l/zi pentru băut, 4 litri pentru prepararea mâncării, fără consumul de producție alimentară. UNICEF arată că în întreaga lume, în 2003 consumul de apă de la 3-4 l/zi (țările slab dezvoltate) la câteva sute de litri (200-300 l/zi) în alte țări din Africa, Asia și America Latină numai 14-30% din apa poluată, apa de canalizare este tratată, restul (70%) de ape rămân netratate.⁵

În timp ce problemele apei sunt acute în țările slab dezvoltate, cele dezvoltate sunt și ele supuse riscului. În multe regiuni ale lumii, apa proaspătă (subterană și de suprafață) este consumată mai rapid decât ritmul de regenerare a ei. Asia de Vest este, în cea mai mare măsură, confruntată cu această problemă. Peste 90% din populația acestei regiuni suferă de lipsă de apă.

Problema apei nu se întâlnește numai în lumea slab dezvoltată. În SUA 400 mil. litri de apă subterană este scoasă anual din subteran numai în Arizona, aproape dublu față de cantitatea care se reface prin ploie. În Spania, mai mult de jumătate din cele aproximativ 100 depozite, rezerve acvifere, sunt supraexploatare.

Deja 1/3 din populația lumii trăiește în țări cu deficiențe moderate și mari de apă, conform „*Global Environment Outlook(G.E.O-3) Report*”. Acest raport apreciază că în 2032 jumătate din populația lumii ar putea fi confruntată cu o lipsă severă de apă. Resursele de apă ale lumii sunt aproape pe epuizate, se menționează în raport.

Lumea are nevoie de îmbunătățirea managementului resurselor de apă. Avem nevoie de irigații mai eficiente, de o agricultură și o industrie mult mai puțin toxică, de noi investiții în infrastructură și servicii ale apei. Avem nevoie de femei și fete libere de activitățile zilnice de procurare apei de la mari distanțe, timpul și efortul lor pot fi mai bine utilizate în educație și îngrijirea personală, cea a familiei și cea a comunității.

Apa poate fi un factor al păcii și stabilității economice și politice a lumii mai mult decât al conflictelor.

⁵ Idem, pp.25-30.

Apa determină în mare măsură *securitatea alimentară*. În prezent, 80% din resursele de apă ale lumii sunt utilizate pentru irigații și creșterea animalelor.

Industria este atât un utilizator major al resurselor de apă cât și un factor major al dezvoltării economice și sociale. Pentru a deveni sustenabilă, industria trebuie să-și asigure necesarul de apă. În același timp, industria trebuie să analizeze, cu mai mare atenție, apele utilizate în procesele industriale având în vedere eficiența utilizării și prevenirea poluării mediului. Tehnologia este importantă pentru reciclarea apei și pentru aceasta necesită o varietate de măsuri economice și legislative în vederea reducerii gradului de incertitudine.⁶

Creșterea fără precedent a cantității de energie în viitorul previzibil va fi strâns corelată cu un necesar tot mai mare de apă. În prezent, circa 2 miliarde de oameni nu au asigurată cererea de electricitate.

Din punct de vedere economic apa ar trebui privită ca una din cele mai *importante resurse vitale și limitate ale omenirii*, fiind numită metaforic - *aurul alb al omenirii*.

În concluzie, savanții și specialiștii apreciază că în prezent este prea târziu pentru adaptarea unor decizii de lungă durată în domeniul utilizării apei - acestei resurse vitale a omenirii, pentru a evita colapsul care se prefigurează.

Situația apelor dulci în bazinul Prut-Nistru

Straturi acvifere. Apele subterane au un rol important în bilanțul terestru, circa 40% din populația rurală din bazinul pruto-nistrean și în special în Moldova se alimentează din fântânile și sondele arteziene, străpungând straturile subterane. După modelul și scopul utilizării apele subterane pot fi *potabile, tehnice, minerale, industriale și termale*. Menționăm cele mai importante straturi acvifere (orizonturi) și adâncimea acestora în metri: cuaternarfreatic – 2-30 m; sarmațian mediu – 150-300 m; badeu-sarmațian – 50-200 m; creatacic – 50-200 m; sarmațian superior – 100-200 m; pontic – 100-200 m. În Moldova se exploatează peste 4000 de sonde arteziene și circa 132 000 de fântâni și izvoare din stratul acvifer freatic.

Principalele resurse de ape subterane de pe teritoriul Moldovei sunt concentrate în luncile râurilor Nistru și Prut. Pe măsura îndepărtării de aceste râuri, alimentarea cu apă a orizonturilor acvifere subterane scade.

Straturile acvifere subterane se împart în:

- Stratul freatic, este primul strat de apă întâlnit în pământ, în general este cu nivel liber și se formează prin infiltrarea directă a apei din precipitații în sol, prin urmare nivelul apei este dependent de nivelul precipitațiilor; este stratul de apă

⁶ Lucrările celui de al-III-lea Congres „WATER-A MIRACLE”, Constanța, 2004.

cel mai expus poluării, în special datorită substanțelor chimice inclusiv celor din agricultură cât și dejecțiilor.

- Stratouri acvifere de adâncime medie, sunt aflate la adâncimi mai mari de 40 m, se alimentează de obicei pe la capetele straturilor iar apa este cu nivel liber sau, în marea majoritate a cazurilor, cu nivel ascendent. În unele cazuri nivelul apei poate fi foarte ridicat devenind artezian în momentul străpungerii rocilor de deasupra.

- Stratouri acvifere de mare adâncime, sunt stratele de apă subterană aflate la peste 70 m adâncime. La adâncimea de peste circa 300 m crește temperatura apei din cauza gradientului termic al scoarței pământului, putând ajunge la o temperatură de 20-25⁰ C. De aici este mai greu de utilizat apa deoarece se impune răcirea prealabilă (înseamnă costuri suplimentare și proces tehnologic dificil). În plus, creșterea temperaturii apei și lungimea drumului apei face posibilă alterarea calității apei prin creșterea conținutului de săruri și minerale.

În prezent doar 69% din populația R.Moldova se alimentează cu apă potabilă prin sisteme centralizate (în mediu urban 80% și în mediu rural 15%). Volumul apei distribuite populației prin sisteme de alimentare este de 130 litri om/zi. Unui locuitor din orașe îi revine 175 litri om/zi. Cea mai mare cantitate de apă este distribuită în orașul Chișinău – cca. 260 litri om/zi. În unele localități însă alimentarea cu apă este insuficientă și se efectuează conform unor scheme de distribuție strict reglementate. În localitatea Vulcănești, spre exemplu, unui locuitor îi revine doar 50 litri apă pe zi. Dificilă este alimentarea cu apă prin sisteme centralizate în localitățile Călărași, Strășeni, Telenești, Sângerei, Nisporeni.⁷

În Moldova sunt exploatate circa 180 000 de izvoare din care 134 248 sunt amenajate și îngrijite. Conform Raportului de Mediu/2011 în Moldova sunt înregistrate circa 3 000 de izvoare din care 1930 sunt neamenajate. În majoritatea orașelor și localităților mari sunt instalate și funcționează circa 4800 de sonde și fântâni arteziene din care după anul 2010, crizele economice și politice, funcționează numai 2400 de unități. În toate orașele și localitățile mari, centre raionale, funcționează întreprinderi de curățare a apelor.

Calitatea apelor subterane

În Republica Moldova necesarul de apă potabilă este satisfăcut în proporție de 85 la sută din resursele de ape de suprafață (fluviul Nistru – 83,6%, râul Prut – 1%, alte surse de apă de suprafață – 0,2%) și din cele de ape subterane 15,2% (izvoare, cișmele, fântâni). Apele din pânza freatică, captate prin fântâni, cișmele și

⁷ Raportul de Mediu al R.Moldova, Chișinău, 2011.

izvoare, rămân o sursă importantă de alimentare cu apă pentru circa 35-90% din populația rurală.

Calitatea apei potabile se reglementează prin norme sanitare igienice strict delimitate, având ca obiectiv protecția sănătății oamenilor împotriva efectelor nocive de poluare. Apele freatice din zonele populate, îndeosebi, în cazul unor adâncimi mici, sunt adesea poluate în special cu compuși ai azotului și nu corespund normelor de potabilitate.

În Republica Moldova se atestă surse de apă utilizate în diverse domenii, în care unele componente (H_2S , NH_4^+ , F^- , etc) depășesc conținutul maxim admisibil. Însă din lipsa de alternative apa se folosește și în aprovizionarea populației.

Compoziția chimică a apelor subterane nu este constantă și suportă schimbări atât în timp, cât și în cadrul aceluiași orizont acvifer. Conținutul substanțelor din apă crește ca o consecință a evaporării și dizolvării acestora, fenomen care are loc preponderent în orizonturile freatice și este cu atât mai intens cu cât temperatura este mai mare și umiditatea mai redusă.

Apa înmagazinată în rocile cuaternare, ponticiene, sarmațiene, cretace și siluriene este folosită de către populație în scopuri potabile. Calitatea acestor ape însă nu întotdeauna corespunde normelor sanitare de protecție a sănătății omului. Astfel, unele ape subterane conțin în exces ioni de fluor (bazinul r. Prut), iar altele necesită îmbogățirea cu fluor (bazinul fluviului Nistru). Atât surplusul cât și lipsa ionilor de fluor dăunează sănătății omului și animalelor. Stratul sarmațian superior conține hidrogen sulfurat și săruri în 18 localități ale R.Moldova, de asemenea este dăunător sănătății omului și animalelor.

Proporții îngrijorătoare ia poluarea apelor subterane *cu compuși ai azotului* (amoniac – apele de adâncimi mari și nitrați – apele freatice). Procesul este condiționat de factori de origine *naturală și antropogenă*.

În mediu 15-20% din îngrășămintele cu azot sunt fixate (consumate) de plante. Prin procesele de denitrificare care au loc în natură azotul este eliminat în aer sub formă de N_2 , N_2O , NO , NO_2 , NH_3 . Anual în atmosferă se scoate 7-60% din totalul de îngrășămintele cu azot; plantele consumă cca 22-55% de azot. Pierderile îngrășămintelor cu azot prin apele pluviale constituie 1-20%. În zona de aerare a solului se reține 1-5% de azot. Cantitatea de nitrați ce pătrunde în apele freatice depinde de componența și structura stratului de filtrare.⁸

O sursă suplimentară de poluare a apelor subterane cu nitrați sunt digestiile animale, gunoiul menajer și de grajd.

Migrarea substanțelor toxice duce la extinderea suprafețelor de apă naturală poluată. Procesele de răspândire a poluanților în apele subterane depind de

⁸ Protecția mediului R.Moldoa, Chișinău. Anuarul 2011.

particularitățile hidrodinamice ale teritoriului, de proprietățile fizico-chimice ale componentelor din apă și a rocilor de contact.

Din cantitatea totală de ape subterane descoperite pe teritoriul R. Moldova doar 50% pot fi folosite în scopuri potabile fără tratare prealabilă. Mai mult de jumătate din rezervele de apă subterană însă se caracterizează prin conținut sporit de hidrogen sulfurat (mai mare de 1,5 mg/dm³), metan, fier și alte impurități (iod, brom, rodon) care sunt folosite în scopuri curative.

Concluzii

- Apa a preexistat vieții pe pământ și este mediul în care s-au făcut sintezele de substanțe organice, interacționând cu diverse elemente chimice și în special cu carbonul, care prin structurare potrivită a dus la apariția primelor sisteme vii.

- Se impune ideea că apa este spațiul de geneză al vieții, dar și condiția ei; apa participând și ca material de construcție al viului dar și ca agent de lucru; generează procese enegetice structurale, dar le și reglează prin proprietățile sale particulare.

- Un rol deosebit în bilanțul terestru al apei îl joacă apele subterane. Ele activ se includ în ciclul hidrologic ca parte componentă a debitului subteran de apă.

- În spațiul pruto-nistrean cca. 40% din populație (rurală) se alimentează cu apa din straturile subterane cu presiune hidrostatică și din primul strat acvatic freatic (fără presiune).

- Migrarea substanțelor toxice în sol și folosirea în cantități mari, nepermise, a îngrășămintelor de azot au adus la poluarea apelor în straturile acvifere și la diminuarea calității apei. Indicii de analize a acestor ape nu corespund cerințelor standartului de apă potabilă.

BIBLIOGRAFIE

BĂCESCU Marius, *Aurul alb și dezvoltarea durabilă. Apa un miracol*, București 2006;

Lucrările celui de al-III-lea Congres „WATER-A MIRACLE”, Constanța, 2004;

Protecția mediului R.Moldova, Chișinău. Anuarul 2011.

Raportul de Mediu al R.Moldova, Chișinău, 2011;

World population prospects. The 2000 Revision Nations Unies, New York, 2001;

ÎN ATENȚIA COLABORATORILOR !

Pentru o mai bună procesare a articolelor și pentru introducerea revistei în baza de date internațională CEEOL, dorim respectarea următoarelor cerințe **obligatorii**:

- ✓ **titlul articolului – română și engleză;**
- ✓ **abstractul – română și engleză;**
- ✓ **cuvinte-cheie (5-6) – română și engleză;**
- ✓ **instituția din care provine autorul;**
- ✓ **e-mail, telefon, fax (o adresă de contact);**
- ✓ **bibliografie.**

1. *Textul*. Se introduce în Microsoft Word, folosind fontul Times New Roman și tastatura standard românească. Nu sunt acceptate fonturile care au măpări neobișnuite (în care caracterele diacritice – ș, ț, ă, î, â și Ș, Ț, Ă, Î, Â – înlocuiesc alte caractere - [,], @, ~, \ ș.a.m.d.). Textul în limba română trebuie să aibă în mod obligatoriu diacritice. Articolul trebuie cules, pur și simplu, fără nicio altă formatare în afara sublinierilor, acolo unde este cazul folosind bold și italic. Paragrafele vor fi delimitate de un Enter, părțile articolului fiind separate între ele prin două-trei paragrafe goale.

2. *Ecuatiile*. Indiferent de locul pe care îl ocupă în cadrul articolului, ecuațiile se introduc numai în Microsoft Equation Editor. La limită, se acceptă ecuații scrise de mână, numerotate și trimise separat de restul articolului).

3. *Figurile*. Sunt acceptate formatele vectoriale standard. În cazul figurilor produse cu o altă aplicație decât Microsoft Word (de exemplu, Corel Draw sau AutoCAD), fișierele respectivelor aplicații vor fi trimise împreună cu restul articolului. Figurile trimise în format electronic vor fi desenate la dimensiunile la care pot fi tipărite, iar dimensiunea textului trebuie să fie între 8 și 12 puncte tipografice. Sunt acceptate și figuri desenate de mână, pe foi separate de restul articolului, cu condiția ca desenele să fie clare și să poată fi ușor identificat locul din cadrul articolului în care trebuie să se regăsească.

4. *Imaginile*. Imaginile scanate trebuie incluse atât în documentul Microsoft Word, cât și trimise separat. Nu se recomandă folosirea imaginilor preluate de pe Internet, deoarece acestea nu satisfac cerințele necesare pentru tipărirea lor (având o rezoluție mult inferioară celei necesare pentru un tipar de calitate). Imaginile de calitate au o rezoluție de minimum 200 dpi. Pentru formatele JPEG și GIF aveți în vedere ca, în urma compresiei, calitatea imaginii să devină rezonabilă.

5. *Numerotarea*. Ecuatiile, figurile, tabelele, titlurile din bibliografie vor fi numerotate cu cifre arabe, astfel:

- între paranteze pătrate pentru bibliografie;
- între paranteze rotunde pentru formule;
- prin exponent, în cazul notelor de subsol;
- precedate de denumire, în cazul observațiilor, figurilor, tabelor etc.

Rugăm autorii să redacteze articolele atât în limba română, cât și în limba engleză.

Mulțumim sponsorilor acestui număr al revistei: Chestor general (r) dr. Anghel ANDREESCU, Colonel (r) dr. Gheorghe BOARU, Colonel dr. Mihail Liviu COȘEREANU, *Drd. Daniela Georgiana GOLEA, Drd. Andrei-Alexandru ȘTEFAN*, Anton MANDA.

Vă mulțumim!

Colegiul de Redacție